

OITSITULED

**EESTI AJAKIRJANIKE
ALBUM-17**

PIIMAÜHINGUTE
KESKLIIT

«VÕIEKSPORT»

TALLINN,
SUUR-KARJA 23

TELEFONID:

KAUBAOSAKOND — MEIERITARBED 446-06
KAUBAOSAKOND — VÕI 446-08

Kõitjal,

KUS KA VIIBITE,
OLGU TEIE LAHUTA-
MATUKS KAASLASEKS

„Päevaleht“

„LASTE RÕÕM“
ON AINULAADNE
LASTE AJAKIRI

MITMEKESIST
KIRJANDUST
PAKUVAD

„PÄEVALEHE“ RAAMATUKAUPLUSED

TALLINN, S.-KARJA 23. PIKK 2

BALTOLIN

SILLAMÄE tehase toodang - võr-
dub parimale välismaa bensiinile,
on sealjuures aga ökonoomsem

Müügikohad

- I. Veneturg, Kalevi aia
vastas.
- II. Nõmme, Vabaduse
pst. 38.
- III. Sillamäe.

Autoomanikud, tarvitage
BALTOLIN'i
ja teie hoiate kokku!

Müük suurel ja väikesel arvul üle maa
SHELL COMPANY kaudu

TALLINNA

Hipodroom

PALDISKI MAANTEEL 50 TELEFON 435-06

Traavivõistlused

igal pühapäeval

T o t a l i s a a t o r

P ä ä s m e d : kr. 2.—, 1.—, 0.50

Korraldaja:

SIHTASUTIS „HIPODROOM“

M U U S I K A
E I N E L A U D

EESTI KIVIÕLI A. Ü.
TEHASED: KIVIÕLIS
MÜUGIBÜROO: TALLINN, PÄRNU MNT. 10

Kõrge kvaliteet, ületamatu maitse ja huviküllane pakend

on

A/S
J. Brandmanne

kakao, šokolaadi ja

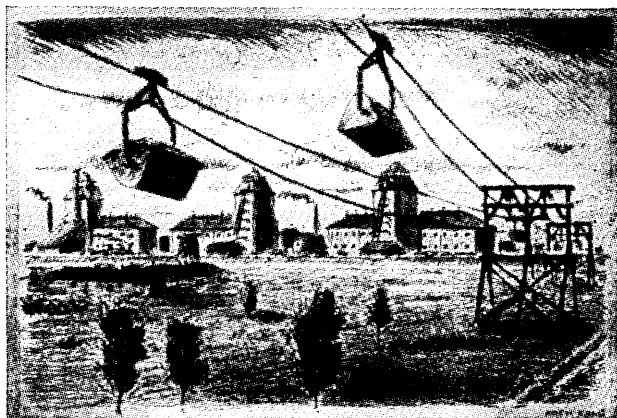
kompvekkide omadused!!!

RIIGI

VILJASALV

TALLINNA SADAM
BAIKOVI SILD NR. 1

TELEFONID: 317-64
317-63

Õlivabrikud Kohtla-Järvel

A.-s. Esimene Eesti

Põlevkivitööstus

END. RIIGI PÕLEVKIVITÖÖSTUS

JUHATUS JA MÜÜGIBÜROO

TALLINN, VALLI 4—3. TELEFON: 450-85 ja 450-62

PÕLEVKIVI kütteks; TOORÕLI; KUTTEÕLI; BENSIIN; mootorpetrooleum; mootornafta; diiselnaftha; rasked õlid: bituumen (Estobitumen) ja asfalt-emulsioon teede tegemiseks; katusepabivabrikutele ja isolatsioonitöödeks; maanteeõli teede tolmu sidumiseks; immutusained „FENOLAAT“, „ESTOKARBOLINEUM“ ja IMMUTUSÕLID puu konserveerimiseks; viljapuu-karbolineum viljapuude pritsimiseks; putukamürk „PUTTOX“; KATUSELAKK (katusetõrv); rualakk (asfalt-lakk) ja asfalt-mastiks

Pea meeles, et

NARVA KALEVI MANUFAKTUURI

puhtvillased ülikonna- ja palituriided on tugevad, nägusad ja odavad

Pea meeles,

et välismaa kauba tarvitamine röövib eesti töoliselt leiva ja viib eesti raha välismaale

Pea meeles, et iga

NARVA KALEVI MANUFAKTUURI

riidekangas on varustatud vabrikumärgiga, mida tuleb ostmise puhul tähele panna

KODUMAJANDUSE- JA KODUKULTUURIAJAKIRI

„TALUPERENAIN“

on elu esirinnas sammuvate ning kõigi intelligentsete naiste ja kodude uhkus
Igal numbril kaasas mustri- ja lõikeleht,
«LASTE MAAILM»
ning HUVITAV ROMAN

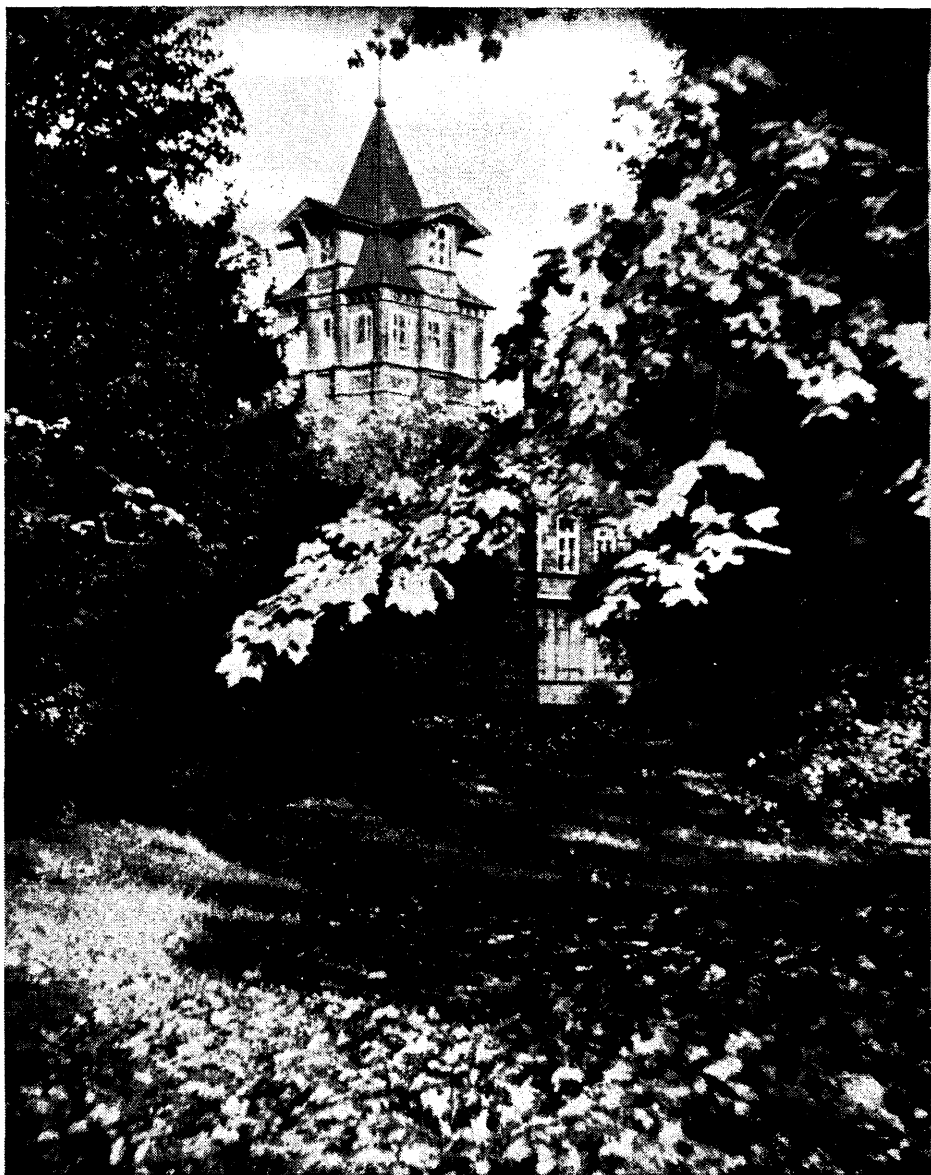
Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutused üle riigi. Üksiknumbrid müügil kõigis ajakirjanduse müügikohtades

TOIMETUS JA TALITUS:

TARTUS, Peeter Põllu 5. Telefon 9-37

ÕITSITULED

EESTI AJAKIRJANIKE LIIDU ALBUM XVII — 1939. A.

AJAKIRJANIKE KODU KESET SÜGISVÕLUSID

Ainus
päevane
päevaleht

„Uudisleht“

igal keskpäeval,
pühapäeviti
varahommikul

KUUKIRI „EESTI STATISTIKA“

Toimetus ja talitus
RIIGI STATISTIKA KESKBUROO
Tallinn, Piiskopi 2

Kuukiri „EESTI STATISTIKA“ ilmub eesti ja prantsuse keeles ja sisaldab tähtsamate küsimuste kohta igakuisi ülevaatlikke kokkuvõtteid

Igas kuukirja numbris ilmuvad ülevaated ja pikemad tööd demograafia, majanduse ja põllumajanduse alalt

Tellimishind aastas Kr. 15.—
Üksiknumber Kr. 1.50

Kuukiri „KONJUNKTUUR“ ilmub iga kuu algul vihkudena ligi 64 lk.

Nädalakiri „MAJANDUSTEATED“ ilmub iga nädala teisip. ligi 20-lk. kaustas „KONJUNKTUUR“ ja „MAJANDUSTEATED“ tellimishind koos on Kr. 12.— aastas, poolaastas Kr. 7.—

Üksikult on „KONJUNKTUURI“ tellimish. Kr. 8.— a. ja „MAJANDUSTEATED“ „ 5.— a.

Tellimised saata: „KONJUNKTUURINSTITUUT“
Toom-Rüütli 10, TALLINN

MAJAO MANIKE KREDIITPANK

Ü.-P.

TALLINN, PÄRNU MNT. 6
TELEFON 426-69

TOIMETAB KÕIKI
PANGAOPERATSIOONE

PANGA JUURES KINDL.
A.-S. EESTI LLOYD'i
ESINDUS

PANK AVATUD KL. 9—2

LÄÄNE-EESTI ÜHISPANK

MÄRJAMAAL

Telefonid: 32 (kodukeskjaam)
70

KÕIK

PANGAOPERATSIOONID

Erakorraline viisaastak

Möödunud viis aastat, alates 4. novembrist 1934 ja lõppedes sama kuupäevaga 1939. aastal, on Eesti Ajakirjanike Liidu tegevusea tõstnud 15-lt aastalt 20-le. Seega ikka, missugusel tähtpäeval võidakse juba hetk peatuda ja vaadata tagasi käidud teele. Määruste kohaselt pole see küll päris ametlik juubeliaasta, ent siiski ümmargust numbrit kandev vahejaam, milleni on jõutud läbi tulvil erakorraliste sündmuste ahela.

Ajamerre vajunud viie aasta pale on olnud väga mitmekesine ja oma ilmet muutlik. Selle aja kestes on pandud kehtima uus põhiseadus ja tunduvalt on muutunud sisepoliitiline struktuur ühes selle kande pinna ulatusega. Murrangulisest ajajärgust tingituna ja selle tõlgitsemisest sõltavana on ajalehtede veergudel puht kirjasõna kujul jäänud paljugi fikseerimata. Memuaaride jaoks ning eelmise viisaastaku tagantjärele objektiivseks hindamiseks peaks seetõttu osutama just ajakirjanikel küllaldasel määral väärtuslikku materjali.

Majanduslikus elus on nimetatud ajavahemikul olnud rida tõusuaastaid, mis omakorda on aidanud parandada, kuigi tagasihoidlikult, ka ajakirjanike sotsiaalset olukorda. Kirjanduses on saavutatud uusi rekorde vastsete raamatute lehekülgede arvus ning iga-aastaste auhindade summas. Teatrite külgetõmbejõud on olnud erakorraliselt menukas ning repertuaarile on tulnud omajagu lisa ka ajakirjanike poolt.

Organiseeritud ajakirjanike perele E. A. Liidus algas lõppev viisaastak töörohkest ning sotsiaalses suunas häid tulemusi ennustavalt. Liidu sotsiaalkomisjon uuris ajakirjanike palga- ja töötingimusi ning koostas saadud tulemustest põhjaliku aruande, millest selgus, et Eesti ajakirjanike töö- ja tasutingimused ning kutsehuvide kaitse nõuavad parandamist hoopis suuremal määral kui

seada varemalt arvati. Ja 20. detsembril 1935. aastal saigi teoks E. A. Liidu algatatud aktsioon: pühapäevarahu ajalehtede toimetustes. Selle toimetulemist toetas tõhusalt jõudumööda omalt poolt ka trükitöölise ametiühing. Kuid 17. oktoobriks 1938. aastal oli pühapäevarahu ajakirjanikele taas kadunud. Ajalehed peagu üle maa hakkasid *in corpore* ilmuma varahommikuti ja pühapäevarahu vahetus kurnava öötööga. Liit protestis öötööle mineku vastu väga innukalt oma organite kaudu küll ajalehtede väljaandjate ja valitsusasutuste juures, toetudes seejuures ka valitsuse elureformi deklaratsioonile, milles oli nähtud ette täieliku pühapäevarahu kehtimapanek, kuid tagajärjeta.

Pühapäevarahu ajakirjanikele läks kaotsi ja öötöö tuli lisaks mitte ainult seepärast, et osa väljaandjaid oma trükikodade kapasiteedi kasutamise tõstmise huvides, tööliste koosseisude suurendamiseta, tahtsid ja soovisid nõnda, vaid osalt ka seepärast, mis lõppeks osutuski oluliseks, et ajakirjanik-kond kui tervik polnud saavutatud võitute säilitamises ning edaspidiste kättevõitmisel kaugeltki veel 100%-selt üksmeelne. Valitsevais olukorras ei saadagi seda veel olla, sest ajakirjanik kutsealaliselt pole veel organiseeritud sääraselt, et see talle kindlustaks kõvema istumise oma kohal lepinguliselt ning üldisemalt kehtivate normide alusel.

Kuivõrd tähtsat osa etendab aga ka ajakirjanike elus organiseerumine, oleme võinud näha Liidu senisest tegevusest. Tänu E. A. Liidule, kuhu nüüdseks on koondunud peagu kõik tegevajakirjanikud, on võidud muretseda endale nägus kodu Kosel ja selle suvine kasutamine lõppeks korraldada niisuguseks, mis selgus just möödunud suvel, et see osutab ka perekonnainimestest liikmeile vastuvõetavaks ainelisest küljest.

Selleni on jõutud põhjusel, et EALiitu koondunuil on järjest süvenenud ühistunne ja omavaheline kokkuhoid teatavate eesmärkide saavutamisel, mille tagajärjel ka Liidu üritused, olgu need traditsioonilised pressiballid, „Õitsitulede“ väljaandmine või mõned teised ühisaktsioonid oma kassa-reservide täiendamiseks, on leidnud suurema osa liikmeskonna aktiivse kaastöö. Ses suhtes on tõhusalt aidanud kaasa ka liikmete abikaasad, mille eest tuleb neile ütelda suur aitäh.

Astudes üle 20-da künnise ja seades sammud järgmisse viisaastakusse tuleks muidugi küsida, mis suunas edasi?

Mis puutub puht ajakirjanduslikku kutsetöösse ja selle eetikasse, siis tuleks küll arvata, et see peaks olema juhitud samadest sihtjoontest, millised püstitati juba 1. Eesti ajakirjanike kongressil 30. aprillil 1921. aastal. Neid sihtjooni on püüdnud au sees hoida kogu aeg EALiit oma tegevuse kestes ning nende ehtsust ja õilsust pole senini suutnud vähendada murrangulised aastad ning erakorralised ajad.

„1) Ajakirjandus peab aitama kasvatada kohusetunnet riigi vastu, 2) süvendama üldist arusaamist meie riikliku iseseisvuse tähtsusest, 3) olema arvustuses vali ja järjekindel, kuid igal juhtumil õiglane.“

Need juhtmõtted püstitati võitluses karastatud ajakirjanike poolt, kes pikki aastaid olid sunnitud töötama võõra surve all, ent kes siiski ei väsinud teenimast oma rahvast õigluse ja tõe otsimise alusel. Ja vali, kuid õiglane kriitika süvendas omakorda kodanikes arusaamist heast ja kurjast, silmakirjalikkusest ning tõsiasjust, tehes Eesti mehe ning naise aja jooksul individuaalselt niivõrd tugevaks ja ühiskondlikult üksteist mõistvaks ning hindavaks, et kui vana kord varises, siis nad mitte selle rusude alla ei jäänud, vaid kartmatult asuti kohe usinasti uue ehitamisele, millest saigi Eesti vabariik.

Möödunud aastail on endiste aegade töökspidamistest paljudi tühistatud ja neid

püütud asendada uutega. Ent sellest hoolimata on siiski säilinud ikkagi niisuguseid põhimõtteid, millede eluiga kõige erakorralisemadki ajajärgud ning selle vormijad on üle elanud, ja seepärast on ka need põhimõtted võimelised süttima taas uue leegina. Niisugusteks osutuvad ka 1. Eesti ajakirjanike kongressil püstitatud juhtlauseid. Midagi paremat, selgemat ja ausalt õilsamat pole neile seni veel kellegi poolt olnud vastu panna. Neile põhimõtteliselt risti vastu käivad juhtlauseid ajakirjanduse põllul pole osutunud õnnistuseks ei rahvale ega riigile.

Ja edasi: ajakirjandus kui elu peegel, ajakirjanik kui vaatleja, analüüsija ja tõelise tuuma otsija argipäevastes probleemides ja kaugema tuleviku perspektiivides ei saa iialgi jääda ükskõikseks pealtvaatajaks ega või leppida kantseleiliku registraatori olukorraga, kirjutasime „Õitsituledes“ viie aasta eest. Ka selle juhtlause elulisus on jäänud kindlalt püsima. Sellest kõrvale kallutamised ei ole samuti tulnud meile õnnistuseks.

Puhtorganisatsiooniliselt oleks tarvilik, et ajakirjanikes ikka enam ja enam süveneks kutsehuvide kaitsetahteline mentaliteet. Kuigi ajakirjanik oma igapäevases töös mõtleb esijoones ainult teiste inimeste olukorra parandamisele ning tegeleb peamiselt just kolmandate isikute heaolu huvides, siis ometi peaks jätkuma aega ka endale mõtlemiseks ning oma asjade korraldamiseks. Sest kui ajakirjanikud pole küllaldaselt määralt organiseeritud oma kutsetöö korraldamiseks ning selle kaitseks, siis jäävad teatavil puhkudel liig nõrgaks ka need alused, mis moodustavad tolle platvormi, millelt osutuks võimalikuks täita neid juhtnõore, milledest oli juttu eespool.

Et see osutub vajalikuks, seda on näidanud küllalt selgel kujul möödunud viisaastak.

See kõik muidugi ka teostub, kui seda kannab kutsehuvide kaitsetahte mentaliteet, mis ajakirjanikud liidab senisest veel kompaktsemalt oma asja eest valvel seisjaiks.

Selles lootuses tulekski minna vastu Eesti Ajakirjanike Liidu pärisjuubelile.

Juubilar

Gori

„Näib, kas ta saab nüüd täisealise tunnistuse!”

Hoolitsegem järelkasvu eest

Mõtteid ajakirjaniku kvalifikatsioonist

Heites pilku Eesti Ajakirjanike Liidu 20 aasta tegevusele peame õiglased olles tunnustama niihästi liidu töö tagajärgi kui ka muudatusi, mis on leidnud aset ta liikmete kvaliteedis.

Nagu Eesti Vabariik, nii algas ka Ajakirjanike Liit oma elurada väikese koguna ja peaaegu tühjade kätega. Tänapäeval hõlmab liit kaugelt suurema osa tegelike ajalehemeeste arvust ja ka aineliselt on ta vundament mitte halvem kui paljude teiste kutsealaliste organisatsioonide oma.

On arusaadav, et ülesanded, mis asetas Eesti ajakirjanikele riikliku iseseisvuse saavutamise, pidid tunduvalt erineva neist, mida Eesti lehemeestel tuli täita enne seda. Ühtlasi on aga ka arusaadav, et toleaeagsel ajakirjanike perel puudusid kogemused, mis tal oleksid võimaldanud läheneda uutele ülesannetele täies vaimses varustuses ja selgesti näha uute ülesannete piirjooni. Ümberorienteerumine pidi paratamatult toimuma pikkamööda ja põhimõtte järgi — töö õpetab!

Ajakirjanikel, nagu poliitikategelastelgi, eriti neil, kelle ülesandeks oli saanud riigi sise-, majandus- ja välispoliitika probleemide käsitlemine, tuli hoolega täiendada oma teadmiste pagasit, teritada intellekti ja omandada kriitilist mõtlemisviisi, et orienteeruda ise sündmuste arengus ja anda lugejale seda, mida ta vajab või ootab.

Ei saa ütelda, et see kohanemisprotsess oleks toimunud täiesti soodsates tingimustes. Ajalehtede lähedane seos poliitiliste vooludega vajutas oma pitseri ka ajakirjaniku tööle, määras talle ette piirid, millest ta ei tohtinud või ei saanud üle astuda. Ajalehtede seos poliitiliste vooludega tõi kaasa seda, et ajakirjanikud — igatahes väga tunduv osa neist — kisti kaasa poliitilisse võitlusse seal, kus oleks olnud parem jääda eemale. Tagajärjeks oli see, et Eesti aja-

kirjanik ähvardas muutuda kõigepealt partei-ajakirjanikuks ja alles selle järele rahvuslikuks ajakirjanikuks. Objektivse töö austamise asemele asus erakondliku töö teenimine, rahvusliku eetika asemele parteipoliitiline eetika.

Ma ei ütle, et selline suhe ajakirjanduse ja poliitilise võitluse vahel oleks olnud täiesti vältitav. Lähemalt ringi vaadates näeme, et seda tuleb teataval määral ette kõikides maades, kus esinevad mitmesugused poliitilised voolud. Tahan ainult rõhutada seda, et meil mitte-partei poliitiline ajakirjandus peagu puudus, mis veelgi raskendas iseseisvalt ja rahvuslikult mõtleva ajakirjaniku tüübi kujunemist.

Hoolimata neist ebasoodsaist tingimustest on Eesti ajakirjanike sisemise arengu tee siiski läinud ülesmäge ja on 20. aasta lõpuks jõudnud niikaugemale, et meil ka kõige valjemat mõõdupuud ei tarvitse karta. Igatahes ajakirjanike esiread ei jää praegu millegi poolest maha oma ametivendadest teistes maades, kus arenemistingimused on olnud võraturult soodsamad Eesti omadest.

Nüüd seisame ülesande ees, kuidas laiendada ja konsolideerida saavutatud olukorda, teiste sõnadega, kuidas hoolitseda ajakirjanike järelkasvu eest.

Järelkasvu küsimust on ajakirjanike ringides ka varemalt puudutatud. On koguni tehtud teatavaid ettepanekuid, milledest aga kaugemale pole jõutud. Mitte sellepärast, et oleks puudunud hea tahe, vaid sellepärast, et ajakirjanduse liigne sõltuvus parteipoliitilisest võitlusest raskendas ülesande teostamist peagu võimatuseni. Nüüd, muutunud oludes, paistab mulle, et on tulnud aeg asuda probleemi praktilisele lahendamisele.

Olen kaugel mõttest teha ajakirjanikku mingisuguseks funktsionääriks või bürokraadiks, kes teenib ainult riigivõimu või tema kandjaid. Selline olukord on mõeldav tota-

litaarses riigikorras, kus kõik eluavaldused haaratakse kõikvõimsa riigi poolt.

Demokraatliku riigikorra juures side ajakirjanduse ja riigivõimu vahel pole mitte juriidiline, vaid moraalne. Kuid demokraatlik riigikord ei nõua põrmugi, et kutsealad peaksid olema organiseerimatud, et neil peaks puuduma igasugune mõistlik sisemine distsipliin ja astmestik, et teataval alal tegutsetelt ei tohiks nõuda kvalifikatsiooni või vähimalt teatavate eeltingimuste täitmist selleks, et usaldada isiku kätte tegutsemine teatud alal.

Kui advokaadiks, arstiks ja isegi kunstnikuks ei saa keegi hakata ise, vaid tuleb enne täita mõningad eeltingimused, millest sõltub kutse, miks peab siis olema õigus nimetada end ajakirjanikuks igaühel, kes mõned kuud on täitnud kas või lihtsaimaid ülesandeid toimetuse töös, ja sõltumatult sellest, kas ta on EAL liige või mitte?

Kuidas tegelikult korraldada järelkasvu formeerimist, selle kohta võivad arvamisid lahkuda minna. On soovitatud erikursuste korraldamist noortele, kes tahavad tegelda ajakirjanduse alal, eriti kirjasaatjana. Võidakse nõuda eriliste osakondade avamist riiklike õppeasutiste juurde ja nende lõpetamist, nagu seda võime kohata mõnedes riikides. Isiklikult arvan, et eesmärk peaks olema saavutatav ilma liigse aparatuurita ja formaalsusteta. Piisaks sellest, kui oleks fikseeritud hariduslik, eetiline ja praktiline miinimum, mis on tarviline selleks, et kanda ajakirjaniku kutset, samuti ka, kui eksisteeriks organ, kes oleks õigustatud selle miinimumi olemasolu konstateerima. Ettevalmistus ise võiks toimuda nagu seni toimetustes, ainult selle vahel, et aspirant teab, mida talt nõutakse, ja end selle vastu kavakindlalt ette valmis-

tab. Kontrollorgan loomulikult peaks koosnema vanemaist ajakirjanikest ja seisma, Eesti Ajakirjanike Liidu juures või sellega lähedases ühenduses. Oleks eksitus teadmiste taset liig kõrgele kruvida, kuid samuti on eksitus mitte mingeid nõudmisi üles seada. Kui see miinimum suurema osa algajate juures juba ette tuleb (keskkooli, gümnaasiumi lõpetamine), seda parem. Milgi tingimusel ei tohiks aga jätta kahe silma vahele kõlbelist taset. Mitte asetada selles suhtes nõudeid tähendab ajakirjaniku kui kutse alahindamist võrreldes teistega.

Ajakirjaniku kutse normeerimisel pole praktilist mõtet siis, kui ajalehtede väljaandjaile jääb vabadus komplekteerida toimetusi kvalifitseerimata isikuist. Arvatavasti peaks aga ka riigivõim tundma huvi selle vastu et „seitsmenda suurriigi“ võimu käsitsid isikud, kelle ettevalmistus pakub tagatise ülesande korralikuks täitmiseks. Seejärest ei ole vististi võimatu saavutada seaduseandlikul teel seisukord, kus väljaandjaile on lubatud toimetajaina, osakondade juhtidena või alatiste tööjõududena kasutada ainult neid isikuid, kes on omandanud vastava kvalifikatsiooni.

Ajakirjanikud ise on seni vähe suutnud teha oma palgaolude ja töötingimuste parandamiseks. See tundub kibeda ironiana, kui meelde tuletada, kui paljude ajakirjanike sulg on võidelnud paranduste läbiviimise eest teistel aladel. Meenutagem kas või avalikke sõnavõtte pagarite öötöökeelu puhul. Nüüd peavad samad ajakirjanikud ise higistama öötööl, ilma et keegi mõtlekski neile maksta nimetamisväärselt. Kvalifikatsiooni nõudmine toimetajailt oleks liidu käes ühtlasi relvaks, mille abil ta võiks väljaandjate ees läbi suruda oma liikmete õigustatud nõudmisi.

Iga kiri, mis väljub Teie majast,

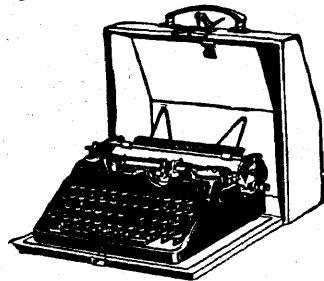
on Teie käskjalg, kelle ülesandeks on midagi Teie jaoks sooritada. Samuti nagu Teil, peab ka Teie kirjal olema ilus ja korralik väljanägemine. Täiesti ilusaid kirju absoluutselt sirge kirjareaga ja selge kirjega tagab ainult kvaliteetmasin

Continental

Oleme meeledivalmsis ühe Continental kirjutusmasina ostukohustusega Teie proovile andma

K.-M. LIER & ROSSBAUM

Viru tän. 7, tel. 479-79

Meie perspektiividest

Euroopa, kogu maailm, elab jälle üle üht oma suurimat kriisi. Ka meie — Eesti riik, rahvas ja iseseisvus — oleme kistud kaasa sellesse kriisi vastu meie tahtmist. Ja ajapunktil, kus need read lähevad trükkikotta, pole veel kuigi suurt selgust meie lähema tuleviku perspektiivide suhtes. See on pigem vaid ähmane aimus, mille põhjal peame praegusel saatushetkel opereerima ja tegema mõningaid eelkalkulatsioone. Ja kõige selle juures peame võtma arvesse karmi tõsiasja, et meie ise oma ruumilises, kvantiteedilises ja eriti potentsiaalses piiratuses, võiks peagu ütelda miniatuurisuses, ei saa väliselt kuigi palju ega kuigi kaaluval määral mõjutada neid sündmusi, mis kontinentide ulatuses määravad maailmakriisi käiku, selle lahenemist ning ühes sellega suurtes joontes ka meie saatust.

Ometi ei tule leppida oletuse või võimalusega, nagu oleksime ainult sündmuste objekt ja mitte faktor. Läbielatatav on esimene välispoliitiline kriis meile. Sisepoliitiliselt ja majanduslikult oleme saanud juba üle nii mõnestki.

Ent seejuures pidagem meeles: oma senistest kriisidest oleme saanud üle ainult tänu külmale ja mõistlikule ümberkorraldamisele. Seda ja ainult seda vajame eriti nüüd: mõistlikku ümberorienteerumist kõigis oma tehinguis, kogu oma elukorralduses, niipalju kui see mõjutab meie rahva elu. Ümberorienteerumist kogu rahva rakendamiseks tööks ja ehitamiseks, tugevdamiseks ja julgustamiseks.

Avantüürlikkus ja isegi heroism on iseloomu omadused, mis vahest küll toovad kaasa kriisi ja selles plahvatavaid värvikaid tulevärke, mis aga eales ei lahenda kriisi. Need iseloomu omadused võivad kriisi puhul küll näida suurtena või siis vähimalt esteetilistena. Aga neist ei ela üks rahvas. Veel vähem võib rahvas elada kriisist. Just vastupidi: et elada, peab ta kriisist üle saama. Ja kuidas teisiti peaks võidama eales elada, kui mitte mingisuguses korras, mingisuguses jõukuses, mingisuguses põhimõttelises vaimses suunas.

Meie edasielu on läinud uutesse raamidesse. Selline üleminek juba iseenesest ongi kriis. Et edasi elada, vajame nii väga ümberorienteerumist neis kolmes ülalmainitud eluteguris. Muidu me... — ei, milleks selliseid musti ennustusi, kui igauks teab, et õnnetuseprohvete olla on üks odavaimaid ameteid maailmas.

*

Euroopa-ruumi, kus asume ja kus elasime üle 20 aasta, nimetati geopoliitilises mõttes

Vahe-Euroopaks. Sinna kuulusid alles hiljuti peale meie veel Läti, Leedu, Poola, Tšehhoslovakkia, Rumeenia ja osalt ka Ungari. Põhjapoolsetest arvestati siia vahest veel ka Soome — hoolimata soomlaste eneste mitte just ülimalt väärikast koputus-kestvusvõistlusest Skandinaavia nobles'ite ukse taga.

Käesoleval momendil on see Vahe-Euroopa peagu kadunud. Vähimalt on oma senisekujulise olemasolemise lõpetanud selle kandvaimad kesk-lülid — Poola ja Tšehhoslovakkia. Järele on jäänud vaid aheliku lõpulülid kummalgi pool otsas. Aga need otsad nüüd püsivad ainult veel ripnedes oma naabrite küljes, olles kaotanud tasakaaluks vajalise sideme isekeskis. Üheks selliseks otsalüliliks oleme ka meie oma uues olukorras.

Kui nüüd vaadata tagasi Vahe-Euroopa 20-aastasele ajaloole, siis peame seal tagantjärele märkima tendentsi, mis sai saatuslikuks kogu sellele ruumile. See oli: eluvõõrsus, teadmatuus või ehk isegi selgusetus selle ruumi ja seega iseenese võimaluste ja missiooni suhtes. Võtame tüüpilise näitena Tšehhoslovakkia. Kui heita pilk tagasi ta välispoliitikale, siis võib hinnanguna ütelda, et Prahas aeti rohkem Themse ja Seine'i poliitikat kui Vltava poliitikat.

Ja ometi ei voola Vltava ei Themsesse ega Seine'isse ega asu ka Praha nende Lääne-Euroopa jõgede kaldal. Hradšini tornid aga peegelduvad tänaseni Vltavas nagu 5 aasta eestki, ja Vltava sogased veed voolavad Elbesse nagu ennegi. Ainult et Hradšinis on nüüd teised käskijad kui paar aastat tagasi... Külm konstateering ei võiks tunduda kabjahoobina — seepärast olgu üteldud ausalt, et me ei usu küll väidet, nagu ajanuks Beneši poliitika Tšehhoslovakkia teadlikult konflikti oma suure naabriga ja seega hävimisele. Aga ekslik ja oluvõõras oli see poliitika siiski — ja seega saatuslik oma maale ning rahvastele. Ja mitte üksnes oma maale ja rahvastele, vaid sealt sai alguse kogu Vahe-Euroopa langus, mille reflekse peame nüüd üle elama meiega.

Oleks muidugi liialdus ütelda, nagu oluiks selle languse põhjuseks ainult ignoratsioon oma positsiooni suhtes. Lisaks tuli veel hulk teisi „neist olenematuid põhjusi“ — aga algus tuli sellest siiski. Ei ole siin koht, ja oleks üldse sündmatu, hakata tagantjärele tegema näpunäiteid, kuidas ja mis moodi pidanuksid Vahe-Euroopa kadunud riigid olema, orienteeruma ning tegema, et nad püsikuksid veel praegu meie reas. Aga niisama sündmatu ja veelgi vastuta-

matum oleks põhjusi otsida ainult force majeureist või koguni süüdistada teisi. Eriti viimastest tuleb hoiduda — see pole ise-olla-tahtva rahva vääriline ning oleks halb märk tulevikuks.

Nüüd aga seisame sündinud faktide ees ja neid tuleb arvestada. Me ei või uneski aimata, missugune tuleb sõja otsus läänes. Aga üht võib juba nüüd ütelda: mis seal ka ei tuleks ja kes seal ka ei võidaks — Vahe-Euroopa oma hiljutisel kujul ei tõuse enam vist eales. Ja kui seda loodetak, siis see oleks jälle sama mängimine oluvõorastel ja kaugetel teguritel, mis esile kutsus praegusegi varisemise. Riikide ja rahvaste saatuse otsustakse ikkagi üksnes koha peal ja nende eneste otsustaval kaasavõitlemisel või -tegutsemisel, mitte võorastel lahinguväljadel. Kui seda ei arvestata, siis on kõik vaid lühike episood. Nagu võime seda järele konstateerida Vahe-Euroopa riikide ahelikugi juures: langesid need riigid, mille sündimisvalud kannatati võoraste rahvaste poolt kaugetel lahinguväljadel, ja jäid — olgugi muutunud tingimustes — püsima need, kes end välja võitlesid ise ja koha peal. Nende viimaste hulka, jumal tänutud, kuulume ka meie.

Kuulume alalejäänute hulka, aga oleme seejuures astumas siiski uutesse olemasolu tingimustesse, mis võivad olla mitmeti siduvad senistest olukordadest. Tingimustesse, kus kõik kanname suurt vastutust tuleviku ees.

Ja selle vastutuse mõttes peab teostuma suur murrang. Sest lõppeks on ikkagi sisemised olud need, mis määravad ka riigi või rahva suhted teistega ja ta seisundi maailmas päikese all.

✱

Meie poliitiline terminoloogia rikastus alles mõne aasta eest uue definitsiooniga — „ülemineku-ajajärk“. Veel tänaseni vaieldakse mõnel pool selle üle, kas too „üleminek“ lähebki üle või peab ta olema mingisuguseks pidevaks, kui mitte igaveseks, ideaalseisukorraks, nagu seda lootust ei väsi kinnitamast ja kiitmast üks ja teatud konjunktuurivool.

Nüüdsest peale aga peame harjuma ja omaks võtma veel ühe umbes samakõlalise terminus technique. See oleks „ülemineku-asend“. Ja selle nimetuse üle enam ei maksaks vaielda, kas see on ajutine või alatine. Sest selles pole midagi tegemist a ja ga, kuna asend on igavene igale maale ja riigile.

Oleme nimelt ülemineku-maaks Euroopa ja meie suure idanaabri vahel, kelle ühiskondlikud, majanduslikud ja ideoloogilised alused on hoopis erinevad ja teiselaadsed kui mujal. Nüüdsest peale oleme aga oma saatuse õige suurel määral sidunud tema omaga. Mitte ainult saatuse, vaid ka majandusliku heaolu.

Peaks olema endastmõistetav, et sellest seisukorrast tuleb nüüd teha ka mõningaid järeldusi meie „ülemineku-asendi“ tõttu. Peaks olema mõistetav, et selles „ülemineku-asendis“ on võimalu jääda nii mõnegi senise ideoloogia või lihtsalt tardumuse juure, mida hellitasime ja kumardasime seni oma Vahe-Euroopa-episoodi juures ja rangelt kapitalistlike läänemaade kriitika matkimises.

Ei tähenda, et praegune majanduslik ja ühes sellega ka vaimne ja maailmavaateline blokaad ja kaardisüsteem on ainult ajutised. Tuleb paratamatusena arvestada perspektiivi, et ka pärast

sõjategevuse lõppu ei tule enam eales tagasi „vanad head ajad“ — kui me neid üldse headeks tohime nimetadagi. Ja tuleb kohanduda nende perspektiivide järele. Seda nõuab meilt vastutuse tuleviku ees.

Möödamattes pisut ka tollest vastutuse mõistet. On viimne aeg selleski suhtes saada lahti mõningatest iganenud, tiihistunud ja nürinenud sõnakõlksutamistest. Kui sagedasti on viimastel aastatel nii mõnigi rahvas kuulnud oma valitsejailt kinnitusi: „Olge rahulikud ja ärge segatagu meid! Lastagu tegutseda meil, kes me kanname selle eest vastutust!“ Ei või olla mõtetumat õpetuslauset kui see. Mõeldagu järele — nii selle „dogma“ väljendajate kui ka kõrvalseisjate leeris: millega ja kuidas need kinnitajad võisidki vastutada, kui nende riigil ja rahvastel läks saatuslikult viltu ja halvasti!? Millega nemad vastutavad nüüd? Või kui vastutasidki, siis ainult oma kõrge ja esindusliku kohaga, mille kaotamine aga pole mingiks hüvituseks tollele peavastutajale enesele — rahvale.

Õpetus üksikisikute vastutavusest tervete rahvaste saatuse suhtes on liig kerge sõnakõlks ja liig raske koorem ühtlasi. See on, lõpuks, ikkagi rahvas ise, kelle elu ja iseolemise võib saada ja on saanud ohustatud — need iseteadlikud nimelised vastutajad aga vastutavad parimal juhul ehk ainult oma südametunnistuse ees. Ent see kohtuinstants iseenesest on liig ehamäärane ja liig imaginaarne ajalooliste faktide puhul, et võiks anda lohutust kahjusaajale.

Ka see tõsiasi peaks olema meeles, alates oma ajaloo uut peatükki muutunud oludes — „ülemineku-asendis“.

✱

Oleme muinasjututsenud ja meile on sagedasti muinasjutustatud, et oma sisimas olevat me siiski harukordselt terve ja tervemõistlik rahvas: tarvitsevat vaid tulla mõnel ohtlikul ajal või rahvust ähvardaval raskusel — ja „kogu Eesti tõuseb kui üks mees“. Nii on meile kõneldud, nii oleme ise kõneldud ja pidumeelselt vahest uskunudki.

Ma ei ütle, et juba praegu oleks meil käes mingisugune otsene ja silmapilke oht. Aga uus mõlemapanev olukord küll.

Ning sel puhul kerkib ka küsimus, kui võrd reaalne on too senine muinasjutt meie rahva laimatust patriotismist igas olukorras. Tulgem irratsionaalselt ilutsemiselt alla tõelikkuse juure ja arvestagem — esiteks tõsiasiaga — et uus olukord peidab endas rohkelt sotsiaalseid ohumomente. Ma ei nimetakski neid küll ohumomentideks, vaid pigem eeldusteks muutustele seniste olukordade suhtes.

Ja seda mitte üksnes seepärast, et nüüdsest peale oleme teatud mõõdul seotud, ühistöös ja kooselus meie suure idanaabriga, kelle ühiskondlik struktuur erineb meie omast. Kogu Euroopa seisab suurte muutuste eel mitte ainult riikide vahetõrgete, vaid — võib-olla isegi rohkem — just oma sotsiaalse näo suhtes. Kui juba eelmine maailmasõda selles tõi suuri muudatusi kas otseste revolutsioonide või siis ülalt-alla reformide näol, siis on praegu kõik eeldused ennustamiseks, et praegune sõda sellise paratamatu reformaatorina mõjub veelgi radikaalsemalt.

Selles suhtes on Hitleril kahtlemata õigus, kui ta oma viimases riigipäeva kõnes ennustas,

et kes ka praeguse sõja võidaks, ka temale läheks see väga kalliks maksmata ja tooks kaasa suuri muutusprotsesse ta majanduslikus ja sotsiaalses elus. Ja see avaldab mõju ka mujal.

Agaga meie, nagu üteldud, peame kõige selle kõrval veel arvestama meie lähisnaaberlikkust idanaabriga. Ning et neist kahest suurest põhjusest ei tekiks ohtlikke momente, selleks tuleb vist juba aegsasti võtta paratamatusega suurte sotsiaalsete reformide vajadust. Igatahes peab nende ulatus seejuures olema nii suur, et nad ette likvideeriks kardetavad momendid.

Ei ole siin koht aruteluks, mis iseloomulised ja kui kaugele ulatuvad peaksid need muutused olema. Agaga üht võib siiski ütelda — kuigi ainult isikliku veendumusena: muutused peaksid olema vähemalt nii ulatuslikud, et nad vastaksid meie „ülemineku-asendile“ uuestruktuurilisele Ida ja võimalikult rohkem vana säilitava Lääne vahel. Et selleks tuleb loobuda mõnestki senisest Maginot'-lossist või siis neile anda hoopis uus otstarve, see peaks olema endastmõistetav.

✦

Ja lõpuks veel ühe paljuvaevatud ja äratatud teemi juure. See oleks: rahvustunde tõstmine ja rahvuslikkusele tõelise sisu andmine.

Meil on seni kaevatud, et — näiteks — noorsoo sütitamine rahvuslikkusega on olnud raske, kuna olevat puudunud mingisugune siht-idee, mida selle rahvuslikkusega siduda. Sest me pole mõni suurrahvas, et hakata propageerima maailmavallutamist. Meil polnud ka midagi taotleda väljaspool oma piire, nagu näiteks leedulastel, bulgaarlastel, ungarlastel või itaallastel. Noorus tänapäeval agaga tahab rahvuslikkuses näha midagi reaalsemat taotlevat kui on seda lihtne romantiline ilutsemine laulukoorides. Veel enam — tänapäeva noorsugu tahab oma rahvuslikkuses olla aktiivne. Seni agaga võis rahvuslikkus avalduda üksnes staatilises olekus. Mis agaga

ei liigu, mis ei peida juba iseendas liikumise ja tegutsemise faktoreid, see on surnud või sureb.

Nüüd agaga on noorsoole esitada nende rahvuslikkuseks suur ülesanne: iseolemise säilitamine, selle kultuuriline ja vaimne, veel rohkem agaga sotsiaalne ja majanduslik ülesehitamine. Ja kui palju neil aladel peame ehitama, reformima ning kindlustama, et uues seisundis jääda püsima! Vajame selleks kõige peagu ümbersündi. Ning ühe rahva põhjalik pöörang — nimetatagu seda kas või „Umbruch'iks“ — ja ümbersünd pole mõeldav ilma nooruse kaasalöömiseta.

Et noorust sellele kaasa tõmmata, selleks tuleb võtta ka revideerimisele senine ametlik suhtumine noorsoosse, kellele seni juba aastate kestes on saanud osaks tegelikult ainult hurjutamine ja manitsemine. Noorusele — ja üldse rahvale — tuleb anda tagasi või koguni uus usk oma missiooni.

✦

Ning kõige lõpuks, et panna punkt:

Iga rahva elus on tõuse ja mõõnu. Tõuse ja mõõnu poliitilisel, tõuse ja mõõnu sotsiaalsel, tõuse ja mõõnu vaimsel alal. Ning need ei tarvitse sugugi ajalisel ühtuda. Teame, näiteks, et Goethe elas just sakslaste suurima killunemise ja allakäimise ajal ning Puschkin tsarismi pimedaima reaktsiooni ajajärgul. Norra rahvas andis oma parima panuse maailmakirjandusele ja -muusikale ajal, kui ta alles vintskles iseisvusepüüete valudes ja rahva majanduslik tõus oli tulemata.

See olgu lohutuseks.

Kes tahab olla rahvuslane, see peab olema ainult rahva teener — ja seda tuleb eriti meenutada meie majanduslikul kihil. Kes tahab olla rahvuslane, see ei tohi enam mõelda oma privaatsele elustiilile, vaid oma miljoni rahvuskaaslaste elueeldustele — selle miljoni elueeldustele, kes peitub võrgutava nimetuse „rahvas“ või „natsioon“ taga.

See olgu kohustuseks.

Eduard Nukk

Kaks trioletti

Mälestus

Mu bingetemplis elab kaja,
mis õige ammu sinna jäi:
aed õites, kevad, valge maja,
teel võlur — väike kannataja
aovalgel seisab paljaspäi!
See mälestus kui kiusav kaja
mind saadab, saadab läbi aja,
kust takjana ta sinna jäi!

Pilvede tee . . .

Kust, kubu? Üle maa ja üle vee —
all nähes inimlapsi nende valuga —
viib pilveliblikate lennutee!
Kust, kubu, üle maa ja üle vee? . . .
Siin metsatukk — seal põldur taluga,
seal linn, kus korstnaist kujundet allee . . .
Kust, kubu? Üle sõja — silmavee,
te, pilved, põgenete meie valuga?!

Suhkrukott

Aleksander Amper tuli töölt koju ja oli natuke nokastunud. Tööselt silised, tont neid võtku, ahvatlesid kõrtsi. Aga Amper ei jäänud kõrtsi. See teadmine tegi talle rõõmu. Aleksander Amper, ärge lootke, ei ole mees, kes joob ühe õhtuga kahe nädala tööpalka maha. Ta teeb paar tripitskit ära, ütleb head päeva ja tuleb tulema. Jah, Aleksander Amper on enda pere-mees igal ajal ja igasuguses olukorras.

Ta tõstis vastutormanud poja lae alla ja küsis:

„Kuidas on, Endo?“

„Ema käest saabus kiri,“ ütles kümneaastane poisu ja tõi kummutilt kirja. Isal näis olevat aega maailm. Ta viskas tahmunud töökuue ja mütsi varna, istus siis kaksiti taburetile ja haigutas vägevasti. See neetud viin, kuidas ta väsitab tühja kõhuga!

„Kuidas on söögipoolisega, Endo?“

„Pool pudelit piima on kapis.“

„Ja leiba?“

„Natuke on. Sepiku pistsin kinni. Tahtsin hoida küll sulle, aga mu kõht oli jubedalt tühi.“

„Muidugi, muidugi! Või jubedalt kohe, hehee. Nüüd, Endo, võta kätte ja jookse otseteed poodi. Siin on raha. Too võid, vorsti, sinki ja saia. Ons meil üks mure!“

„Isa, sul on viinahais?“

„Tohoh! Kus ikka nina. Mine, mine nüüd poodi. Kuhu see kiri jäi? Too siia! Mis ema kirjutab?“

„Käseb osta suhkrut.“

„Kas sa kuuled, või suhkrut. Magusad päevad algavad meil, Endo. Ja-ah.“

Endo oli aga juba kadunud ukse taha ja Amper lugese naise kirja. Luges tõsise näoga nagu mõnd kohtuotsust. Kiri oli lühike ja ulmatiivne: kott suhkrut olgu sahvris pingi peal, enne kui tema, s. o. naine, maalt linna tuleb. Kõik ostavad ja koguvad tagavarasid, mis head aega ootab Amper. Suhkrukott

olgu toodud. Ja selle järele vaadaku mees ka, et Endo ei jookse üha tänaval ja et poisile ei sigine elajaid pähe.

Amper pistis kirja ümbrikku tagasi ja viskas lauale. Jah, polnud midagi parata: suhkrukott tuli hiivata koju. Vaata kui hea oli, et Amper ei jäänud kõrtsi. Nüüd on palgaraha ilusasti alles.

Endo tuiskas juba poest toiduainetega tagasi. Amper asus kohe pliidi ette.

„Ma löön priimusele hääled sisse ja keedan kartuleid. Meil tuleb täna veel pidusööming, Endo,“ seletas hoogu sattunud isa. „Kuidas sul täna koolis läks?“

„Rääpsu Riks noris juba jälle.“

„Ah see lontkõrv? Mis pagan ta sinust tahab siis?“

„Ma ei annud talle oma täitesulepead.“

„Seda ei tohigi anda. Oma piipu, naist ega täitesulepead ei anna täismees kunagi teistele. Noh. Keegi klopib? Mine vaata, kes see on.“

Endo avas ukse. Ilmus Amperi töökaaslane vana Aäsi-Ott. See põline sepp ja nõginina.

„Kuhu kuramus sa kadusid?“ urises vanamees. „Kardad kõrtsi nagu kurivaim kirikut. Meil oli väike võtmine. Sa oled ikka veel poissmees?“

„Nagu näed.“

„Mina samuti. Eitedel on maal tegemist: kus selle marjakorjamise ots!“

„Mul naine kirjutab täna, käseb osta koti suhkrut.“

„Kes sellest pääseb! Mul suhkrukott ammu juba aju taga.“

Aäsi-Otil oli viinapudel kaasas. Mehed käratsesid priimuse mühinas ja võtsid viina. Ott pakkus klaasitäit ka Endole, kes asus aga eitavale seisukohale.

„Viin kuivatab kõhumahla ja tapab inimese kopsud-maksad.“

Mehed naersid.

„Kes sulle seda ütles?“ päris Ott.

„Õpetaja ütles. Meil näidati klassis pilti joodiku maksast, see oli suur ja punane nagu ema sukavardakott.“

Uus naerupuhang. Aga nüüd hakkasid kartulid vulinal keema ja Amper seadis panni hakkama. Praetud sink ja soojad kartulid, ohsamumeie!

Ääsi-Ott sülgas põksti vastu seina ja protesteeris: „Mis tont sa priiskad. Ajab suu vesiseks.“

Ohtu oleks möödunud suuremate vahejuhtumiteta, kui poleks mitte tulnud preili Hilma. Kes on preili Hilma? Aga ei keegi muu kui juukselõikur lähedasest aguli juukselõikamisärist. See ei ole aga oluline. Oluline on see, et preili Hilma kolis nädalapäevad tagasi Amperile korterinaabriks ja tükib millegipärast tegema Amperile kangesti silmi.

Hõljus nüüdki see teravanaline ja kollaseks värvitud lokkidega preili Amperi tupp ja piuksus:

„Kas härra Amperil on natuke aega?“

„Jah. Mis siis on?“

„Tahaksin seada üht pilti üles, aga ei ulata hästi naela seina lööma.“

„Mul siin parajasti kartulid lõhki keemas“, toriseb Amper. Ääsi-Ott aga kohe: „No mine, mine! Küllap me kallame Endoga kartulivee ära.“

Ott sai suhkrukotti ja kadus

„Kui pole just aega, ega ma ei tülita,“ ütleb preili Hilma ninakest krimpsutades. Amper on juba minemas ja arvab: „Ei, ei, mis tülitamist siin on või. Kaua see naela seina löömine aega võtab.“

Lähevad siis Amper ja Hilma. Aga varsti kisab Endo, kes hoolega jälginud kartulikatelte:

„Ääsi-onu, ühel kartulil juba magu maas!“

„At sa kurat!“ kirub Ott ja asub kartulitelt vett ära valama. Vana Oti käsi pole aga kuigi kindel. Tubli annus kuuma vett satub ta saapasääre. Vana sepp kirub nii, et kumab laelune.

Kõrval toas kopsitakse. Varsti tuleb Amper tagasi tupp. Toit tõstetakse lauale ja süüakse aplalt ja suure isuga. Endo, kes on saanud pugu täis, lendab toast välja. Kõrvaltoas kõõrutab preili Hilma laulu.

„Lööb lipsu su ümber või mis?“ irvitab Ott. Amper punastub.

„Oh, mis. Tuntud inimene: käin nende äris mõnikord habet ajamas.“

Vana Ott aga kiusab: „Ära sa seleta midagi! Kui oma kaugel, siis külaleib kallis.“

„Mis sa jamad!“ Ott süütab piibu ja kobib varsti minema. Amper jääb üksi. Kõrvaltoas aga venitab preili Hilma:

„Mind ära unusta!“

Amperi rahu on kadunud. Ja mispärast, saadan söögu, kärkis ta nii julmalt vanale Otile peale? On selge, et see teravnina, kes seal laulu kõõrutab, lööb lipsu Amperi ümber. On selge, et ta nokitseb Amperi juuste või lõua kallal rohkem kui vaja sellistel juhtumitel, kui Amper laseb end raseerida aguli juukselõikamise äris. Rohkem kui vaja on preili Hilma kiitnud Amperi tumedaid juuksekahte. Rohkem kui vaja on ta sasinud oma peenikeste sõrmedega mehe peas, ise lobisedes teab kõik mis rumalusi kokku.

Ja nüüd elab see kiusaja otse siin Amperi külje all. Asi on tõsine. Ole ettevaatlik, Aleksander Amper, kes sa kiitled alati oma tahtejõuga ja enda ohjeldamise visadusega!

Järgnev nädal tõi suuri sündmusi. Kohe esmaspäeva õhtul tuli Ääsi-Ott ja küsis:

„Kas töid suhkrukoti juba ära?“

„Ikka ära,“ vastas Amper ja avas sahvriukse. Suhkrukott oli pingil nagu põrikas. Ott hakkas nuruma:

„Tead sa, Aleks, anna see suhkrukott tänaseks mulle.“

„Sulle!“

„Jah. Mul tuleb eit koju, ja kui pole ees suhkrukotti, siis on põrgu.“

„Aga sul pidi ju suhkrukott juba kodus olema?“

„Oli, aga nüüd ei ole enam.“

„Kuhu sa selle panid siis?“

„Ära parem küsigi! Pühapäeval läks viinavõtmiseks, maha müüsin suhkrukoti.“

„Ja mis mina sinna võin parata, et oled nüüd pigis. Mul on eit niisama täna-homme maalt tulemas, kuidas ma annan oma suhkrukoti ära?“

„Ma toon sulle hommapäev uue asemele. Saan selleks ajaks raha. Anna kott ära. Ega sa või ometi jätta vana tööseltsilist hätta. Noh?“

Muidugi ei jätnud Amper vana tööseltsilist hätta. Ott sai suhkrukoti ja kadus. Kadus kohe mitmeks päevaks. Amperi süda oli muret täis. Seda enam, et naist oli oodata nädala lõpul koju. Amper otsis Oti ta korteris üles ja tegi vanamehele kibeda peapesu. Ott andis jällegi pühaliku töotuse, et kui mitte enne, siis laupäeval enne lõunat on ta suhkrukotiga Amperi juures. Olgu aga tööseltsiline mureta.

Elatigi siis laupäevani. Siis jooksis Endo jällegi isale vastu ja hõiskas: „Ema sõidab koju! Näe, süün on kiri.“ Amper aga ei rõõmustunud põrmugi. Kui Ott ei ilmu enne rongitulekut suhkrukotiga, siis on Amperi elu kibe. Oma eidekest ta juba tundis.

Et koju saabuvat eluseltsilist väarikalt vastu võtta, tõi Amper koju pudeli veini ja maiustusi, käskis Endot tuua lilligi. Kõik oli korras, kui vaid poleks puudunud see neetud suhkrukott. Amper oli maruvihane vanale Otile ja siunas: „Teda ruttasin päästma, aga oma naha viin turule. Võtaks seda vanameest see ja teine!“

Endo lippas tänavale, Amper hakkas aga end ilusaks tegema. Aga parajasti, kui ta kloppis raseerimiseks vahtu, astus tuppa korterinaaber preili Hilma. Preili kohe kilama:

„Oh-hoo! Kas sünnipäev? Veinipudel laual ja kõik. Soovin õnne!“

„Ei ole mingit sünnipäeva,“ kogeleb Amper, „ma niisama laupäeva õhtuks tõi üht ja teist.“

„Ärge te petke! Hakkate end raseerima ja — lubage ma proovin, kuidas nuga võtab.“

„Mis te nüüd, ma kraabin parem ise.“

Aga juba ongi habemenuga Hilma käes ja vahuhunnik Amperi näol.

„See peab olema habemenuga! See on puhtal kujul saag,“ ütleb preili ja liibib sihva-sähva nuga. Nüüd edeneb töö juba tunduvalt paremini. Varsti on Amperi lõug sile. Järg tuleb juuste kätte.

„Teil on toredad juuksed,“ kiidab Hilma-preili ja sasib sõrmedega Amperi juuksekahtludes.

„Kas ootate külalist?“ küsib.

„E-ei oodanud ma kedagi,“ vastab Amper. Aga miks ta ei ütle otsekohe avalikult, et ootab oma naist? Tundub nii kena kuulata, kui preili lõksutab kääridega ja silub ta pead. Rongi tulekuni on veel mitu tundi aega, milleks siin turtsuda või tusane olla.

Juukselõikamine võtab siiski tohutult palju aega. Preilil on seda jutukest ja nalja. Ja Amperil ju ka neid juuksesalku igavene lakk peas. Iga töö võtab oma aja. Kui aga see käärilõksutamine ikkagi veel ei lakka ja juukselõikur muutub üha intiimsemaks, arvab Amper:

„Ei see sedasi lähe, preili.“

Ja kui preili mõne minuti möödudes surub äkki kuuma suudluse otse Amperi suule, siis tõuseb erutatud mees ja konstateerib:

„See ei lähe tõesti mitte, preili Hilma.“

„Oli see siis nii halb?“ itsitab preili.

„Oleme vanad sõbrad.“

Muidugi pole Aleksander Amperil halb olla, aga ta ütleb:

„Mõni juhtub äkki tulema.“

„Teie külaline? Oodaku. Ma keeran ukse lukku.“

„Ei, ei. Laske olla!“

Aga juba on preili lukustanud ukse ja lööbib: „Pakkuge siis mulle ometi klaas veini!“

Amperil on piinlik. Viimne aeg oleks võtta end kokku ja lõpetada see rumal flirt, aga Amper peab konstateerima esmakordselt ennekuulmatut asja, et ta pole praegusel juhul enam täielikult enda peremees. Ta otsib punnivinna ja hakkab sikutama veinipudeli korki.

„See ei lähe tõesti mitte, preili Hilma!“

„Noh? Kes teie niisugune olete?“

Ja siis koputatakse uksele. Koputatakse teravalt ja korduvalt. Seda koputust tunneb Aleksander Amper. Ja veel paremini tunneb ta häält, mis kriiskab ukse tagant:

„Ava siis ometi, Aleks! Kaua ma siin konutan!“

„Minu naine!“ sosistab Amper. „Minge siia sahvrisse, palun.“

„Ons see nii vajaline? Teie naine ei söö ju mind ära.“

„Sahvrisse! Ja ruttu!“ käsutab Amper. Ta tõukab preili sahvrisse ja lukustab ukse. Siis läheb ja avab toaukse. Teeskleb ise haigutamist.

„On sul aga uni!“ pragab naine. „Ja, üldse, mis ajast praegu magatakse? Kolistad öösiti linnas ringi. Vein ja lilled, oh . . . Mis kulutamine see on . . . Kas suhkrukott toodud?“

„Jah. Muidugi on toodud.“

„Näita! Tõid ehk va hõredat mesilaste suhkrut. Noh? Mispärast sahvriuks on lukus?“

„Korter ju tihti üksi. Keerasin ukse lukku. Jah. Sedasi nagu kindlam.“

„Võti!“

Amper kobab taskuis ja siunab: „Oh sa tuhat, võti jäi töökitli taskusse. Kittel aga praegu tehases. Toon homme ära.“

„Pole siin midagi hommet. Võti olgu kohe siin. Mul alati sahvris käimist.“

„Küllap ma toon selle võtme. Istu nüüd ometi ja räägi, kuidas kojusõit läks. Näe,

valan sulle veini. Pärast sõiduvintsutusi on see hea.“

„Ah mis! Raha raiskad. Pidin tulema õhtuse rongiga, aga parajasti juhtus alevikaupmees sõitma autoga linna. Võttis mu otsale. Kus on Endo?“

„Küllap ta tuleb. Jookseb väljas. Kuule, tulebki vist juba!“

Aga ei tulnud Endo. Tuppa kukub ähkides ja puhkides Ääsi-Ott, suhkrukott õlal. Vanamees viskab koti prantsti taburetile ja deklareerib:

„Kas ma ei pidanud sõna: siin on su suhkrukott!“ Aga nüüd alles märkab vana Ott koju saabunud perenaist ja ta teeb väga rumala näo. Amperi näol aga vaheldub puna kahvatusega. Naine konstateerib, et siin sünnib kahtlasi asju. Ta küsib:

„Sul pidi ju suhkrukott olema sahvris, Aleks? Mida see tähendab?“

Amperil pole pääsu. Ta seletab:

„Vaata, Viiake, see oli sedasi, et Ott laenas mult üheks päevaks suhkrukoti . . .“

„Aga miks on siis sahvriuks lukus?“

„See on sedasi, Viia, et . . . et . . .“

Emand Amper on tugev naine, ja kui ta vihastub, siis võiks ta kõigutada kas või mägesid paigalt. Ta haarab sahvriukse käepidemest kinni, seab jala toeks vastu ust ja siis tõmbab ukse prauhti lahti. Preili Hilma, kes on seisnud toetudes uksele, nagu variseb vihasele naiselesülle.

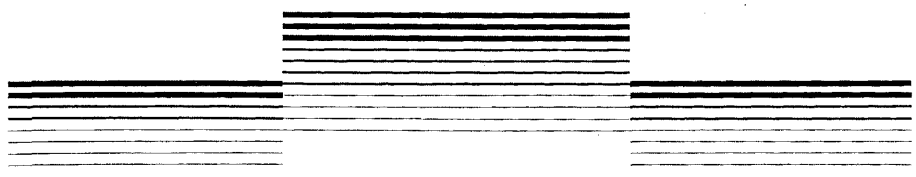
„Noh? Kes teie niisugune olete?“ kõrgib emand Amper.

„Ah kas mina või?“ küsitseb preili Hilma vastu. „Mina olen puutumatu tagavara, nii-ütelda.“ Ütleb ja õõtsub püstipäi uksest välja. Hiilib välja ka Ääsi-Ott, kes haistab lähenevat äikest.

Ja nüüd kerkib emand Amper pikkamisi suureks. Ta ulatub juba mehel üle pea ja mühiseb nagu algav maru sügimerel.

„Ah siis sellele kaeti veinilaud? See litakas pidi olema su meepott ja suhkrukott. Mulle luisatakse ette muinaslugusid,“ kisab emand Amper ja mehel ei lubata enam avada endakaitseks suud.

Kuidas Aleksander Amper sellest saunast välja tuli, selle kohta puuduvad lähemad andmed, aga niipalju on teada, et ükski hing ei tohi Amperi kuuldes rääkida poolt sõnagi ei preili Hilmast ega suhkrukotist. See ajaks Amperi maruvihaseks.

EESTI PABERI AKTSIA - SELTS

esindab järgmisi paberivabrikuid:

PÕHJA PABERI- JA PUUPAPIVABRIKUTE AKTSIA-ÜHISUS, TALLINN
AKTSIA-SELTS TALLINNA PABERIVABRIK E.J. JOHANSON, TALLINN
TÜRI PABERI- JA PUUPAPIVABRIKU AKTSIA-SELTS, TÜRI
AKTSIA-SELTS PABERIVABRIK «KOIL», KOHILAS

MÜÜK AINULT
SUUREL ARVUL

Lõpetatagu mõttetu öötöö!

Mie kisklevad usumehed on unustanud piibli juubeli pühitsemise. Silmapaari vahele jäi hiljuti ka üks teine tähtpäev. Et seda ei pühitsetud juubelina, pole põhjust imestada. Asjaomaseil ei ole juubelituju. Jutt on nimelt sellest, et 16. oktoobril sai aasta täis, kui Eesti suured päevalehed ilmuvad hommikuti.

Elmise aasta „Öitsituledes“ valas nende ridade kirjutaja välja oma sapi selle „uenduse“ puhul. Too sapine sõnavõtt jäi hüüdjaks hääleks kõrves. Enamik öötööle siirdunud ajalehti ülistas seda uuendust oma veergudel kui suurt saavutust lehe sisu parandamise ja lugeja teenimise alal. Trükitöölised ja Ajakirjanike Liidu juhatus esinesid küll protestidega öötöö vastu ja riigivõim pidas sel puhul tolle „uenduse“ elluviimise ühe nädala võrra kinni. Siis aga jäi ajalehtede väljaandjate seisukoht peale. Eesti muutus hommikulehtede maaks „teiste kultuurriikide eeskujul“.

Tagajärjed?

Neid me ennustasime juba möödunud aasta „Öitsituledes“. Tagajärjed on kurvad.

Meie olud on teised kui suurriikides. Seal on ühel väljaandjal mitu lehte või ühel lehel mitu väljaannet. Trükikodades töötatakse seal mitme vahetusega, samuti toimetustes. Pidevalt öötööl olla ei tarvitse seal keegi. Või vähimasti on öötöölisele tehtud vajalikke soodustusi töötundide ja puhkeaja suhtes. Meil aga on samad töölised aasta ringi iga öö lehte küljendamas, stereotüüpimas ja rotatsiooni juures. Toimetustes on samad inimesed sule ja sekelduste man nii päeval kui ka ööl.

Tean töölisi, kelle tervis on selle tõttu kokku varisenud. Tean ajakirjanikke, kes kurdavad, et närvid ütlevad üles. Ühe Tallinna lehe toimetaja, kes vaheldumisi teise

ametivennaga juhib lehe küljendamist öösiti, teab jutustada, kuidas ta järjekindla öötöö nädalal võtab igakord maha 2½ kilo oma kehakaalust, mis on enam väike kui suur, ja kuidas ta siis igal teisel nädalal oma kaalu üles poputab, et mitte päris kõssi kuivada. Tean ametivendi, kes plaanitsevad perekonnast lahus elama asuda, sest muudu ei saa asja päevasest magamisest.

Milleks on seda kõike vaja?

Kas lugeja on õnnelik hommikulehe üle? Ta on algusest peale pahane ja nimetab seda logarditele trükitavaks leheks, mis ilmub nüisugusel ajal, mil tööinimesel pole võimalik lehte lugeda. Virgad lehelugejad on muutunud pealkirjade lugejateks, sest hommikul põgusalt läbilehitsetud ajaleht tundub õhtul juba vananenuna. Tulemuseks on pealis-kaudsus.

Aga toimetused? Võin öelda oma kogemustest, et süvenenud töötamist praegune olukord ei võimalda. Toimetustes algab päev „jooksva töö“ askeldustega, ja kui need askeldused varem lõppesid lõuna ajal lehe ilmumisega, siis kestavad need nüüd hilisööni. Varemgi tehti öötööd. Kuid siis oli see öötöö pühendatud segamatule juurdlemisele käsiloleva probleemi lahendamiseks. Nüüd kaob ka öö lehe valmimise eelsete askeldustega. Loovat vaimset tööd saavad süvenenult teha ainult need toimetajad, kes on enam-vähem vabad jooksva töö tehnilistest askeldustest. Kui palju on aga seesuguseid inimesi meie ajalehtede toimetustes? — Tulemuseks on pealesunnitud pealiskaudsus.

Ja väljaandjad? Nad kurdavad kulude tõusu üle. Kütte ja valgustuse, telefonide ja mitmesuguse nippe-näppe arvel, mis lehe sisule midagi juure ei anna. Omajagu ka palganõudmiste arvel, kuigi neid on vist rahuldatud üsna vähesel määral. Ajakirjanikud ei

EAL JUHATUS 1939/40. AASTAL

Istuvad vasakult: G. Rahnulo, J. Taklaja (esimees), M. Aitsam (rev.-kom. liige), G. Milvere (rev.-kom. liige) ja A. Randalu. Seisavad vasakult: H. Raudsepp, A. Grünthal, B. Karro, A. Valgma (rev.-kom. liige), O. Mänd, K. Valdson, H. Laanest ja L. Johanson. Puudub juhatusel liige J. Kitsberg.

tea palgatõusust palju rõõmustavat kõnelda ja trükitöölised ütlevad, et vähene palgalisa — kui seda üldse on — ei tee tasa tervisekadu uneta öödest. Väljaandjate kulud on aga siiski tõusnud ja nimetamisväärset tulude tõusu ei ole igatahes saavutatud sellega, et rotatsioonid nüüd päeval tegevusetult seisavad ja öösiti vuravad.

Kelle huvides jätkatakse siis seesugust mõttetut öötööd, kui nuriseb lugeja, nuriseb tööline, nuriseb ajakirjanik ja väljaandjad laotavad käsi?

Meil kõneldakse viimasel ajal palju sotsiaalküsimustest. Nende lahendamise vajadust tunnustatakse nüüd isegi seesugustes

ringkondades, kus seni peeti sotsiaalsete olude parandamist asjata kulude tegemiseks. Nüüdki kurdetakse, et sotsiaalsete uuenduste läbiviimine on seotud suurte kuludega. Nende taha ei tohi asjad kinni jääda. Siin käsitletu on aga juhtum, kus sotsiaalseid uuendusi — või vähimasti uue sotsiaalse pahe kõrvaldamist — saab teostada ilma uute kuludeta ja isegi nii, et kulud vähenevad. Lõpetatagu öötöö ajalehtede man.

Viidagu ajalehed tagasi päevasele ilmumisaajale. Trükitööline ja ajakirjanik saaksid tagasi öörahu ja viljakama töötamise võimalused, lugeja saaks värske lehe sel ajal, kui tal võimalus on seda lugeda, ja väljaandja saaks lehe turule saata vähemate kuludega.

Mälestusi kaunist Rõugest

Maa, kus kassid ja koerad on sõbrad ning inimesed lahked

Möödunud suvi oma päikesepaisteliste ilmadega oli suvitajaile haruldaselt ilus. Eriti veel siis, kui ta viibis Eesti looduslikult kauneimas maakohas Rõuges.

Olgugi et suvepuhkusest on möödunud nii mitugi kuud ja rida muljeid rohkete mälestuste reas on kahvatanud, on mõned neist siiski kristalliseerunud ja seda selgemini sööbinud mällu.

Kui nüüd küsida, mis kõige enam jäi meele suvitamisest Rõuges, siis peab küll tunnistama, et ilusa looduse foonil kergib mälestuses esiplaanile võrumaalase sõprus ja lahkus. See valitseb mitte üksnes inimeste, vaid ka kasside ja koerte vahel.

Meil on ju vanasõnaliselt tuttav ütlus: riius nagu kass ja koer. Rõuges aga kogesin, et koer on kassile üks parimaid mänguseltsilisi ja sõpru ja et nad jagavad isegi oma toidu. Ning Ööbikuoru pansionis nägin koguni seda, et koer tõi põllult kodus magavale kassile külakostiks elusa hiire!

Kilomanni kaupluse õues imetlesin jälle seda, kuidas koer imetas kassipoega. Kutsul olid nimelt hiljuti olnud pojad, need oli aga kuri käsi uputanud järve. Nüüd valas ta kogu oma emaõrnuse kassipojale, kes oli juba nii suur, et ta enda lihane ema ei pidanud talle enam vajaliseks luttu anda. Koeramamm oli nii lahke, et lubas kiisul imeda niasat isegi sel ajal, kui ta ise näris konti! Katsugu mõni teine segada koera ajal, mil tal on käsil kondinärmise „püha toiming“.

Sääraseid sõbralikke suhteid koerte ja kasside vahel nägin Rõuges kõikjal, mis sundis mind muutma esialgset vaadet, nagu oleks mõlema kodulooma vahel valitsev viha tingitud nende instinktiivsest, sünnipärasest vaenust. Ei, nüüd veendusin, et selles on ainuüksi süüdi loomade kasvatajad — ässitavad inimesed. Kus aga elavad head inimesed, on ka nende koduloomad head.

Rõugelase lahkuse iseloomustamiseks esitan näite kas või oma korteriperemehest. Elasin Rõuge südamikus sealse suurima kaupluse omaniku juures, kellele seega kasu võtmine ja saamine peaks olema elukutseks. Kuid ometi andis ta iga kord poole liitri piima asemel kolmveerand ja enamgi, liitri ostmisel aga pandi rohkem kui

liitri line nõu alati ääretasa, ja tõenäoliselt oleks sellele pandud peale kuhigi, kui see vaid oleks püsinud. See lahkus pole seletatav ka sellega, et piima olnuks ülearu ja et seda polnuks kuhugi panna, sest meierei oli eemal ainult paarkümmend meetrit. Ei, see on juba võrumaalast iseloomustav võõrastelahkus ja omakasupüüdmatuse isegi kaupmehe juures. Ja see lahkus ei kandu mitte üksnes lähedalolijaile ja tuttavaile, vaid ka võhivõõraile.

Toon veel teise näite samast kaupmehest. Ühel päeval ilmus ta juure keegi võõras suvitaja sooviga osta musti sõstraid. Kuna mees ei saanud mahti ise minna aeda marju korjama, soovitas ta seda teha ostjal endal. Kui see oli kogunud suure kotitäie marju, mis olid pealegi suve viimsed, ning nendega läks kaupmehe juure, keeldus see üldse tasu võtmast põhjendusega: „Ei need maksa midagi, ise korjasite.“

Kui mujalt maakondadest kuulduv alatasa suurtest pussitamistest ja kaklustest, siis on need Võrumaal peagu tundmata nähtused. Isegi viina mõjul ei minda liiale, nagu võisin kogeda mitmel laupäeval, sest samas kaupluses, mille omaniku juures suvitasin, müüdi peale kõige muu ka viina. Aga ka naabruses asetsev restoran lubas üpris rahulikult magada. Kõige selle juures võrumaalane ei kelgi ega salli praalimist. Seepärast on nende juures „mustas nimekirjas“ mulgid ning osaliselt ka naabruses elutsevad haanjalased.

Rõugelastest on vahest küllalt pajatatud. Nüüd võiks kiirpilgu heita ka Rõugele endale. Seda maakohta pole näinud mitte just paljud — eriti seetõttu, et ühendusolud Võru linnaga on viletsad. Rõugele läheb küll omnibuseliin, kuid bussi liiklemisplaan on koostatud nii, et see sobib maarahvale turulesõiduks ja tagasi, kuid ei ole kooskõlas turistide huvide ja rongide sõiduplaaniga. Täiesti võimatu on sinnasõit hommikul ja tagasisõit õhtul. Buss sõidab sinna õhtul ning tagasi alles järgmise päeva varahommikul. Pühapäeviti pole üldse ühendust.

Hoolimata oma kuulsusest Rõuge ei kannu isegi aleviku nime, vaid ta asju ajab vallavalitsus. Kogu majanduselu on koondunud 5—6 maja ümber, millest suurim ja tähtsaim on eelmainitud Kilomanni talurahva- ja viinakauplus. Samas majas leiavad veel ulalust konstaabel, kaitse-

liidu instruktor ja maatulunduskonsulent, seega maaoludes tähtsaimad mehed. Postkontor on otse kõrvalmajas ning selle ees on ka omnibusejaam. Kilomanni naabruses asetseb Simmuli kauplus ja ühispiimatalitus, kuna vastaspoolel on ühiskauplus ja veel mõni maja. Apteegini on mõnisada meetrit ja kirik oma nukra hõbehäälise kellaga asetseb umbes pool kilomeetrit eemal kõrge mäe otsas.

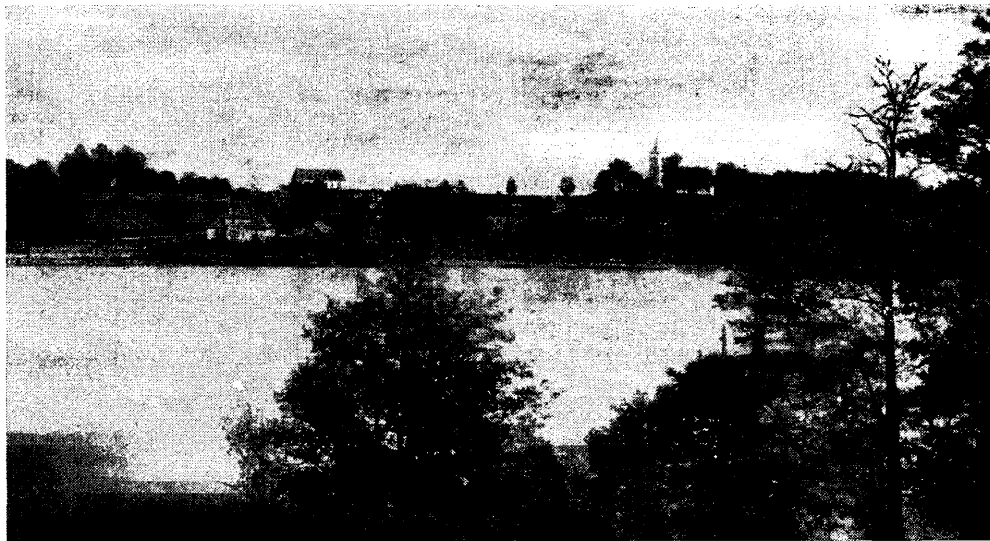
See kirik oma politiseerivate ja protsessivate pastoritega on teinud Rõuge nime kuulsaks kirikurahva hulgas. Protsessimisteks oli neil ka põhjus: Rõuge kihelkond on üks suurimaid ja palgalt tasuvaimaid kohti õpetajaile.

Mine tea, kas tänu kirikutülidele või ka sellele asjaolule, et Rõuges on ülikülluses looduslikult kauneid kohti, on sealsed kalmistud maha

saa tekkida tüdimust. Silmal on alatasa näha midagi uut ja erinevat.

Rõuge orgudes asetseb lähestikku 7 järve. Neist on pisim väike Kausjärv otse kirikumõisa külje all. See on kujult täiesti ümmargune ja olevat tekkinud meteoori kukkumisest. Vanarahva jutu järgi olevat ta põhjatu. Mõõtmised aga näitavad — kui mälu ei peta — üle 40-meetrilist sügavust. Seega on ta peagu niisama sügav kui lai. Vesi on tas haruldaselt soe. Kuid neil, kes ei oska ujuda, on seal võimatu supelda, sest kallas läheb peagu püstloodis alla.

Sügavaim järv on siiski Suurjärv. Nagu sealne rahvas teadis rääkida, olevat see oma 47 meetriga sügavaim järv Eestis. Suurjärve kaldal asetseb ka varem nimetatud kaubanduselu südamik. Selle järve parempoolsel kaldal aset-

ÕÖBIKUORG

See on idüllilisim ja vaikseim paik Rõuges

Ujumisoskus on Rõuges üldiselt nõrk. Ujuvad peamiselt ainult suvitajad. „Oma inimesed“ ainult kastavad end vette. Trikoosid aga tarvatakse seal üpris palju, kuid mitte suplemiseks, vaid tööriidena palaval ajal. Samuti on seal moes kanda sportlaste treeningpükse ja -pluuse. Neid kannavad mitte ainult noormehed, vaid isegi keskealised naised, kuid ainult töötamiseks põllul. Nii on spordidress leidnud maal iselaadse rakenduse.

Väikese vahepalana võiks siinjuures märkida, et Valgejärves nägin oma elu senist suurimat vähki. See oli sõrgadest sabani inimese küünarvarre pikkune. Eluka tabamiseks oli ametis 5 mehest ja poisikesest koosnev kamp, kel aga hiiglaste tabamine äpardus. Tema sõrg oli juba suure vähja suurune. Meile jäi lohutuseks vaid see teadmine, et olime näinud kuningat vähkide hulgas.

Rõuge järved on üldse väga kala- ja vährikkad, hoolimata sellest, et püüdajaid on oht-rasti.

Eestlaste muistset linnust Liinjärve ääres piirab teiselt poolt sügav org, mille nimeks on Õöbikuorg. See nimi on täiesti omal kohal, sest õöbikuid on selles orus väga rikkalikult. Seegi org on kõigiti korrastatud — leidub samuti jalgteid, sillakesi üle kitsuste ning mõnusaid istepinke. Ühelt uuelts värvimata lauakeselt võis lugeda ilusast ümbrusest meeldivalt üllatatud

turistide pühendusi ja „kiidulaule“ peagu kõigis Euroopa kultuurkeeltes.

Oru põhjas voolab oja, mis allpool on paisutatud veskitiigiks. Selle veski omaniku pidada oli ka Rõuge ainus pansion-söökla.

Õöbikuoru veski vee jõul töötas mitte üksnes sepikoda, vaid sealt saadi ka elektrit kirikule, koolimajale ja vist ka paarile talule.

Õöbikuoru juures asetsevale linnamäele on rõugelased ehitanud piduväljaku. Siin süüdatakse võidutulesid, peetakse aktusi ja jalakeerutusi. Sellelt mäelt avaneb avar vaade Rõuge järvedele ja ümbrusele.

Linnuse läheduses asetsev org jutustab vabadussõjaaegsetest vihastest võitlustest enam kui kiriku juures asetsev mälestusmonument. Veel praegugi on oru kaldal säilinud tolleaegsed kaitsekraavid, kuulipildujapesad ning patareikaevendid. Org on kohati ligi kilomeeter lai. Ühel kaldal asus punavägi, teisel eestlased. Mõlemad hoidsid kindlalt oma positsioone, kuni tuli otsustav murrang ja eestlaste võit.

Kui nüüd jälle tagasi pöörduda Rõuge omapäraste loomade juure, siis tuleb sedapuhku avaldada imestust ja ütelda komplimente nii kohmakale loomale nagu seda on lehm. Rõuge lehmad on täiesti kohanenud sealse vahelduva maastikuga ja ronivad kitse väledusega üles ja alla isegi järsust linnamäest. Ka treppidel kõndimine on neile lihtne.

Rõugest kõneldes ei saa mööda minna Jüri-Hanni talust ta vaatetorni, pargi, allikate ja veepaisuga. Talu asetseb Õöbikuorust paar kilomeetrit eemal. Sealt saab alguse ka Rõuge suur org ning järvedesse suubuv oja.

Olgugi et Jüri-Hanni ei kuulu riigipargi alla, on sealne peremees annud oma talu kauneima koha täielikult turistide teenistusse, nõudmata ja saamata selle eest mingit tasu. Nii on ta ehitanud oru kaldal asetseva kõrgeima mäetipu — Nudimäe — otsa nii kõrge vaatetorni, et see ulatub üle puude latvade. Sellest vaatetornist võib hea ilmaga näha isegi Tartut. Vaatetorn on täielikult usaldatud turistide võimusesse, kes kellelki luba küsimata võivad sinna pääseda. Tornis sisemuses leidub külalisraamat, mis samuti on jäetud turistide valve alla. Raamatust võib leida hulga tuntud nimesid mitte üksnes Eestist, vaid ka välismaalt.

Jüri-Hanni parki läbibast mitmekümne meetri sügavune kuristik, mille põhjas üle kividerägastiku hüppab kohisev oja. Samal ajal, kui ülal valitseb hele päikesepaiste, on all orus sügav hämarus. Nii tihedalt kasvab oru kaldal puid. Järskudele kallastele on ehitatud kõnniteed. Ning kõige selle eest ei soovi peremees mingit vastutasu peale selle teadmise, et ta on saanud valmistada rõõmu külastajatele. Teid ja treppe on sinna ehitatud enam kui kilomeeter ning iga teeharu kohale on pandud juhatussildid: „Allikale“, „Nudimäele“, „Trepimäele“ jne.

Jüri-Hanni oru allossa on taluomanik ehitanud veepaisu, mille jõul töötavad saeveski ja elektrijaam. mis varustab talu elektriga. Talu on muide üks Võrumaa eeskujulikemaid. Meelasti näitab peremees oma majapidamist külastajatele. Talu on elektrifitseeritud. Rohkesti tarvitatakse masinaid. Moodsas kanalas on mõnisada sulgsabalist. Ning hooned on nii suured, et leidub seal suvitamisvõimalusi 4–5 perekonnale. Ühtki külalist ei lasta ära külakostina kaasa andmata õunu, ploome või muud puuvilja.

Tagasi tulles allikate juure, mida Rõuges on nii-ütelda igal sammul, tuleb märkida, et tänu neile ei tunta seal kunagi veepuudust. Kuna suuremad allikaveed on kasutoovalt rakendatud veskite teenistusse, on väiksemad lastele mõnuks mängukohaks. Ojakestele on ehitatud paisid ning vesirattaid, mis tiirlevad alatasa, pritsides vett laiali. Ümbruskonna elanikele tähtsaimaks allikaks on see, mis asetseb Suurjärve kaldal pargis. See on kogu ümbruskonnale filterveevärgi asetäitjaks. Järve vett antakse loomadele, kuna inimtoiduks tarvitatakse ainult selle allika kristalliselget vett.

Järvede rida jätkub teisel pool Võru-Rõuge maanteed. Nii asetseb otse endise mõisa all Ratasjärv. Kujult pole see küll ümmargune, nagu eeldab nimi, vaid pigem meenutab see kongus nina. Järve ühel kaldal asetseb endine mõisapark. See on nüüd korrast ära. Mõisa-hooneist on saanud ahervarred ja neist lõpuks suured riidad ehituskive. Kalatiigid on tühjad. Endist aega meenutab vaid võrdlemisi korras olev peatee. Kaldal asetseva pargi alumises osas kasvab samuti nagu Suurjärve ääres rohkesti sarapuid, ülalpool aga sirgeid puuhiiglasti, mille iga ei oska ära arvata. Ka kased on siin nii pikad ja sirged nagu vabrikukorstnad ja männid nii suure ümbermõõduga, et üks inimene ei ulatugi kätega ümbert kinni haarama.

Ratasjärvest mõnisada meetrit eemal on Tõugjärv. Selle ühel järsul kaldal kasvab mets, vastaskallas on aga metsalage ja tõuseb kumeralt ülespoole. See mägi on kaetud madala samblaga, mis tundub jalgadele nagu pehme vaip. Kui sealt kivi alla visata, siis veereb see ligikaudu kilomeetri, kuni viimaks sulpsatab vette.

Tõugjärvest orgu mööda edasi jookseb ligi paarikilomeetriline ojake. Org ise on looklev ja oja teeb selle keskel sik-sakilisi jänesehüppeid, kuni viimaks suubub suure Kahrilajärve, mis on kuulus oma vährikkuse poolest. Järv ise on umbes 3 kilomeetrit pikk, kohati kilomeeter lai. Ta on sopiline ja käänakuline, üleni kasvanud kõrkjatesse ja vesiroosidesse. Lagedamaid suplemiskohti on ainult mõnes kohas.

Ükski Rõuges suvitajaist ei jäta kasutamata juhust külastada Haanjas Suur-Munamäge.

Munamäest endast ja ta ümbrusest on kirjutatud nii palju, et seda ei pruugi siinkohal korjata. Kuid uudiseks ja vaatamisväärsuseks on äsja valminud 8-kordne vaatetorn, millele haanjalased võivad olla tõepoolest väga uhked. See on 25 meetri pikkune kiviehitus avarate klaasrõududega. Välimuselt meenutab see Helsingi olümpiastaadioni torni. Torni tippu pääseb edaspidi mootori jõul töötava liftiga, milleks on jäetud vastavad avaused.

Torni ülemine platvorm on lahtine ja sealt avaneb vaade viiendikule Eestist. Endastmõistetavalt on sealt hästi nähtavad naabruses asetsevad Vene- ja Lätimaa. Kaugem ümbrus oma mitmevärviliste põllulappide, rohkete metsatukade ja järvedega on niisama selgesti nähtav nagu lennukilt. See pakub silmale nii kaunist ja meelegäavat vaatepilti, et tahtmatult meenub laul:

Kui siit pilve piirilt alla vaatan
üle õitsva Eestimaa,
rõõmulaulu siis maailma saadan,
hüüan pikse häälega:
„Siin on ilus elada!“

Aastakümneid

on eestlaste rahvuslikku mõtteilma juhtinud

„POSTIMEES“

Asutatud 1857. a.

Tellige, lugege ja levitage!

„LASTELEHT“

väärtusliku sisuga noorte lemmikajakiri
Ilmub 2 korda kuus

„Postimehe“

trükikoda,
köitekoda ja
tsinkograafia,

varustatud moodsate
masinatega, rahuldavad
soodsate hindadega
asjatundlikult kõigi tel-
lijate soove

„Postimehe“

raamatukauplus

Tartus, Suurturg 16,
telef. 2-50, on täiuslik
kirjutusmaterjali- ja raa-
matuladu kõigilt aladelt

E. K.-Ü. POSTIMEES

Tartus, Ülikooli 21/23, telefon 40-80. Tallinna kontor: Viru 11, telefon 436-11

Vanad rajad

Lüürikat suvisest matkamärkmikust

Tuul leebelt juuksesalka sasib,
 uut äiksehoogu töötab ilm.
 Ma ruttan, rühin, aeg on kasin.
 Ees maantee rullub nagu film.
 Siis äkki miski sunnib meelt,
 et keeran ära suurelt teelt.
 Mind samad iidsed rohtund rajad
 nüüd maanteelt sinna paika viivad,
 kust põngerjana — kauged ajad! —
 kord kandsid ära elutiivad.
 Sest sünnimaa on muinasmaa,
 kust jäävalt lahkuda ei saa.

Mind täitis ärev rõõm ja hardus,
 kui astusin su ammust teed.
 Siin lepik too, kus elas mardus.
 Veel sulisevad endsed veed.
 Ma kaua, kaua olnud paos.
 Nüüd kõnnin jälle sinu vaos.

Maas leian sünnimajast joone:
 tast viimne jäänus — keldrimüür.
 Ent igivana rehehoone
 veel püsti, katus nagu küür.
 Lööb ninna uksest suitsuhõng.
 Seob meeli mälestuste lõng.

Kesk kaski, toomingaid näen aita,
 kus mängind peitu lapseaim.
 Ma igivanu palke paitan
 kui sõpru, kettel hing ja vaim.
 Uks muistne, ees veel muistne kivi.
 Aampalgis laes puunaelte-rivi.

Siin mullamägi, liivaküngas,
 kus lahjal pinnal kasvas leib.
 Mu mälestuste mõnes lüngas
 suur kohendusetöö taas käib.
 Siin karjarada, koogukaev.
 Seal lomp, kus ujus ämber — laev.

Kus viibid, naaber, lõbus tistler,
 kel põrgupilte seinad täis?
 Neis hingi tulemerre kisti.
 Too õudus väga veetlev näis.
 See nüüd on kõik vaid kaugel lumm.
 Ma seisan, mõtlen — orb ja tumm.

Siis meenub, küsitlen ja vaatlen:
 kus kolmeharuline saar?
 Silm puhmastiku rügas maadleb:
 üks haru püsti — oh sa vaar!
 Aeg-torm on murdnud maha kaks.
 Mind kolmas oodand. Püsind jaks.

Ja kõikjal võrsund uusi juuri.
 Ma hetkeks unelema jään:
 uus elu käinud üle. Uurin —
 ja kõikjal endist läbi näen.
 See on kui kallis ehtne maal,
 mil puudub hoolas hoidja, saal.

Tuul murdnud toominga, kust marju
 ma söönd ja suu sest olnud paks.
 Siin saand ma mullikaga varju.
 Sea seljas sõitnud vares-saks.
 Ma täksin hoolsalt mäluataela
 ja lükin sündmustikud paela.

Uus peremees mu sünnipaigas
 vaid maigab, leiab: koht on kehv.
 Ta eland Venemaal ja toigas,
 kus muld on must, suur viljalehv.
 „See töö siin suuremat ei tasu.
 Ja vanust hooneist mis on kasu?“

Mu lüürika on talle võõras.
 Ent mulle see on puha paik.
 Ta mõtleb, ütleb, ja on siiras:
 „See õige, maa peal on üks laik,
 sa kuhu ikka tuled viimaks,
 mis tahes olgu maaks või kliimaks.“

Siin puhub lapsepõlve-tuuli.
 Siin elu on kui suur legend.
 Siin mullal olla tahaks suuti
 ja unustada hoopis end.
 Aeg käinud kaua tummas tiirus.
 Kord ärkab igatsuste siirus.

Lycki vallutama

Katkend maailmasõja mälestusist „Varemeil“

Hommikul pidi Kaasik oma ruuna Nep-tuniga jumalaga jätma, kes algas tee-konda laatsaretti. Ta oli pahema jala veresooned kõvasti välja venitanud. Kaasikul oli kahju lahkuda oma hobusest, kellega ta nelja nädala jooksul oli kokku kasvanud. Ta patsutas teda kaelale ja ajas temaga pika jutu maha, soovides temale peatset paranemist. Enne lah-kumist pistis ta talle suhu paar tükki suhkrut.

Asemele sai Kaasik sihvaka mära Maritsa, kelle jalad tundusid ta kõrge kogu kohta pilbas-tena. Maritsa näis olevat üsna närviline daam: ta kukkus aeg-ajalt järsku kuulutama ja seejärele nagu hirmunult ringi vaatama.

Sinuga tuleb mul vist küll rabelemist, ütles Kaasik oma uuele sõjakaaslasel.

Kaasik ei eksinud. Kui ta esimest korda Maritsaga sattus vaenlase kuulide alla, pööris see järsku ümber ja hakkas kihutama. Kaasikul oli tegemist, et teda rahustada.

Vahest on ta kord juba haavata saanud, et ta kuule nii kardab?

Õhtul uuris Kaasik hoolega kogu Maritsa keha, kuid ei leidnud ühtki haava jälge.

Õhtul oli Maritsa kõvasti väsinud ja sõi oma kaeraportsjoni lamades.

Järgneval hommikul öeldi, et alatakse uut rünnakut Ida-Preisimaale. Senine tegevus oli ol-nud ainult nokitsemine piiriäärses ribas. Nüüd tungitakse hoogsalt Preisimaa südamesse ja tasu-takse kätte Samsonovi lüüasaamine Soldau all.

Tõepoolest näis midagi tõsisemat ees olevat. Meeste konservide tagavara sadulakottides oli täiendatud. Kontrolliti, kas kõigil on haava-sidemeid.

Mindi Lycki vallutama.

Oli edasi-tagasi sõite ja jalaväe järeleootamist. Kaasikule oli antud pool rühma ja ta pidi teos-tama luuret grupi eel, kuhu kuulus nende eskadron.

Jõuti metsa, kust ta pidi teate saatma ja kuhu ta pidi jääma eskadroni järele ootama. Mehed asusid revideerima mõisa keldrit. Leiti piimakann, mis oli pooleldi täis. Kaasik hoiatas mehi maitsmast, nii nagu teda omakorda oli hoiatanud eskadroniülem: vahest on mürgitatud!

Mehed seisid küsivate nägudega mõisa õues piimapüti ümber ja pidasid nõu. Viimaks hüüdis Semjonov:

— Kui hukkuda, siis hukkuda!

Ta võttis kruusi ja ammutas kannust. Ega nüüd teisedki raatsinud poole tee peale peatuma jääda. Maitses kõigile. Pakuti Kaasikule. Kaa-sik kõhkles esialgu, kuid jõi viimaks siiski ära kruusitäie haput piima. Kuid see piim paistis olevat üsna vänge ja kippus südamele käima: Kaasik oli esimest korda elus joonud haput koort!

Eemalt hakkas paistma lähenev eskadron. Kaasik käsutas mehed sadulasse. Korraga ta märkas keldrist tulevat Korenkovi, savipott käes.

— Viska metsa, Korenkov! hüüdis Kaasik.

— Kus sa sellega! Ega nii head kraami või maha jätta!

Korenkovil oli meepott käes. Kuid eskadron ei olnud enam kuigi kaugel.

— Korenkov, veel kord: jäta oma pott kus seda ja teist! Hoia oma nahk, kui eskadroniülem peaks nägema!

Korenkov vaatas vihaselt meepoti otsa, jook-sis siis kivi juure ja virutas poti vastu kivi.

— Säh sulle, kuradile!

Edasiliikumine läks aeglasemaks. Ratsamehed püüdsid maanteeääri valides pääseda pori eest, kuna jalaväelased liikusid kraavikaldaile. Kahur-väel polnud valikut, ta sõtkus kruusateel pori hoolega sügavamaks.

Pärastlõunal algas kahurväe kahevõitlus. Val-mistati jalaväele teed kallaletungiks. Luuretege-vus tihenes. Saadeti välja terve rühm vürst Gagarini juhtimisel.

Rühm jõudis küla alla. Eespiilurid ratsuta-sid väheldase küla läbi ja üks tuli teatama, et vaenlast külas ei ole. Kuna siin tuli oodata uut käsku, arvas vürst paremaks jätta mehed küla lähedale künka taha metsatukka. Ise ta läks jala külla, kutsudes Kaasiku ühes. Küla keskel ladus talunik ristikeina talli peale.

— Jõudu tööle! kõnetas teda vürst.

Vastus tuli aktsendiga saksa keeles.

— Teie hiilgus, see mees näib poolakas olevat, ütles Kaasik vürstile.

— Mis sa ütlesid? küsis vürst, kes oli kõva kuulumisega.

Kaasik kordas kõvemini. Vürst pöördus nüüd uuesti taluniku poole.

— Teie võite rõõmustada — slaavi suur vend tuli teid vabastama Preisi ikke alt.

Poolakas ei olnud veel vastamisega valmis, kui vürst järsku näitas küla teise otsa poole.

— Vaata, kas ei kihuta seal ratsanikud?

Vürsti kuulmine oli nõrgavõitu, kuid seda te ravam oli ta nägemine. Ta ei olnud eksinud.

— Nüüd aga teeme säared, hüüdis ta Kaasikule.

Vürst ja Kaasik jooksid mis jaksasid. Peagi olid neil piilurid kannul, pakkudes vürstile hobust. Vürst ei võtnud ja käskis meestel hoida sakslasile lähemale.

Üleni higised, jõudsid jooksjad hobuste juure. Nüüd kohe sadulasse ja kiiresti küla tagant ringi sakslastele tee peale ette! Kuid ega needki maganud: nähes tulemas mitu korda tugevamat salka, ratsutasid nad kiires korras tulnud teed tagasi.

Eskadron oli jõudnud järele. Kuid enne seda oli lähemaleni hakanud kahurvägi hakanud pommitama järvede aheliku vahele poetatud külasid.

Täies koosseisus ratsutas eskadron edasi. Oli jõutud Masuuri järvede aheliku juure ja vaadeldi vaikivaid järvekesi, mis loojeneva päikese käes õrnalt punetasid. Üle pea aga vihisesid kuulid.

Mida hämaramaks läks, seda rohkem hakkas taeva äär tulekumast hõõguma ja õudset puna heitma järvekeste peegelsiledale pinnale. Pimedus kattis viimaks maa, kuid õhus lõhkesid lasud edasi, külvates tuld ja surma.

Varsti jäid kahurite röögatused harvemaks. Eskadronile tuli käsk peatuda ja kaitsta vägede tagasitõmbumist öömajale. Sõideti pimedas öös vete vahel ja teed valgustasid põlevad külad, hobuste kapjade all aga lirtsus pori.

Peatuti väikesel künkal. Üheksa küla põlesid nagu hiiglaküünlad. Eskadroniülem Sumarokov vangutas pead.

— Missugune haarav valgusefekt! Aga kui palju peitub selle varjus traagikat...

Ja ta hakkas deklameerima Trooja põlemist.

Kaasik ratsutas vürsti kõrval rühma eesotsas. Kui nad jõudsid külla, kust nad päeval saksa ratsanike eest põgenesid, nägid nad päeval nähtud poolakat hädaldamas leegitsevate hoonete juures. Ta vangutas pead ja rebis aeg-ajalt juukseid. Ta vaatas ratsanikele otsa hullumeelsel pilgul. Nähes vürsti hüüdis ta:

— Kas see oled sina?

Ta vaatas kiiresti ringi, nagu otsides parajat eset.

Kostis käsk: traavi!

Ja maha jäi kodu ahervartel hädaldav poolakas.

Järgmisel päeval oldi Lyckis. Siberi küttide polgud olid siin teinud puhta töö, millest elavat keelt kõnelesid linna külje all põldudele kerkinud langenute ühishauad, millede juures oli veel käimas kibe matmisetöö.

Ratsamehi üllatas väike linn kenade kivi-majadega ja kaupluste suurte vaateakendega. Eriti võluv oli saapakaupluse vaateaken. Ilusad säarikud just nagu tikkusid jalga!

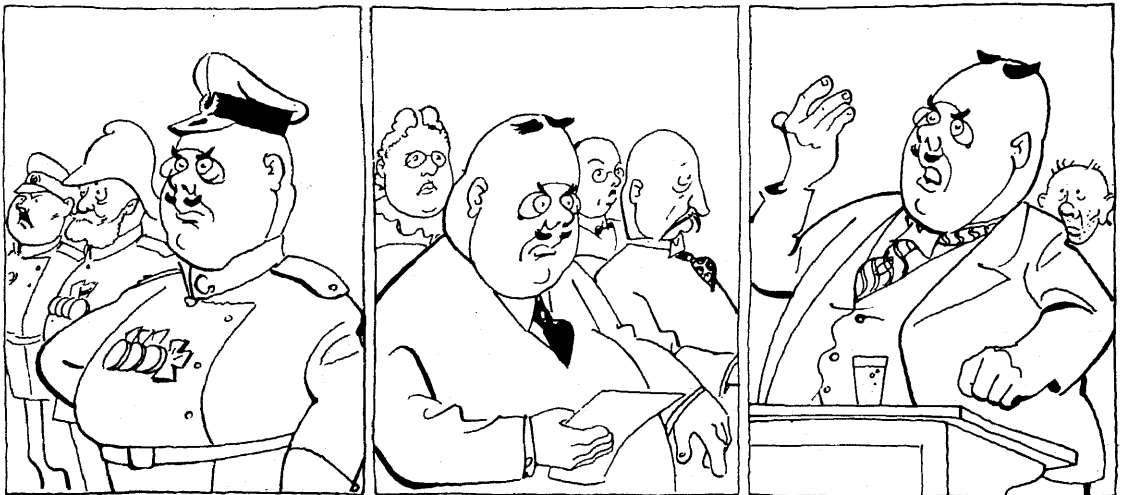
Kaupluses oli komandant sees ja jagas väeosade ülemate korraldusel säarikuid. Ta andis neile, kes painasid, lisaks paari kalosse. Kaasik sai endale ainult kalossid, kuna tema säarikud pidasid veel vastu.

Kuid vene vägedel polnud linnas pikka pidu. Lahinguis linna taga kõrvetasid Siberi kütid näpud ära ja sama päeva pärastlõunal tõmbusid nad linna taha. Ratsavägi kaitstes taganemist ja ratsameestel oli lausa kahju lahkuda nii kenast linnakesest.

Kui ratsamehed õhtul küla porisel tänaval sadulast maha hüppasid, olid nad tänulikud säarikute otsa tõmmatud läikivatele kalossidele. Tuppa minnes olid jalad kuivad. Muidu aga paista tulevalgel märgi säarikuid — jala otsas! Ainult hetkeks oli meestele enne magamaminekut lubatud jalad lahti võtta, et kuivatada säarikuid ja jalgrätte. Magada tuli säarikuis ja see oli

Tiitus

Fotoreportaaz

Tuletõrje paarad

Seltsi juubel

Vanadekodu avamine

lausa piin: nädalate ja kuude kaupa jalgu lahti võtmata magada! Jalad tuikasid all ja vindusid niiskeis mähiseis, sest säärikuid ei tohtinud üsna tahedaks kuivatada, kuna nad siis enam ei tahtnud hästi jalga mahtuda.

Eskadroniülem vaatas muiates pealt, et terve salkkond mehi oli end varustanud kalossidega.

— Vaata, vaata, just nagu kodukülas kirikusse minemas — kalossid muud kui läigivad!

Siis heitis ta pilgu Kaasikule.

— Sinul ka kalossid?

— Just nii, teie kõrgeausus. Kalossid näivad ka sõjas kasulikud olevat.

— Ega midagi. Viimati tõmban oma säärikuile ka kalossid otsa... Aga, sõbrad, mis te siis teete, kui kaotate ühe kalossi, vaenlane aga on kannul?

— Kui lubate, teie kõrgeausus. Mina hüüaksin vaenlasele: Kuhu kuradile sa tükid? Just nagu sul aega ei oleks! Sähvas Komarov.

Nüüd naerdi.

Kapten Sumarokovi tuju oli hea. Päev oli õnnelikult õhtule jõudnud ja eskadronil kaotusi ei olnud. Peagi auras õhtusöök laual: värske lihasupp riisiga sõdurite katlast ja sinna juure teed ja saia.

Tänaseks oli kapten enda juure kutsunud eskadroni ohvitserid, sest ta oli saanud Lycki komandandilt mõne pudeli head veini. Kord vilksatas tal küll mõte läbi pea: kuidas sa nüüd Lycki veini maitses, kui Lyck ise on käest läinud? Aga siis trööstis ta ennast: üks me katsu uuesti Lycki vallutada. Ja mitte üksi Lycki, vaid kogu Ida-Preisimaa. Vähe sellest, me tungeme Berliinini. Ja alles Berliinis eneses teeme rahu!

Peagi vajus eskadroniülem väsinult toolile. Ta kutsus käskjala, laskis saapad jalast tõmmata ja anda endale tuhvleid. Jalad lausa hõõgusid tänust.

Uni hakkas kiusama eskadroniülemat. Ta püüdis kiusatusele küll vastu panna, kuid vajus siiski voodisse.

Veerandtunni möödudes hakkas helisema välitelefoni. Ei seda kuulnud ei magaja ega kõõgis askeldav käskjal. Välitelefoni ümin läks järjest vihasemaks, kuid magajat see ei seganud põrmugi.

Peagi tuli ratsanik rügemendi staabist. Poolatar juhatas tulija eskadroniülema tuppa.

— Teie kõrgeausus, mul on au ilmuda rügemendi staabist korraldusega Teil kohe ilmuda rügemendiülema juure. Ühtlasi teatan, et Teie telefoni ei vastanud.

Mingit vastust.

Käsitooja kordas uuesti valjumalt, kuid tagajärgi ei ole mingisuguseid. Ta otsis kõõgist käskjala üles. Kahe mehega asuti magajat äratama.

— Ega kell veel seitse ole, ümises magaja viimaks vastu ja pööris teise külje.

Ei aidanud muu, kui et mehed pidid magaja voodis istukile upitama.

— Mis on juhtunud? Mis on juhtunud? hüüdis eskadroniülem silmi hõõrudes.

— Teie kõrgeausus, mul on au ilmuda rügemendi staabist korraldusega Teil kohe ilmuda rügemendiülema juure.

— Säh sulle!

Eskadroniülem ajas enese viimaks sirgu ja silmitses imelikul pilgul tuhvleid, kuid peagi oli talle selge, et on tarvis säärikud jalga tõmmata.

Jah, need säärikud küll! Säärikuis oli mitu põlve Sumarokoveid ustavalt teeninud tsaari. Ka nüüd peab kaardiväe kapten, kes varsti loodab koloneliks saada, magusa une pealt minema välja sügispimedusse, et kuulda, mida temast kõrgeimal astmel seisval tsaari teenril on temale ütelda.

— Kas võin minna? küsis käsitooja.

— Võid minna ja ütle, et kohe tulen.

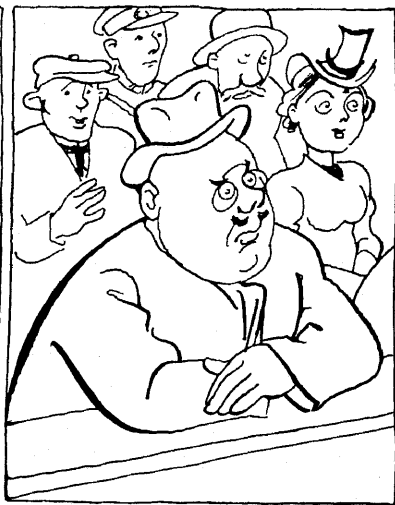
ajalehes

Clubi aastapäev

Ülesvõtte loomaaiast

Publikut jalgpallivõistlusel

KÕIK SEE,

mis täna, homme ja edaspidi enda tarvis kulutate ei tule Teile enam iialgi raha näol tagasi

Küll saabub aga Teile aastate pärast kindlustussumma, kui selle sõlmimise veel täna otsustate

Kogumise hõlbustamiseks nägus hoiukarp, mis kindlustuse jõushoidmise Teile imestamisväärselt kergeks muudab

ÜHISTEGELIK KINDLUSTUSSELTS

„E E S T I“

SELTSI VALITSUS: TARTUS, SUURTURG NR. 8

Oli tegemist enne kui vettinud säärikud uuesti jalga sai.

Eskadroniülem heitis kurva pilgu lauale, kus auras õhtusöök, ja tundis iga närviga kõhumahlaste rünnakut.

Õue astudes raputas teda külmavärin.

Rügemendiülem kolonel Vaasov käis närviliselt oma toas ja arutas adjutantiga diviisiülema käsku. Rügement pidi terves koosseisus kell 22, niisiis tunni aja pärast, teele asuma, et tagasi tõrjuda vaenlase ratsaväe osi, mis liikusid Lyckist edela poole. Heasüdamlikul rügemendiülemal oli kahju terve päev otsa vintsutatud mehi uuesti teele käsutada, kuid polnud midagi parata.

— Mul on au ilmuda, raporteeris kapten Sumarokov.

— Sina, Dimitri Pavlovitš, lähed oma eskadroniga esimesena teele.

— Mispärast just minu eskadron peab esimesena minema?

— Teisiti pole võimalik. Liigid Lycki suunas. Kui vaenlasega on kontakt loodud, siis kohe teatada ja vaenlast kohe rünnata. Kui vaenlane on tugevas ülekaalus, siis taanduda sama teed mööda, olles temaga kogu aeg kontaktis. Rügemendi staap liigub sama teed mööda järele.

— Kuulan, ütles eskadroniülem ja läks oma väeossa.

Suurema osa meestest oli väsimus juba pikali murdnud. Kui kõlas käsk „hobuste juure!“ siis ei pääsnud see esimesel hüüdmisel magajate teadvusse. Ohates ja kirudes said mehed viimaks jalule.

Eskadron rivistus eskadroniülema asupaiga lähedale ristteele. Mehed seisid hobuste kõrval ja häda neile hobustele, kes pead rahulikult paigal ei hoidnud: nad said unistelt ja närvilistelt ratsameestelt hoople pähe, mida nii mõnigi mees hiljem kahetses, hakates hobuse kaela silitama.

Eskadroniülema lähenemisel käsutati mehed sadulasse. See ei läinud libedasti, kuna pimedas ratsanikevaheline vahemaa ei olnud võetud vajalikus ulatuses.

— Mis kuradi kord see on! pistis eskadroniülem kiruma. — Nagu vanad naised, ei saa sadulasse!

Siis järsku meenusid eskadroniülemale millepipärast meeste kalossid.

— Kalossid oskate küll jalga toppida, aga kalossides sadulasse ei saa. Just nagu takus kanad. Oodake aga: kel ma veel kalosse jalas näen, selle annan kohe kohtu alla!

Ja eskadroniülema suust lendas järjest uusi vängeid ütlusi nagu küllusesarvest.

Viimaks saadi liikuma.

Ülemal hakkas enesest kahju. Päev näis nii hästi lõppevat — ja seal sa nüüd oled: närvitsem ja sõimad mehil!

Ta oli parajasti ilusat und nägemas: istus õhtul kodus pärast head õhtusööki perekonna keskel, sepihõõnise tulevikuplaane... ja korraga kistakse sind une pealt üles. Ja nüüd ratsuta tundmatusse öhe...

Ta käsutas mehed traavi sõitma. Pahem käsi hoidis pool-kramplikult kinni ratsmeist, kuna parem käsi aeg-ajalt püüdis taltsutada küljel tolknevat kaardimappi.

FORD V-8

äratab kõikjal imetelu
Selle suursuguse välimusega
ühineb sisemuse ruumikus
ja hämmastav ökonoomsus

Voliline Ford esindus

A/S MOBILE, Ltd.

Tallinn, Pärnu mnt. 21. Tel. 417-60

Eesti filmi päevaküsimusi

Kas jõuame kunagi Eesti mängufilmini?

Eesti filmi iga on imelühike. Seepärast on kerge saada sel alal ülevaadet. Kuid ülevaate andmine on õigustatud, sest praegu on Eesti film päevasündmuste ja kultuurfilmina võitnud endale eluõiguse. Nõue Eesti eluavalduste esiletoomiseks filmis on rahva hulgas üldiseks saanud ja selle puudumine tähendaks auku, mida millegagi ei saa katta. Kroonika-filmi osatähtsust on rahvaste elus alla kriipsutanud ka ülemaailmeline ajakirjanduse keskus, võttes selle üheks oma alaks, nagu seda on pildi- ja päevauudiste reportaaž.

*

Esimesi katseid Eesti eluavalduste jäädvustamiseks filmis on tehtud enne maailmasõda amatööride poolt, kes on jäädvustanud mõningad pildid maaelust. Osa selle ajajärgu filme on praegu veel alles ja kuuluvad Eesti Rahva Muuseumi filmilao hulka.

Kuna filme hoidmiseks ja ümbertöötamiseks on puudunud vastavate ruumid, siis ei ole need filmid enam näitamiskõlvulised, vaid nad on määratud hävimisele.

Maaülduse-aastaist ei ole meil säilinud ühtki filmi ega ole ka teada nende valmistajaid. Tõenäoline on, et filme sel ajastul üldse ei valmistatud.

Vabadussõja ajal valmistasid amatöörid mõningaid filme, kuid nendest ei ole säilinud ühtki, mille najal oleks võimalik seda kangelaslikku ajajärku uuesti silmade ette tuua. Sellest ajast olevat filme valmistanud küll taanlased, kuid seni ei ole korda läinud saada nende filmide jälile. Nähtavasti on ka need ajahamba söödud.

Ka Vabadussõjale järgnenud aastail on Eesti eluavalduste jäädvustamiseks amatöörid filme valmistanud. Need filmid käsitlesid põllumajandust, maastikuvaateid ja mõningaid sündmusi. Kuid need filmid on samuti hävinud, kuna iga operaator hoidis neid enda juures, filmile mittevastuvõetavas olukorras.

Suuremal arvul hakkas filme valmima filmiühingute tekkimisel, mis said alguse 1923 ja sellele järgnevatel aastail. Sellest ajast on osa filme säilinud, kuid enamik on hävinud. Tolleaegsed filmiühingud pöörasid suuremat tähelepanu mängufilmile. Kuna tolleaegne film oli tummfilm, siis loodeti Eesti filmile meenu ka välismaal. Tummfilmi hea omadus on see, et keelepiirid ei takista ta rändamist ühe rahvuse juurest teise juure. Kel on hea mäng, lavastus

ja tehniline võimalus, see saab filmi valmistada ja seda ka teistele rahvastele edasi anda.

Kahjuks olid meie tolleaegsed filmivalmistajad ettevõtted üle öö tekkinud, kel oli vähe aimu filmi tehnilisest küljest kui ka kulusummadest, mida korraliku mängufilmi valmistamine nõuab.

Selle tagajärjel saime alla keskpäraseid filme ja kõik need, kes filmide valmistamisele olid rahaliselt kaasa aidanud, pidid kandma rahalisi kahjusid. Selle tagajärjel „põletas“ peaaegu iga film konsortsiumi läbi ja uue filmi valmistamiseks tuli jälle otsida uut asjast huvitatute ringi.

Oleks ülekohtune nende inimeste tööindu alahinnata. See oli suur julgus, ja kui arvestada primitiivseid tööabinõusid, siis nii mõnigi film, mis küll läbi ei lõonud, oli omaette saavutus.

Mängufilmide valmistamise ajastu oma pioneerliku vaimustusega jättis kõrvale Eesti eluavalduste jäädvustamise filmil lühipalade näol. Lühipaladele hakati mõtlema alles siis, kui mängufilmide valmistamise enam usku ei olnud ja raha otsa lõppes. Siis nägime jälle kroonika-filmi ja isegi seltskonna ja asutuste organiseerimist selle ümber.

Kujundati ka sihtasutus, kes pidi Eesti elu jäädvustamise filmis võtma terves ulatuses enda peale. Nagu igal alal, nii ka siin oli algus raske — isegi üliiraske — sest unustati, et film esijoo-ne vajab sisseseadeks raha. Ka ei saadud luua kodumaisele filmile turgu. Juhuslikkusest ja kinoomanike heatahtlikkusest on selleks vähe, et stabiilselt töötada. Seepärast kujundatigi olemasolev sihtasutus 1936. aastal ümber ja riigi kaasabiga hakati filmile looma aluseid. Kõigepealt oli tarvis muretseda filmivalmistamise sisse-seade ja aparatuurid ning komplekteerida personaal. Riigi abi alusvara, sisseseade, muretsemise alal ja vastavate seadustega alalise turu kindlustamine on loonud korra, mis võimaldab Eesti filmi valmistamist päevauudiste ja kulturfilmide ulatuses.

Eesti eluavalduste ja saavutuste rahva hulka viimiseks on seadusega korraldatud, et kõik kinod on kohustatud näitama Eesti filmi. Et kinod seda kohustust saaksid täita, peab filmivalmistaja keskus iga nädal uusi filme valmistama ja kinodele andma vastava üüri alusel. Kinod on kohustatud näitama Eesti filme 200 meetri ulatuses. Projitseerimise aeg on seega 8 minutit. Filmivalmistaja saab kinodelt üüri määrustes ettenähtud ulatuses. Kõik kinod on jaotatud

klassidesse ja igale klassile on määratud vastav üürihind, alates 150 kroonist kuni 3 kroonini.

Saadav üür ei tasu filmi valmistamisega seotud kulusid, vaid moodustab sellest summast veidi üle $\frac{1}{2}$. Kaks kolmandikku tuleb filmi valmistajal asutusel hankida mujalt. Peale üüri, mis saadakse filmide eest, on seni filmi valmistajale antud toetusi filmikapitali summadest. Filmikapital koosneb maksust, mis võetakse sisetoodavatelt mängufilmidelt ja omavalitsuselt saadava lõbustusmaksu osast — 10 protsendi ulatuses. See teeb omakorda üldkuludest välja $\frac{1}{3}$. Kolmas kolmandik on saadud riigilt toetusena.

Nagu juba ülal tähendatud, saadakse nende summadega ülal pidada filmivalmistamise asutus, mis kinosid varustab igal nädalal kas päevauudiste või kultuurfilmiga. Arvestades seda, et kultuurfilmi on raske suruda 200 meetri raamistikku, tulevad need pikemad, ja nii saavad kodanikud igal nädalal keskmiselt 250 meetrit filmi, kusjuures kinodelt saadav üür, hoolimata meetrite arvust, jääb endiseks.

Seni on suudetud filmi valmistajale asutusele muretseda sisseadet ja aparatuure ligi 200.000 krooni väärtuses. See summa ei ole kaugeltki lõplik, sest filmi valmistamise abinõud muutuvad täiuslikumaks iga aastaga ja nende mittemuretsemine tähendab mahajäämist teistest maadest.

Igatahes suurem osa sisseadest on Eestis praegu olemas ja selle abil ollakse võimeline valmistama filmi, mis on võistlusvõimeline teiste maade omaga. Ka personaal on saanud välismaise väljaõppe, ja kui filmi valmistamiseks ku-

lutatavad summad jäävad praegusele tasemele, siis võib päevasündmuste ja kultuurfilmide valmistamine jätkuda.

*

Mida käsitleb Eesti film? Eestis on seni valmistatud filme päevasündmustest ning tööstuslikke ja kultuurfilme meie eluavaldustest ning saavutustest. Viimaste aastate produktsioon näitab, et päevasündmuste ja kultuurfilmide vahekord hakkab lähenema 1:1. See ongi õigeim tee, sest meil on võimatu, arvestades meie rahalist olukorda, päevasünnimusi käsitlevaid filme üheaegselt saata kõikidesse linnadesse.

Sellepärast oleks päevasünnimusi käsitlevate filmide puhul eesõigustatud seisukorras ainult Tallinn, kuna teised linnad peaksid vaatama juba vananenud sünnimusi. Kuni film kogu maa jõuab läbi käia, kulub ligi paar kuud. Seepärast on mõeldavad ainult suuremad päevauudised ja nendele lisaks lühilpalad meie eluavaldustest, mis sisult ei vanane. Niisama hästi rakendatavad on kultuurfilmid.

Senist produktsiooni vaadeldes näeme, et aasta kestel on tähelepanu pöördud kõigile eluavaldustele: noorsoole, hariduselule, tööstusele, merendusele, põllumajandusele, kaubandusele jne. Arusaadavalt ei ole esimeste aastatega jõutud haarata kõiki elualasid, vaid on tulnud piirduda sellega, mis teatud ajal on olnud kõige soodsam valmistada. Järgnevad aastad täidavad tühiku puudulikel aladel ja nii jõuamegi pea sinna, kus kõik eluavaldused on vähimalt latvadest puudutatud.

KUURORT PÄRNU

Hooaeg 15. maist 15. septembrini

Avar liivarand ja laialdased pargid ● Ajakohane supelasutusmudaravila ● Moodsad suvehotellid ja pansionid ● 800 kontrollitud erakorterit suvitajale ● Moodsad meelelahutusasutused

Pärnu pakub ravi, kosutust, rahu ja meelelahutust tuhandeile

Lähemat informatsiooni aadressil: Supelinspektor, Pärnu

Kui arvesse võtta, et aastas läheb ekraanile ümarguselt 10.000 meetrit filmi, mis võrdub 4–5 mängufilmi pikkusele, siis on toodang päevauudiste ja kultuurfilmide näol väga mitmekesine. Ja seda kõik summa eest, millega saaksime valmistada ainult paar mängufilmi.

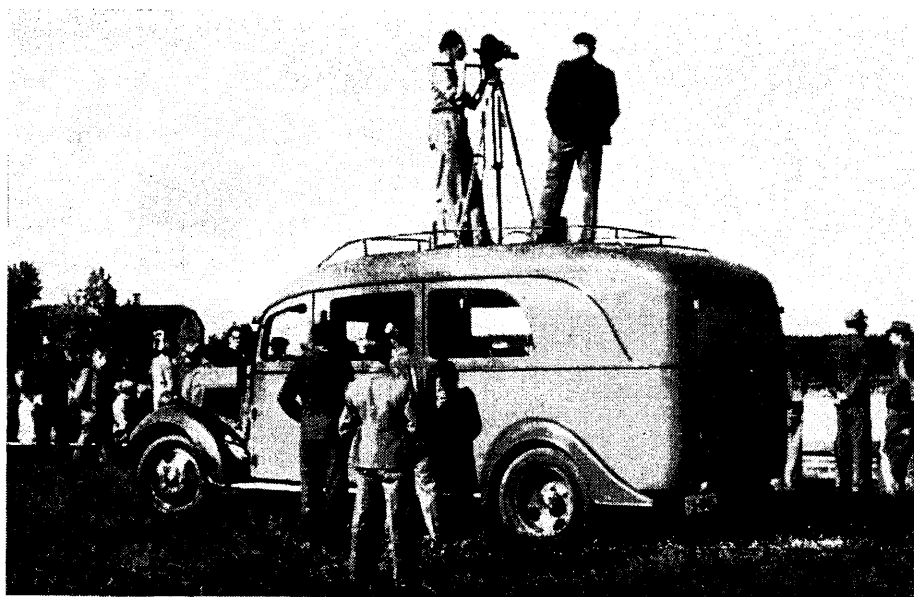
*

Olles juba harjunud Eesti elu käsitleva filmiga küsitakse tihti, millal siis Eestis tehakse algust mängufilmiga. Ei ole kahtlust, et Eestis saab mängufilmi valmistada. Eestis ei ole küll väljakujunenud filminäitlejaid, aga filmi jaoks on rakendatavad ka teatrinäitlejad, nagu seda tehakse mujalgi. Peale nende tuleb arvesse võtta teisi jõude, keda film saaks eduga kasutada.

Nagu eespool näidatud, on filmi valmistamiseks olemas ka vajaline sisseseade ja aparatuurid. Kahtlemata võib Eestis olevaid operaatoreid ja helimeistreid rakendada mängufilmi juurde.

palku, lavastuskulusid jne. Võib ju küll arvata, et meie näitlejad huvist asja vastu ja ideest — luua Eesti mängufilmile alus — töötaksid võimalikult madala tasuga, igatahes madalama tasuga kui kusagil mujal. Kuid siiski, kokku võtnud kõik otsesed kulud, arvestamata Eesti Kultuurfilmi tehnilist personaali, töid seoses filmi valmistamisega, aparatuure ja amortisatsiooniga, läheb ühe öhtut täitva filmi valmistamine maksma üle 50.000 krooni.

Kui sija juurde arvaksime veel filmi valmistaja personaali palgad, filmi ilmutamise ja monteerimise töötasud, aparatuuri kulud jne., siis ulatub ühe mängufilmi valmistamise kulu 70.000–100.000 kroonini. Kui seda filmi eksploateerida eeldusel, et film on hea, et rahvast käib üle maa palju seda filmi vaatamas ja kinod maksavad filmi eest hästi, siis film võiks kõige rohkem tagasi anda kuni 30.000 krooni. Seega on defitsiit igal juhul suur.

FILMIAUTO TÖÖS. Eesti kultuurfilmi heliülesvõtteauto välisülesvõtteid tegemas

Puudust ei ole ka filmi teemadest. Neid on olemas praeguses romaani-, novelli- ja näitekirjanduses. Muidugi tuleb meie nõudeile vastavalt teha valik, sest ei ole mingit mõtet valmistada niisuguseid filme, mis oma sisult on rahvusvahelised, kuna sääraseid saab väljast palju odavamini ja kahtlemata ka paremaid. Meie mängufilmid peaksid käsitlema Eesti teemat — ajaloolisel ja Eesti omapärasuse taustal.

Nagu eeltoodust võib järeldada, on kõik selleks olemas, et Eesti võiks saada oma mängufilmi. Paistab, et puudub ettevõtlikkus. Aga vaevalt saab seda kirjutada ettevõtlikkuse puuduse arvele, sest filmi valmistaja asutuse seisukohast oleks väga vajaline suurema produktsiooni andmine, kuna see aitaks rakendada jõude ja, mis peaasi, aitaks amortiseerida kalleid aparatuure. Ainuke põhjus, miks seni mängufilme valmistatud ei ole, on meie turu väiksus.

Kui mängufilme valmistada, siis tuleb arvestada materjali kulusid, näitlejate ja abijõudude

Välismaile Eesti filmi viia ei saa, sest suured maad võtavad võõraid filme niivõrd vähe, et Eesti film mingil tingimusel nende ekraanidele ei pääse. Seda juba keele tõttu. Suurrahvad ei linasta oma kinodes võõrkeelseid filme. Kui nad võtavad mõne võõrkeelse filmi oma ekraanile, siis see peab olema maailmakuulus ja see sünkroniseeritakse oma keelde. Filmi teise keelde järelsünkroniseerimine on aga väga suur ja kulukas töö. Pealegi ei saa uskuda, et oleksime oma äärmise kokkuhoiu juures võimalised andma niisuguseid filme, mis kuuluksid maailma parimate hulka.

Kui arvestada seda, et möödunud aastal näiteks Saksamaal maksis iga öhtut täitev mängufilm keskmiselt 900.000 krooni ja Prantsuse film 300.000 krooni, siis hoolimata sellest, et seal näitlejaile ja teistele jõududele maksetakse meie mõiste järgi määratud summasid, on filmile siiski kulutatud märksa rohkem kui meie seda millalgi saaksime teha.

Parim õlu,

mis iial toodetud

AleCoqi

Pilsen
Õlled: Gladiaator
Tõmmu Hiid

Meie võiksime oma mängufilmi kulu arvestused teha Soome filmide arvestuste najal. Seal näeme, et soomlased kulutavad keskmiselt ühele mängufilmile meie rahas 60.000—100.000 krooni. Selle juures on märgata, et kulusummad aast-aastalt suurenevad. Ometi teame, et Soome film ei anna veel seda, mida näiteks meie publik filmilt nõuab. Soomest meile saadetud filmid on siin läbi kukkunud. Soome elab praegu oma filmi vaimustuse esimesi aastaid ja see muidugi lepib, kuid publiku nõuded tõusevad aast-aastalt. Loomulikult peavad filmi valmistajad hakkama tegema järjest suuremaid kulusi.

Algul valmisid Soome filmid samuti erakortereis, kuid nüüd on loodud ateljeed ja personaal on kasvanud mitmekordseks. Samuti aparaatuurid ja sisseseade. Ka näitlejaskond nõuab nüüd suuremaid kulusid. Et Soomes filmi valmistamine end siiski tasub, seda näitab asjaolu, et iga aastaga valmistatakse neid seal rohkem.

Ülaltoodud kalkulatsioon arvestades tasub seal film end tõesti, sest vaevalt oleks kellelgi võimalik oma lõbuks ohverdada kümneid miljonid. Peame silmas pidama, et Soomes on elanikke üle kolme korra rohkem kui meil. Teiseks, Eestis on registreeritud kinosid 68, Soomes 380. Järelikult käivad soomlased intensiivsemalt kinos ja film haarab kogu maa. Seega, arvestades neid kalkulatsioone, võivad nad filmidest saada veel kasugi.

Tagasi tulles ekspordi võimalusile võidakse ütelda, et me võiksime oma filmi saata Soome, Lätisse ja Leedusse. Meil isiklikult ei ole suuri lootusi selle peale, sest meie mentaliteet ja arusaamised filmi käsitlusest erinevad, näiteks,

soomlaste omast märksa. Kui Soome film ei ole meil läbi lõõnud, kuidas võiks meie film läbi lüüa Soomes? Läti ja Leedu ei suutu meie filmile paremini. Seda näitab ka Soome praktika. Kes, hoolimata lähidasest vahekorra Skandinaaviaga, oma filmidest Skandinaavia arvel on õige vähe tulu saanud. On tulnud piirduda ikkagi oma maaga.

Seda tuleks arvestada meilgi oma mängufilmi valmistamise puhul.

*

Kuigi arvestused näitavad, et oma mängufilmi valmistamine end ei tasu, ei tarvitse veel ütelda, et sel alal millalgi lootust ei oleks midagi ette võtta. On võimalik, et asjast huvitatud ringkondi selleks siiski saab rakendada ja et vähimalt katsed mõne filmiga võimalikuks osutuvad. Eriti tuleb arvestada tulevikulootusi.

Ei ole kujuteldav, et meie laialdane maa, kus praegu ei ole ühtki kino, niisugusesse seisukorda jääb. Siingi arvatavasti tekivad rahvamajad koos kinodega, ja need aitavad kindlasti filmikulusid katta, kuigi esialgu sealt saadakse ainult pisusummasid.

Kinovõrgu arendamine maal annab esijoones küll võimalusi kultuur- ja päevauudistefilmi edasiarendamiseks. Kui meil ainult osas valdades oleksid kinod, kas või rändkino näol, ja kui need kultuur- või päevauudiste filmilt maksaksid miinimum-üüri — 3 krooni nädalas — saaksime summa, millega võiks midagi ette võtta. Praegu aga, kus kinosid on registreeritud üle riigi ainult 68 ja nendestki vähem kui pool töötab iga päev, siis on arusaadav, missuguste pisivõimlustega praegusegi filmitoodangu juures tuleb töötada.

Trükivabadus ja mürkseened

Trükivabadus on üks kodaniku põhiõigusi. Rahvad on võidelnud oma vabaduse ja põhiõiguste, ka sõna- ja trükivabaduse eest. Rahva võiduna on märgitud riikide põhiseadustesse ta õigused ja vabadused.

Eesti Vabariigi põhiseadus § 15 lausub: „Mõtete avaldamine sõnas, trükis, kirjas, pildis ja kujutises on vaba. Seda vabadust võib seadusega kitsendada riigi julgeoleku, avaliku korra, kõlbluse ja kodaniku hea nime kaitseks. Trükitoodete tsensuuri ei ole.“

Nii tuleb põhiseadusest järeldada, et trükivabaduse piiramine olgu märgitud seadustes. Ametiasutustel ja -isikutel ei ole õigust anda ajakirjandusele väljaspool seadust juhi-seid, ettekirjutusi, näpunäiteid, käsked ja keelde. Trükivabadust võib kitsendada ainult seadusega, mitte aga üksiku võimufunktsionäri tahtega. Teisiti toimimine on põhiseadusevastane.

Trükisõnal on suur mõju, eriti just poliitiline mõju. Trükisõna on vahel ka arvustav, paljastav ja hoiatav. Igal ajalehel on oma kriteerium, mis trükivabaduse juures ei tarvitse sugugi ühtuda võimukandjate kriteeriumiga. Ka võimukandja on inimene. Ja juba vana roomlane leidis, et inimene on ekslik. Tõde aga selgub siis, kui küsimust avalikult ja mitmekülgselt kaalutakse, analüüsitakse ja käsitletakse.

Vaba trükisõna on kõikial võidelnud pahede ja puuduste vastu, on kutsunud rahvaid isetegevusele ja oma õiguste kasutamisele. Riikides, kus juhi tahe on seatud üle rahva tahte, kus rahvas peab vaid kuulekalt alistuma juhi tahtele, ei ole trükivabadus sallitav ega mõeldav. Neis riikides on ajakirjandus juhitav, see on tasalülitatud soodsaks kehtivale režiimile. Trükivabaduse kitsendamise meetodid on neis riikides mitmeti sarnased sellele, mida tunneme minevikust.

Kui kaugele võimukandjad oma eitava suhtumisega trükivabadusele lähevad, seda iseloomustab klassiliselt Nikolai I minister krahv Uvarov:

„Tahan, et Vene kirjandus kaoks. Siis võin ma vähimasti rahulikult magada!“

Tol ajal kitsendati trükivabadust tsensuuri kaudu. Tänapäeval on paljudes riikides eeltsensuur, nagu seda tehti ka Venemaal pärast 1905. a., asendatud järeltsensuuriga, konfiskeerimisega ja karistustega. Eeltsensuur asendatakse mõnel pool ka juhustega, mis on üldiseloomulised ja üksikjuhulised.

Nikolai I tsensor keelas kirjutamise mürkseentest. Ta mõtles päris loogiliselt: Seen on paastutoit. Paast on määratud jumala teenimiseks õigeusu kiriku poolt. Kui kirik on teinud seentest paastutoidu, siis ei või see olla mürgine. Kui kirjutada mürkseentest, siis on see jumala ja pühaduse teotamine ja kiriku aluste õonestamine.

Tsensor Ahmatov tõmbas punase kriipsu peale keedukunsti õpetuses mässulisele lausele: „Поставить пирога на вольный духъ“. Siin kõneldakse pirukate küpsetamisest, keedutehniline termin „voljnõi duhh“ on ka poliitiline mõiste: vaba vaim. See on keelatud. Väga lihtne.

Tsensuurist pühäl Venemaal kuuleme veel:

1891. a. oli Venemaal ikaldus. Rahvast suri nälga. Sellest ei tohtinud kirjutada, sest ikaldusest ja näljast ei tarvitsenud rahvas teada. Sõna „nälg“ oli üldse keelatud.

Tänapäeval nii mõneski riigis ei tohi loata kirjutada tööpuudusest, töötasu tõstmise püüetest ega muudest sotsiaalsetest nähtustest. See häirivat, segavat rahu ja lõhkuvat ühtekuuluvust.

1896. a. olid Peterburi tehastes suured streigid. Ei tohtinud siis ajakirjandus kirju-

Nähtamatu jõud

Gori

„... lõpuks panen teile südamele — hoolitsege, et ajakirjanikud sellest haisu ninna ei saa!“

tada tööliste viletsast olukorrast, nende halvast vahekorra tööandjatega ja tööliste madalast töötasust. See häirivat.

1904. a. kutsuti kokku Vene riigi duuma. 1902. a. oli veel keelatud „rahvaesindusest“ kirjutamine.

Tol ajal oli keelatud kirjutamine isegi koolerast, kuigi see olnuks tarvilik nakkuse vältimiseks. Samuti oli keelatud kirjutamine enesetapmistest ja Türgi sultanist. Eriline keeld oli kirjutamisel valitsusasutustest. Mõne ministri, kubeneri, direktori nime tarvitamine ajalehes oli keelatud. Kõik tegevus valitsusasutustes pidi sündima avalikkuse eest

varjatult. Et seaduse eelnõudest ja teistest kavatsustest ei tohtinud kirjutada, see oli arusaadav: valitsejad muretsesid rahva eest, rahval ei olnud tarvis teada, mis riigi ja tema heaks või kahjuks kavatseti ja tehti. Ühel pool olid ülemused, valitsejad, teisel pool — alamad.

Ajaloolased ütlevad, et Vene tsensuuri hiilgepäevil anti 30 aasta jooksul ministerriumi poolt ajakirjandusele üle 500 keelu. Viimasel kolmel-neljal aastal ületab nii mõnigi riik selle 30 aastaga saadud arvu oma käskude ja keeldudega.

1905. a. sundis rahvalihikumine tsaari

avaldama rahvale manifesti. Manifesti lubadusi ei täidetud. Pool aastat pärast manifesti avaldati uued trükieeskirjad. Tsensorite aset täitsid trükiasjanduse komiteed. Moodsas riigis: propagandaministeeriumi vastavad osakonnad.

Tsensor vaatas raamatu ja lehe veel enne ilmumist läbi ja tõmbas maha, mis tahtis. Komitee sai lehe ja raamatu ilmumise ajal. Kui sisu ei meeldinud — leht või raamat pandi aresti alla. Viimane toiming on eelmisest rängem: tuleb kanda kahju!

Sõja ajal tegutseb sõjatsensuur. Kui vähe on sellelgi tähtsust, näeme Vene ajaloost: ajalehed ei tohtinud arvustada näiteks Suhomlinovi tegevust, mis oli sõjaväele hukutav. Ajaleht ei tohtinud loata millestki kirjutada. Taheti ära hoida teadete andmist vaenlasele. Kuid vaenlane hankis teateid otsesemaist allikaist, ametiasutusist, isegi kõr-

geilt ülemusilt. Vene tsensuur andis vaid eitavaid tulemusi.

Kui puudub trükivabadus, siis liiguvad kuuldused suust kõrva. Need on kontrollimata kuuldused. Ajaleht kontrollib oma sõnumeid, ajalehel on eetika ja vastutustunne.

Riiki kannab iseteadlik ja vaba kodanik, kes kasvab ja areneb mitte keelutaimelavas, vaid vabas õhus. Kodaniku õiguste ja rahva vabaduse piiramine ei kasvata vabu ja teadlikke kodanikke, küll aga teesklejaid, karjaste ja roomajaid.

Trükivabaduse piiramine, keelud selle teostamiseks — need ongi mürkseened, mil puudub vaba rahva ja vaba kodaniku arengus toiduväärtus. Keelud ja käsud, mille sihtiks on kodaniku õiguste ja rahva vabaduse piiramine, mürgitavad kõikjal, kus neid produtseeritakse, poliitilist õhkkonda, mürgitavad ja halvavad ka kodanikutunnet.

Tallinna Linnapank

TALLINN, S.-KARJA 7
TELEGR.-AADR.: «LINNAPANK»

TOIMETAB KÕIKI PANGAOPERATSIOONE SISE- JA VÄLISMAAL
VÕTAB KAUPU OMA AITADESSE HOIULE JA ANNAB NENDE VASTU LAENE

ÜKS VABA ÕHTU

Siim Sander paneb telefonitoru hargile ja ohkab kergendatult. Sellest nähtub, et ta on ametnik. Näoilme järgi võiks arvata, et ta rääkis oma ülemaga. Jutt aga oli vist hea, sest Siim Sander naeratas. Oliigi. Ja mis siis? Härra ministriabi ei saavat täna enam tulla ministeeriumist läbi. Seepärast siis Sander jätku materjalide esitamine homseks. Mida see aga tähendas Siimule, seda näeme kohe.

Siim Sander tõuseb pärast seda, kui ta on vaadanud kella ja keerutanud vurre. Kell on alles seitse õhtul ja ta võib juba minna koju. Kolm tundi varem kui muidu. Ta ei ole nii vara koju saanud ligi kaks kuud. Tööd on olnud väga palju ja Siim Sander on kohusetruu ametnik. Nüüd ometi saab ta vaba õhtu! Kuidas aga rõõmustab Silvi, tema noor naisuke, seda juba Siim kujutleb. Täna ei pea etteheited paika, et naine on hooletusse jäetud.

Siim naeratab.

Seda teeb ta harva, nagu kantseleitülem kunagi. Nüüd ta naeratas, sest ta sai ju vaba õhtu.

Tõepoolest, naisel oli õigus. Ta käis kodus lõunal otsekui söögimajas ja õhtul läks koju magama nagu võõrastemajja.

See ei ole õige elu. Kohusetruu ametnik Sanderi saab sellest aru.

Siimul on juba käsi telefonil, aga sinna ta jääbki mõneks sekundiks. Ta tahab koju naisele kõlistada. Ometi ta ei tee seda.

Miks ka mitte naist üle hulga aja üllatada!

Siim läheb koju ja räägib näiteks kinost.

Siimul on praegu niisugune tuju, et ta vaataks kas või armastusfilmi ja, kes teab, läheks veidi lokaaligi. Ja üldse, ärgu keegi mõelgugi, et tema, Siim Sander, saab ühe kuu ja viie päeva pärast viiekümne-aastaseks! Ta näitab, et oskab hinnata vaba õhtut. Täna ta tahab olla truu abielumees ja mitte kohusetruu ametnik. Kui ta keerutab teist vurrupoolt, tunneb ta end erguna nagu koolipoiss, kes on saanud tund aega varem lahti.

Ja Siim Sander ongi varsti minekuvalmis. Tal on oktoober peas, sügismantel seljas, kalossid jalas ja vihmavari käes.

Siis ta kuulatab ukse taga. Ka sellestki nähtub, et Siim Sander on ametnik. Jah, igasuguseid masinaid klõbiseb — seal töötatakse. Aga Siim Sander ei tööta täna. See on isegi väärikas, et ülem vahel varem ära läheb. Sellest tuntakse ülemat.

Kui Siim Sander asetab käe uksele, on ta näol ülema ilme. Kui me teda näeksime, taipaksime, et tal on suured mured. Ta lihavas näos on vastu-rikkad kortsud.

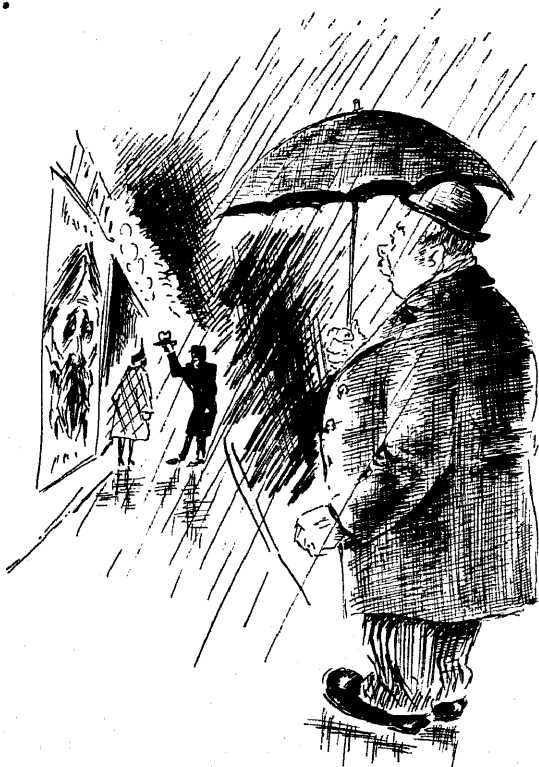
Nüüd siis Siim Sander läheb vastu vabale õhtule.

Vesine sügistuul tormab räpakalt läbi linna. See on loomulik, et Siim Sander tõstab palitukrae üles ja tõttab. Ja ega kesklinna kõrged majad olegi enam kaugel.

Tornis lööb kell harjumuse kohaselt seitse pauku. Kümne minuti pärast on Siim Sander kodus. Kõõgis suriseb elektrikeetja ja Siim Sander teeb nagu loeks ta ajalehest tähtsat uudist, aga ta piilub hoopis kinokuulutusi ja ütleb Silvile, valigu, kuhu ta ise tahab minna!

Ja hetk hiljem Sander vaatleb kinokastis Raspitini-filmi pilte. See oleks vast midagi huvitavat. Siim Sander oli näinud Raspitinit tummfilmis.

Suure väljaku ääres lesivad autod kui suured tukkuvad penid, kes ootavad oma peremehe kohvikuksel. Selles kohvikus on Siim Sander käinud.

„See on ta armuke, küll näed!“

Õigupoolest talle see koht ei meeldi. Ta on ametnik. Ta silm ei või näha sellist mõttetut ilutsemist. Aga Silvi armastab seal käia. Silvi on sellises õhkkonnas nagu kala vees.

See on usutav, et Siim Sander mõtleb nii, kui ta läheneb heledaile kohvikuaknaile.

Miks aga Siim Sander järsku peatub? Sellepärast, et kohvikust oli väljunud kirjus vihmamantlis daam. Mantel oli punase- ja musta-ruuduline. Õigupoolest ei tohiks abielumees üllatuda, kui ta näeb oma naist.

Siim Sander on siiski üllatunud. Naine oli siis olnud kohvikus. Aga Siim Sander võib ju ka eksida. Kuid ta ei ekski. Ta näeb ka oma naise kübarat — kõrget torni.

Sanderi jalapaar tõttab. Nüüd nad ei lähegi koju, vaid sõövad õhtust väljas. Ja siis nad lähivad Rasputinit vaatama.

Asfalt helgib nagu jää.

Võib arvata ka seda, et Siim Sanderil on kulu- nud kalossid, sest ega ta muidu libiseks.

Silvi käib kiiremini kui tema. Tal näib isegi olevat rutt, kui keerab järgmisse põiktänavasse.

Pole viga, Sander saab ta varsti kätte. Tuleb toetuda ainult tugevamini vihmavarjule. Naise ruuduline mantel näitab talle hästi teed.

Iga abielumehe süda läheks soojaks, kui ta näeks naist nii koju tõttavat. Nüüd ta võiks juba peaaegu hüüda. Tahtiski seda teha, ent keegi tõstis ta ees kübarat. Nüüd enam ei sobinud. Silvi on vahepeal kadunud uude tänavasse. Varsti on seal ka Sander.

Veel parkümmend meetrit ja ta ütleb: „Vabandage, armuline proua, kas ma võiksin teid vahest koju saata?“

Ametnik Sanderil tuleb harva mõni nali meele. Pole ime, et ta sel hetkel vaatas oma nägu peeglikaupluse aknas.

Veel veidi ja nad kohtavad Rasputini filmi kino ukse ees.

Aga mis siis sündis?

Hoopis keegi teine mees, noor, sihvakas ja loksik juustega, kergitas kaabut ja ütles... Noh, seda kindlasti mitte, mida oleks ütelnud Sander, et „vabandage, armuline proua, kas ma võin teid koju saata.“

Üks pool Sanderist — see kahtlev ametnikupool — arvas, et ehk ütles siiski. Teine pool — abielumees — protestis. Siim Sanderi hinges toimub kõnelus. Mille üle vaidlevad siis tema sisemised hääled?

„See on ta armuke, küll näed!“ — „Sa oled hull, see pole võimalik.“ — „Näed, kuidas nad naerata- vad teineteisele.“ — „Paljugi mis!? Võib ju olla tut- tav, ütleme näiteks kohvikust, või...“ — „Või?...“ — „Näiteks keegi, kes ootab kedagi kino ukse ees?“ Tuli aga Silvi ja niikaua vesteldakse.“ — „Hm — hm... Aga miks nad siis praegu üksteise kõrval kiiresti minema hakkavad?“

Abielumees vaikib. Varsti aga hakkavad mõtted peas ristlema. Salajane kohtamine. Truudusemurd- mine tema silmade all. Aga pea! Miks ei võiks ka tuttav tema naist koju saata? Pealegi vihmasesel sügisõhtul. Näete, miks ei võikski see nii olla? Praegu just hakkas tibama ja Siim Sandergi on sun- nitud avama vihmavarju. Nüüd aga nagu oleks tugi kadunud käe alt. Seepärast kiirustamine sihvakale paarile järele ei lähe nii ruttu kui varem. Üks tröst on Sanderil — ta naine läheb ju kodu poole.

Aga ees sünnib väike ootamatus. Noormees võ- tab ta naise käe alt kinni! Mõni ime seegi! Täna- vad on libedad, toetaks meeleldi Sandergi, kui saaks!

Hetk hiljem hakkab Sanderi süda valutama. Eel- käijate lõbusus — see ei meeldi Sanderile. Silvi

näikse koketeerivatki. Ja ometi ta peaks mõtlema sellele, et Sander on töö. Ärgu siis nainegi olgu liig lõbus, kui mees on ametis!

Lähenetakse Sanderi majale. Kui üks ametnik on viiektümne-aastane, siis peab tal olema oma maja. Siim Sanderil ongi oma maja ja selle ees suur aed. Terve teine kord on nende endi käes.

Siim Sander varitseb nagu salakütt. Noormees vaatab kord ringi. Ja siis on nad kadunud!

Parajasti, kui Sander jõuab värava juure, süti- vad ülal esikus tuled.

Siis ikkagi! Tema naisel on armuke. Ministee- riumi kõrgema ametniku au on sellega rängasti sol- vatud.

Igaühel hakkaks Siim Sanderist kahju. Kujutleme tema praegust seisukorda: ta seisab värava taga nagu varas. Ta mõtted on mustad kui sügisöö. Ja mürgised nagu rästikud.

Igal asjal olevat oma piir. Sanderi piir on see, kui nende magamistoas lõövad aknad valgeks.

Siim Sander avab värava. Vihmavarju suleb ta hoolikalt. Siis alles astub majja. Abielumees tahab nad otse teolt tabada. Järgmine samm oleks abielu- lahutus. Autoriteet küll saaks kõigutatud, ent pole midagi parata.

Nüüd me näeme Siim Sanderit oma korteri ukse taga. Mida ta siis veel ootab, et ei torma sisse? Ei. Sanderi süda tuksub küll kõvasti, aga tupp- tahab ta hiilida tasa.

Temas süttib saadanlik kättemaksurõõm.

Sneppervõtmega avab ta ukse. Alt tänavalt oleks näha, et esikus süttis taas tuli. Aga kübarat ta ei võta peast, ei tõmba jalast kalosse ega pane vihmavarju käest. See näitab, et Siim Sanderil ei ole nende asjade jaoks mõtteid. Tema mõtted on mu- jal — magamistoas.

Ametniku terav kõrv püüab tasase jutukõmina. Talle tõuseb veri südamest pähe. Silvi lõkerdab koguni naerda.

Nüüd on siis Siim Sander niikaugel, et ta avab saaliukse.

Peatume veidi. Las' Siim Sander ootab ukse taga.

— Mida teeksite teie, abielumees, kui oleksite Siim Sanderi olukorras?

Ja mida teeksite teie, poissmees, ütleme noormees X asemel, kes on proua Silviga tema magamistoas? Ja teie, Silvi asemel?

Täbar seisukord.

Vaatleme aga, mis sünnib nüüd Siim Sanderiga edasi.

Ta võtab kübara peast. Nähtavasti on tal palav. Vihmavari on tal vasakus käes. Parem käsi on tal juba magamistoas ukse lingil.

Seespool on hetkeks vaibunud jutt. Otsustaval silmapilgul peab ta kuulma järgmist lauset:

„Te arvate siis, armuline proua, et me paneme siia?“

Silvi: „Jah, teate, see meeldiks väga mu me- hele...“

Siim (mõttes): „Mis asi?... Ma ei mõista. Vaevalt võiks selline olukord mulle meeldida.“

Aga ta kuulatab veel, enne kui käratab oma kõ- va ametnikuhäälega.

„Jah, siia see sobiks küll.“

Silvi: „Leiate samuti? See on kena. Ja te teete siis selles suurus.“

Siim Sander piilub lukuauugust. Kummardamine on raske ümara kõhu tõttu. Praeguses olukorras ta tuleb sellega siiski toime. Neetud! Isegi tema terav ametnikusilm ei märka midagi. Paistab vaid tualett- laua nurk. Niisiis kõik vastutus lasub kõrvadel. Ja Siim Sander teritabki neid.

„Kui ma küsida tohin, armuline proua, miks teile meeldib just see suurus?“

Silvi: „Jah teate, ma siiski ei või nii palju raha välja anda . . .“

„Aga, armuline proua, ma mõistan teid täiesti. Kuid härra abikaasale oleks see siiski meeldiv üllatus. Raami raha oleks ju tühine . . .“

Siim Sander toetub tugitooli käepidemele. Ta ei saa millestki aru. Ja ta kuulatab veel.

Silvi: „Ei, ei. Ma jään siiski oma soovi juure. Mulle on alati meeldinud selle kuuvalge maastiku kallutatud raam.“

„Niisiis — te tahate olla kuldraamis?“

Silvi: „Miks ei võikski ma olla seda oma mehe kuldpäeval?“

„Minugi pärast, armuline proua. Teie soov on mulle käsuks. Ja — suurus on sobiv. Ja nüüd kõige tähtsam. Millal ma tohin, armuline proua, teid oma ateljees näha?“

Silvi: „Homme õhtul, kui mu mees on tööl. Tulen kella 6 või 7 paiku ja viibin kella üheksani. Te mõistate, mu käigud on salajased. (Silvi salapärane naer.) Tahan talle end kinkida salaja . . . Teie loominguga kaudu.“

„Millal on öieti härra Sanderi tähtpäev?“

Silvi: „Ühe kuu ja viie päeva pärast.“

„Ohoo — me peame siis ruttama! Armuline proua teab seda nii täpselt?“

Silvi: „Kuidas ma ei peaks siis teadma oma kalli mehe viiekümne aasta sünnipäeva.“

Siim Sanderi käest libiseb vihmavari. Ta saab selle aga enne kätte kui see kolksataks põrandale. Ja tema oli kahtlustanud oma naist?! Ta koputab vihmavarju kõvera otsaga endale vastu laupa.

Ta hiilib esikusse. Ja sealt välja kotta.

Ta on õnnelik, et teda ei märgatud. Ta on õnnelik, et naine laseb end maalida — temale sünnipäevaks. Ta on õnnelik, et see vaba õhtu võimaldas talle niisuguse meeldiva saladuse avastamise.

Ja kas teie, abielumees, oleksite samuti toimunud nagu Siim Sander, kes läks üksi kinno vaatama Rasputini filmi?

*

Meie jääme veel kuulutama abielupaar Sanderite ukse taha. (Siim Sander on sel ajal juba tänaval ja avab vihmavarju. On hakanud nimelt uuesti sadama.)

„Näed, ta lähebki seal.“

Silvi: „Küll sul on aga terav silm, seda peab ütleva. Ma ei suuda praegugi sellest aru saada, kuidas sa taipasid vaadata alla tänavale ja nägid teda tulemas?“

„Kas sa ei ole siis märganud, et teie värv teeb imeliku kriuksu? Kas mäletad — ütlesid mulle mõni aasta tagasi, et lased selle vea parandada. Aga vastasin siis jälle, et kes teab, milleks see hea on. Ja näed nüüd! (Ohkab kergendatult.) Kui kuulsin värvava kriuksumist, vaatasin alla, ja avastasin, missuguses kardetavas seisukorras me oleme . . .“

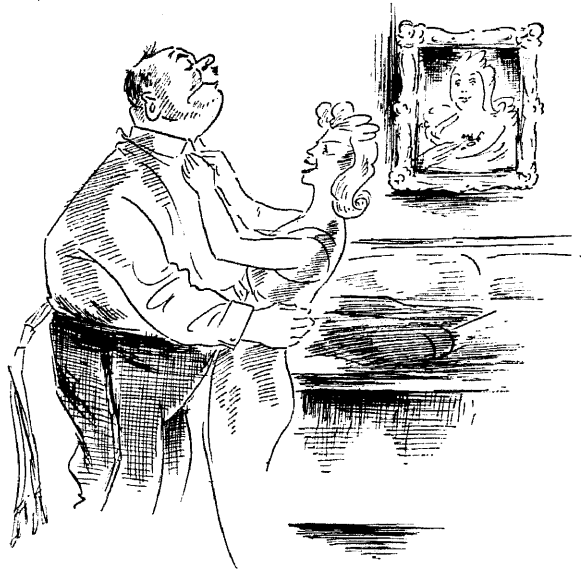
Silvi: „Igatahes minu süda jäi küll seisma. Aga ütle, kust sa ometi idiootliku mõtte võtsid esineda kunstnikuna?“

„Hea nõu tuleb ikka viimsel hetkel. Ja näed — see komöödia päästis meid! Meist võiksid saada isegi näitlejad!“ (On kuulda mehe naeru.)

Silvi: „Aga mis saab nüüd edasi? Minu teada oli sul joonistamine koolis hoopis nõrk.“

„Joonistamine oli nõrk, aga taip on hea. Ole hea, ulata mulle klaas vett! (Paus.) Soo, pean veidi hinge tagasi tõmbama. (Aken avatakse. On kuulda mehe sügavat hingamist.) Aga ütle, kuidas sa nii täpselt teadsid oma mehe sünnipäeva. Kohe päevapealt?“

Silvi: „Sellelt suurelt seinakalendrit. Nägin ju kohe. Eks sa õpetanud mindki kavalaks. (Paus.) Kuid nüüd tule, hea nõu, ja aita meid. (Ahastavalt.) Kuu aja pärast pean ma rippuma kuldraamis voodi pea-

„Oled sa minuga rahul, pisiike?“

otsa kohal. Üks asi on aga selge. Sa pead selle pildiraami juba täna kaasa võtma.“

„Mina? Aga mis ma sellega teen?“

Silvi: „Pead ju mind maalima. Muidu tundub ehk Siim Sanderi puurivale vaimule terve asi kahtlane, kui näeb endiselt kuuvalget maastikku rippumas oma pea kohal.“

„Hm-hm. Kui nii võtta, siis on sul ju õigus. (Lõbusalt.) Aga üht asja ma ometi ei valetanud!“

Silvi: „Mis? Sa oskasid meie vales isegi näha tõde?“

„Noh, et sa homme minu juure tuled, see on ju tõsi . . . Aga et mul seal ateljee oleks ja et ma sind jäädvustan lõuendile, see on alatu vale . . . Või mis sa arvad? Kas peaksin õige astuma kunsti-kooli ja sooritama kiirkursuse joonistamises? (On kuulda mõlema naeru.) Aga pea — hurraa! Unustasin oma hea sõbra Ott Ormuse!“

Silvi (rõõmsalt): „Kui ma ei eksi, ta on koguni näitustel esinenud?“

„Harva küll. Tema tööd on alati välja praagitud. Kuid portree on tema nõrkus. Hommepäev raagin talle asja ära, annan talle mõned sinu fotod, ja kuu aja pärast siin seinal — lubage tutvustada — proua Silvi Sander kuldraamis ja minu looming! Kas võid kujutella, et mõni teine päästeankur oleks nii sobinud kui see. Oleme päästetud!“

Silvi: „Jah, oleme päästetud!“

Kui me nüüd Siim Sanderi asemel avaksime tema magamistoas ukse, näeksime suudlus-stseeni.

Meil pole aga õigust tuppa sisse tungida. Seda võib teha ainult Siim Sander. Kuna aga Siim Sander pole meiega, siis peame tõmbama ukse kinni.

Nüüd me enam ei jää kuulutama, vaid lahkume krigiseva aiavärava kaudu.

Kas teie, poissmees, oleksite toimunud samuti nagu tundmatu, keda kuulsime proua Silvi Sanderi magamistoas?

*

Nad on tulnud Siim Sanderi austamisaktuselt. Seal on olnud inimesi seltskonnast. Ministriabi ja ministergi olid kohal. Palju kõnesid kõneldi. Nende järgi peab Siim Sander veel kaua-kaua elama. Ja Siim Sanderile tundubki, nagu algaks tal tänase päevaga uus elu.

KAHJUTULE LEEKIDES HÄVINUD
VARANDUSE ANNAB TEILE TAGASI

EEKS-MAJA

TULEKINDLUSTUSE POLIIS

Praegu seisab ta peegli ees. Neetud kraenööp ei taha vabastada Sanderi kaela pigistusest. Kuna Silvi on abikaasa, siis päästab ta mehe piinast.

Siim Sander on oma naisele tänulik, paneb käed talle õlgadele — parema kae võtab tagasi, keerutab vurre.

„Oled sa minuga rahul, pisike?”

See on muidugi Siim Sander, kes nii küsib.

„Oled sa minuga rahul, paksuke?”

See on nüüd Silvi Sander, kes nii küsib. Ta ostub punaseks lakitud sõrmeotsaga pildile, mis ripub voodipäitsis.

„Rohkem kui rahul! See kink oli mulle meeldivaimaks üllatuseks! Kes on selle maalinud? Kas ma tunnen seda kunstnikku?”

Me teame, et Siim Sander teeskleb praegu.

„Saladus. Kõle suur saladus,” edvistab proua Sander. „Aga ma pean sulle midagi üles tunnistama, mis mu südant piinab.”

„Üles tunnistama? No-noh, pisike, mis pattu oled sa teinud?”

Nad istuvad. Siim hoiab oma naise kätt peos.

Naine lõõb silmad häbelikult maha ja ütleb aralt:

„Meie pühas magamistoas on viibinud võõras mees.”

„Tohoh!” hüüatab Siim Sander. Tema kuri hääl on teeseldud. Ta ei hüppagi erutatult püsti. Siltab endiselt oma naise kätt, nagu oleks kuulnud midagi meeldivat. Jah, sisemuses Siim Sander isegi naerab.

„Ah, või nii? Siis minu selja taga? Ilma minu teadmata . . .”

„Jah, töö mees . . . oli nimelt kunstnik, kes selle pildi maalis. Töin ta ühel õhtupoolikul, kui sa tööl olid, siia ja siim magamistoas selgitasime, kuhu asetame pildi. Ega sa mulle pahane ole?”

„Pisike, kuidas võid seda arvata! Hoopis vastupidi. Viiekümne aasta jooksul pole mul olnud sellist õnnepäeva nagu täna.”

Silvi ei lepi aga veel sellega. Ta küsib haavunult:

„Muide, sa ei märganudki, et meie vana maal oli järgmisel hommikul seinalt kadunud . . . Nii vähe sa hoolid kõigest. Võib-olla sa poleks sedagi tähele pannud, kui keegi oleks minu sinult varastanud!”

„Minu terav ametnikusilm! Ohohoo! Sa väike kelmike! Seda oleksin ma kindlasti kohe märganud!”

Ja Siim Sander siltab oma paksu käega proua Sanderi pead.

Ja siis tuleb Siim Sanderile mõte. Temagi tahab end vabandada ja sellepärast valetab.

„Ah, sa küsisid, kas ma märkasin maali kadumist? Ma arvasin, üleüldse, et see igav maastik sulle ei meeldi. Arvasin, et viskasid ta enne juubelit põõningule või kinkisid kellelegi.”

Proua Sander noogutab arusaavalt. Ta teab, et Siim valetab. Aga see vale meeldib talle. Nüüd ei tohiks olla abielumehe hinges tööpoolest mingit kahtlust oma naise truuduses.

Ülalt seinalt vaatleb kuldraamist Silvi Sanderi maalitud pale ja naeratab mona-lisalikult. Otse nagu andestavalt. Ent Siim Sander ei märkagi seda.

Ta suudleb oma naist.

Vahepeal küsitseb veel kord Silvi Sander:

„Sa annad siis mulle andeks?”

Siim Sander keerab vasaku käega vurre ja ütleb:

„Aga muidugi, mu lemmik, kuid ma loodan, et sa mu seitsmekümneviie-aastase sünnipäeva puhul ei kutsu mu kabinetti tislert ega lase tal võtta mõõtu uue kirjutuslaua jaoks?”

Ametnik Siim Sanderil tuleb harva mõni nali meele. Pole siis ime, et ta sel hetkel vaatas oma nägu suures seinapeeglis.

Abielunaine proua Silvi Sander lõkerdab naerda. Kas teie Silvi Sanderi asemel oleksite toimunud samuti?

Kõik perenaised

on ühel arvamisel:

Õiglase hinnaga ja alati
värskelt ostame nüüd mune

EESTI MUNAEKSPORDI

müügikohast Tallinna turul

NUKRUST JA RÕÖMU

Nii vist vestab vana lugu:
Elasid Rõõm ja Nukrus. Kasvasid koos, mängisidki koos. Kummalgi oli kaks peeglit. Rõõm läigatas sellega inimestele ja kõigile elavaile valgust ja rõõmu. Nukruse peeglist imbus aga kogu maailmale musta süngust ja mustad olid ta enesegi lokid, moodustades kontrasti Rõõmu linalakaga.

Kord ütles Nukrus Rõõmule:

„Anna üks oma peegleist minu kätte, ma katsun ka.“

Rõõm naeris ja andis.

Nukrus võttis peegli ja võõpas selle mustaks, nagu olid ta oma peeglid.

„Anna tagasi mu peegel,“ nuttis Rõõm.

Aga Nukrus naeris ja heitis sünget varju oma kolmest peeglist, mis hoopiski neelasid endasse Rõõmu ainsa peegli valgusejoad.

Sellest ajast peale ongi maailmas nukrust ja muret kaks korda nii palju kui rõõmu ja õnne.

*

Üks meie vanem vestemees oli kirjutanud oma blokki järgmise miniatuuri:

Olen mees, kes naerab. Sajab vihma, tuiskab lund või paistab päike, aga mina naeran ikka.

Ma naeran nii, et kõik näevad. Enamgi: naeran nõnda, et teised hakkavad kaasa muigama. Olen ühe sõnaga mees, kes teeb nalja.

Kirjutan vesteid. Ajalehes. Kaks korda nädalas. Kolm korda. Vahel ka kord, kuid tihti neli korda ühes ja samas nädalas.

Mulle maksetakse rea eest. Pluss mõnikümmend krooni fiksumit.

„Naljamees,“ ütleb šeff, „homseks kirjuta veste. Aga vaimuka, et kõik naeraksid.“

„Mul pole ainet,“ vastan. „Eile alles kirjutasin.“

„Hüva,“ ütleb šeff.

Järgmisel päeval läksin šeffi juure. Mangusin:

„Palun avanssi. Viis krooni. Laps haige ja...“

„Mul pole raha,“ ütles. „Möödunud nädalal alles said. Ja kirjutanud oled sa vähe.“

Kirjutasin veel samal päeval loo. Naljalo. Et kõik saaksid naerda.

Sest olen mees, kes naerab. Ja naerab nii, et teisedki hakkavad naerma.

Kohvikus on palju suitsu, kuumust, kära ja naeru.

Kus naeru, seal rõõmu.

Noormees, kel lõvilakk, paber laual ja pliats kui meetripuu sõrmede vahel, näitas üle laua naaberlaua poole:

„Näete, ajakirjanik! Treib sõnumeid. Käsitööline!“

„Aga ta on ju tuntud nimi. Kirjutab meie suuremas ajalehes.“

„Mis sellest? Mis jääb ta tööst igaviku vaekaussidele? Palju pääseb ta sõnadest tulevaste põlvete mõista ja mõistatada? On tore olla kutsutud kirjutama nii, et alles meie järglased mõistavad, mida oled öelda tahtnud. See on kutsumus, millele järgin.“

„Kui poleks ajakirjanikke...“

„Räägid kui võhik. Muidugi, kui poleks kingseppi, peaksime käima palja jalu, kuid ega ma seepärast tahaks olla kingsepp.“

Noormehel oli küllalt häält ja see kostis naaberlauani. Ajakirjanik oli tulnud kohvikusse rõõmsast meelest aetuna, sest ta tundis, et oli teinud oma töö hästi.

Kuus suitsuga langes ka nukruse vari ta hingele. Too „igaviku noormees“ ei olnud võimeline ise mõtlema neid mõtteid, ta oli imenud need oma ümbrusest.

Naljakas: ka ajakirjanik vajab mõnikord tunnustust. Ent kes oleks valmis jagama seda?

*

Jalg oli kerge ja meel erk. Kogu kehas oli tunne, et see oli tehtud hästi. Täna leht. Polnud see ju üks minu kätetöö. Minu oma oli siin võib-olla kõige vähem, kuid kollektiivtöö tulemusenagi valmistab see rõõmu.

Juhtkiri — kuidas see selgitab ja valgustab, avab kui vaate läbi uduloori kaugele silmapiirile. Veste, kuidas see salvab ja sarjab ning näitab mõnelegi mehele ta õige koha. Pildid kroonivad kõike ja annavad kogu numbriale kauni ja harmoonilise ilme.

„Täna leht,“ ütlen ja pistan kodus perenaisele värske numbri pihku. „Lugege, seal on palju huvitavat.“

Käisin poes. Pistisin kaupmehelegi värske lehe pihku. Ajavõtteks. Ta ka tubli mees, pole kunagi võlgandamisega kitsi.

Pärast lõunauinakut nägin perenaist.

„Noh, mis ma ütlesin? Eks olnud hea leht täna?“

Perenaine nuuskas nina ja heitis käega:

„Mis noorhärja tühja kiidab, ei mina leidnud sealt midagi. Kirikuteateid polnud täna üldse ja põnevaid kuritegusid pole enam ammu olnud.“

Perenaine, mõtlesin, rumal inimene, ta ei oska head lehte hinnata. Poest mööda minnes küsisin uksele seisvalt kaupmehelt:

„Lehte lugesite?“

„Lugesin.“

„Tubli leht, eks?“

Poemes pistis käed põlle alla ja sülgas suures kaares rentslisse:

„Midagi polnud sealt lugeda. Läänerinne on ikka veel maailma vagusaim koht ja ühtki head kuulutust polnud ka lehes.“

Nukruse kolm peeglit võitsid. Rahvale teed lehte. Aga kui see rahvas sülgab selle peale, mis mõte sel siis on?

*

Toimetaja ruttas, käed küünarnukkideni taskus ja kõrvad ülestõmmatud krae vahel, kodu poole. Sammud kaikusid tühjal tänaval ja akende valgus sulas uduvihma niiskel asfaldil irreaalseks unenäoks.

Keegi tuli vastu. Tuli ja tuikus. Tõstis käe:

„Lu... lubage tuld,“ pomises, ja toimetaja ümber levis viinalehk.

„Tä... täna!“

Võbisev valgus oli valgustanud meeste nägusid.

„Ter... tervist, härra toimetaja!“ kergitas mees kõikva kõnnakuga kaabulotti. „Nii hilja... eh, nii vara juba liikvel...“

AIS

„Extraktor“

„Pea kiiresti koju minema.“

„Mina ka, härra toimetaja... Aga ma tahaksin teil enne käh... kätt suruda, härra toimetaja. Tubli mees olete, vah... vahva mees. Kui panite oma sule liikuma, nii oli asi kvih...kvitt. Saime öötöö keelu. Meie, pah... pagarid. Selle eest aituma, härra toimetaja...“

Mees sulas uduvihma.

Toimetaja lonkis tuseselt edasi.

Kes võitleks mulle öötöö keelu, mõtles.

*

Epiloog:

Kogu eluaeg ta kirjutas. Kuritoid ja õnnetusi, kohtusõnumeid, reportaazi ministereidest, asutustest; intervjuusid sünnipäevlastega, juubilaridega ja teistega, kes pidasid end tähtsaks:

Siis ta suri.

Musta raamiga kuulutused samas lehes, mille veerge ta oli täitnud. Järelehüüe. Kõhnapoolne matuserongkäik.

Ja edasi?

Ei midagi. Lõpp!

Vaid nukruse kolm peeglit kobavad üle ta palja künka.

Mart Lepaste

MART LEPASTET MÄLESTADES

Me istusime mitu aastat ühise toimetuslaua taga. Ning nii mõnigi kord, eriti hämarail sügisõhtuil, kui päevatöö oli tehtud, rääkisime küsimusist, mis ei puutunud igapäevasse. Kord oli meil pikalt kõnelus surmastki ning ma ütlesin, et minu elupäevadel ja töötundidel ei ole kuigi pikka iga maises maailmas ja et küllap Teie, Mart Lepaste, kirjutate minust peatselt nekroloogi.

Prægumälestatav tagasihoidlikust tagasihoidlikum ja üks tõsisem töömees Eesti ajakirjanike perest naeratas ja lausuis: „Arge rääkige niiviisi, mina suren varem.“ Tõrjusin tagasi selle ütluse, kuna ei saanud kuidagi kujutella, et ühel päeval ei tule Mart Lepaste enam „Pärnu Päevalehe“ toimetusse. Aeg kulus ja töö nõudis oma osa. Varsti juhtuski nii, et Lepastet ei ilmunud ühel hommikul enam töösse. See torkas kõigile silma, et just Lepastet polnud toimetuses, kuna ta oli ikka esimene hommikul ja viimne õhtul, Mart Lepaste oli nimelt haigestunud angiinasse, millest meie ei osanud aimata midagi paha ja kurba. Kuid 23. aprilli varahommikul helises telefon ning see, mida keegi ei võinud aimatagi, oli siiski juhtunud: angiinast tekkinud näärmetepõletikule järgnenud veremürgitus oli ööl vastu pühapäeva, 23. aprillil k. a., nõudnud ohvriks Mart Lepaste elu.

Kadunuga ei kaotanud ajakirjanike pere mitte ainult laialttuntud lehemehe ja aktiivse seltskonnategelase, vaid sõna otseses mõttes erakordse suure töömehe, kes andis kogu oma tervise ja jõu teistele. Mart Lepaste oli selline mees, et ta ei võtnud mõnel suvel isegi suvepuhkust. Ta muudkui rassis, kuni varises oma töökoorma all. Kui inimene ja seltsimees oli Mart Lepaste headuse, vastutulelikkuse ja lahkuse ülim eeskuj. Tema kohta on kõige sobivam ütelda — kuldaväärt mees.

Kadunu, endise nimega Lekstein, sündis 23. oktoobril 1886. aastal Pärnumaal Tori valla Aesoo külas Lepaoidu talus põllupidaja pojana. Öppis Tori Viira algkoolis, Tori kihelkonnakoolis ja hiljem Pärnu linnakoolis. Selle järele töötas ta kuni 1908. aastani isatalus. Samast ajast alustas ta ajakirjanduslikku tegevust, saates kaastööd „Postimehele“, „Sakalale“ j. t. ajalehtedele ning ajakirjadele, milledes sõnumite kõrval ilmus ka ta esimesi ilukirjanduslikke katsetusi.

Sellest ajast tulenevad ka Lepaste esimesed katsetused luules. Teenides 1908. a. kuni 1911. a. vene sõjaväes Poolamaal jatkas ta sealt pidevalt kaastööd kodumaa ajakirjandusele väga mitmesugustel teemadel. Vabanenud sõjaväeteenistusest, asus ta 1912. a. Pärnu, kus teenis kaks aastat kontoriametnikuna, olles samal ajal ka Pärnumaa Rahvahariduse Seltsi raamatukoguhoidja. Kui 1914. a. puhkes Maailmasõda, siis mobiliseeriti Mart Lepastegi sinna, kus ta teenis revolutsioonini, et selle järele võidelda 6. polguridades ka Vabadussõjas. Pärast Vabadussõda oli kadunu kolm aastat Pärnu linnaraamatukogu hoidjaks ja asus 1923. a. jällegi tegevusse ajakirjanduslikul alal. Ta astus „Pärnu Postimehe“ toimetuse koosseisu, kus töötas seitse aastat, s. o. 1930. aastani. Uuesti asutatud „Pärnu Päevaleht“ leidis Mart Lepaste näol sobiva vastutava toimetaja, millisel kohal ta töötas kuni surmani. Eesti Ajakirjanike Liidu liige oli praegumälestatav liidu algpäevist saadik — 1924. aastast.

Nagu juba eespool mainitud, tegutses Mart Lepaste oma enam kui viiekümne aasta kestes ka ilukirjanduse alal, millest omame kogumiku luuletusi pealkirja all „Kurbus“. See ilmus Siurupäevil ja sai tol ajal üldiselt üsna tunnustava vastuvõtu osaliseks. Kahjuks jäi see ka viimseks Mart Lepaste luuletuskoguks. Kuid sellest hoolimata on meil põhjusi mõne sõnaga peatada kõnealuse raamatu juures, kuna see on üks tüüpilisemaid ajalaulude kogusid, mis meil on ilmunud tuuliste ja heitlike päevade kestes — revolutsiooni ja Vabadussõja ajal. Mart Lepaste oli ajalaulik, kes kibeda ahastusega jälgis sõjakoledu. Vastandina paljudele teistele meie tolle aja ajalaulikuile ei lootnud Mart Lepaste oma „Kurbuse“ lehekülgedel kuigi palju sotsiaalsest revolutsioonist. Ta otsis luuletajanagi, nagu ka inimesena, kõigele halvale vastumürki eetilisest äratundmisest ja suurest inimlikkusest.

Reljeefse iseloomustuse Mart Lepastest kui luuletajast andis omal ajal Jaan Kärner, keda lubatagu käesoleva nekroloogi lõpetamiseks tsiteerida, kuna see iseloomustab erakordselt tabavalt kadunut nii hästi kui luuletajat ja kui inimest. Jaan Kärner kirjutab „Kurbuse“ puhul sõna-sõnalt järgmist:

„Mart Lekstein on kurbuse laulik, talle näib kogu maailm mässituna melankoolia halli rüüsse. Ta luule on vaikne, kurbmeelne protest surma õudse irvitamise vastu, melankoolne heitlus saatuse haamrilöökidest all, eelgiiline hädaldus kõige kaduvuse pärast. Ta pead mähib meeletult valatud vere pärast. See on taas ajavaim, mis siin luuletaja hinge kaudu avaldust ja seletust otsib.“

K. Eerme.

Üllatuste lainetel

Märkmeid rahvusvaheliste sündmuste näitelavalt

I.

Mõne aasta eest surnud kuulus Prantsuse majandusteadlane Charles Gide ütleb majandusteadlaste kohta: Kuigi nad, jälgides majanduselu arengut, peaksid võimelised olema majanduslikke sündmusi ette nägema, ei tohiks keegi neid asetada tulevikku ettekuulujate kaardimooride ossa.

Kuid kõigil riikidel on olemas kindel klass isikuid, keda saadetakse laiali kõigi tähtsamate riikide pealinnadesse, et nad jälgiks selle riigi elu ja teataksid kõigest sellest, mis saatjat riiki võiks huvitada. Eriti hoolsalt aga tuleb neil jälgida asukoha-riigi välispoliitikat, et see ühel ilusal päeval ei valmistaks ebameeldivaid üllatusi.

Need on diplomaadid, elukutselised sündmuste ettenägijad, kvalifitseeritud „kaardimoorid“.

Neile on viimased nädalad valmistanud sellaseid üllatusi, mis nii mõnegi mehe jalgealuse on tuliseks kütnud.

Suurima üllatusena rabas maailma Saksa-N.-Vene pakt.

Kui keegi seda kas või kuu aega enne sündmust oleks julgenud avalikult väita, teda ei oleks lihtsalt ustud.

Agasid diplomaadid? Kas olid nad seda suursündmust enne avalikustulekut ette näinud?

Võib olla, et mõni üksik seda oli suutnud. Aga kui tutvume riikide välispoliitilise joonega, siis näeme: nii mõnigi riik oli nii kindel Hitleri kommunistivastasele joonele, et ta veel suursündmuse eelõhtul võimalikuks pidas kogu hingega anduda Berliinile ja vaadata ülalt alla Moskvale, tänu sellele informatsioonile, mis ta oli saanud oma ametlikelt „kaardimooridelt“. Ja loomulikult tuli siis ohver tuua lühinägelikkuse eest ja hakata kiires korras looma sõbralikku vahekorda Berliini uue sõbraga.

Lausa traagiline oli Jaapani olukord, kes oli olnud truuks kommunistivastase pakti osaliseks ja sellele paktile rajanud oma Hiina-poliitika.

Ehtsa idamaise fatalismiga ulatas Jaapan Saksa- maa eeskujul käe N. Liidule — näiliselt ilma pikema jututa, kuid tegelikult kogu Jaapani valitsus tundis, et tal jalgealust ei ole, ja läks.

Ja Euroopas?

Saksa-N.-Liidu pakt pani Saksa väed mars- sima Poolasse, kuhu järgmisel päeval pärast Jaapani-N.-Liidu vaherahulepet teiselt poolt sisse marssisid N. Liidu väed.

Poola on jagatud — ja neljandat korda.

Ja marssal Pilsudski? Ta puhkab Krakovi peakiriku võlvide all viimset und koos Poola kuningatega.

Ühenduses Poola viimaste sündmustega tule- tatakse teda meele — oli ju tema hiljutilõppe- nud ajaloolise episoodi keskseks kujuks!

Tuletatakse meele seda suurt muret, mida talle valmistas uuesti elluärgeanud Poola. Lige- male neli aastat oli ta järjest juhtinud Poola saatust, tema uuestisünni esimestest sammudest kuni 1923. a. suveni. Ta ei eitanud seda, et oli Poolat valitsenud diktaatorina, kuid ta arvas enesel kõlbelise õiguse olevat kaitsta Poolat korralagedusse sattumast. Ta lahkus pettunult võimu juurest, et kolm aastat hiljem endale võimu kätte võidelda relvadega.

Järgnes üheksa aastat uut võitlust erakon- dadega — ja marssal pani relvad lõplikult maha.

Kas oleks Poola saatust teissugune olnud Pilsudski seistes Poola eesotsas?

Nii nagu Aleksander Suur ei leidnud vääri- lisi järeltulijaid, ei leidnud neid ka suurel Pil- sudskil. Tema järeltulijate peamine tarkus sei- sis selles, et kramplikult end võimul hoida, upi- tades ainult oma mehi, kusjuures pahatihti upi- tatj „tühje kotte“. Nii ei olnud Poola asju juhtimas mitte kõige andekamad mehed, vaid kitsas sugulaste ja sõprade kamp. See ei töota- nud midagi head, seda enam, et ka sotsiaalne õhkkond oli keskaegne: talupoeg hingitses väi- kesel maalapil ja pidas oma hinge sees kartuli- tega, mõisnik aga ei jõudnud pahatihti oma maid ka poole päevaga läbi ratsutada.

II.

Saksa vähemusrahvus lahkub meilt. Seitsme sajandi eest tulid nende esivanemad ristirüütlite kirju koguna ja on sajandite jooksul igast ilmakaarest Baltikumi tuuletõmbusse sattunud ollusi enesesse sulatanud — ja nüüd lähevad nad oma kodumaalt oma keelepiirkonda, Saksa-maale, et saksa rahva sekka ära sulada.

Kuni maailmasõjani oli Balti sakslaste juhtiv kiht enesele osanud head tuge leida Vene tsaarikojas. Maailmasõja puhkedes muutusid nad murelikuks, kuna nad tundsid tsaarivõimu nõrkust paremini kui meie. Meiega ei osanud nad õigel ajal õiglast vahet teha, keeldudes müümast kas või mõisa ääremaid maad ihkavatele maatameestele. See viis Eesti iseseisvuse algpäevil maareformini, mis senisele meie maa saatuse juhtijatele tundus valusa üllatusena.

Iseseisvas Eestis oleme paari aastakümne kestes nendega võrdlemisi hästi läbi saanud, ja see läbisaamine oleks võinud lausa ideaalne olla, kui kummalgi poolel ei oleks olnud põikpäid.

Ja nüüd?

Saksa vähemusrahvus lahkub meilt saksa rahva juhi Hitleri kutsel. Asustajaina tulid nad meie maale ja „vanade asustajate verejürglastena“ seisavad nad uue ülesande ees. „Nad viiakse maale, mis kord samuti Saksa ordu poolt vormiti ja kujundati,“ ütles dr. Kubitz Berliinist, kes Mustapeade Klubi ruumides kõneles meie maalt lahkuvaile sakslasile.

Meie sakslasi ootavast ülesandest kõneles enne seda lähemalt „Frankfurter Zeitung“. Toome mõned laused sealt: „Meie vajame idas inimesi, kes on valmis töötama ja kes juba ida ja tema erilisi tingimusi tunnevad; meie vajame

neid, kui me ida maa-aladele tahame täielikult tagasi anda iseloomu, mis neil on olnud hulga sajandite kestes.“

Ida ümberasustamise suurt kava kandvat kaks tõukejõudu: 1) Visla-äärse laialdase maaala hädavajalik täitmine saksa rahvusest asunikuga, ja 2) kindel tahe luua poliitilise rahu ja rahulduse püsiv olukord Balti mere rannikul.

Leht rõhutab, et esimest korda kahe tuhande aastase ajaloo vältel näeme seda, kuidas te gutseb „võimas ja kindlalt liidetud riik, kus rahvas koos elab ja töötab, suletud asumise maa-alal, mis ei ole rebitud piirjoonega ja mida ei häiri sõnelemine naaberriikidega mõne rahvakillukese pärast“.

Sel omapärasel hetkel, mil üks rahvakild ei lahku oma kauaaegsest asupaigast sellepärast, et tal puuduvad äraelamisvõimalused või ründaja rahva surve all, vaid selle maa kutsel, millega teda seob keel ja osalt kultuur, — ei taha meie hakata vaidlema selle üle, kas viimase kahe aastatuhande jooksul see on tõepoolest ainus sellelaadne juhtum. Seda enam ei taha me seda teha, et me tunneme Hitleri kava suurejoonelisust.

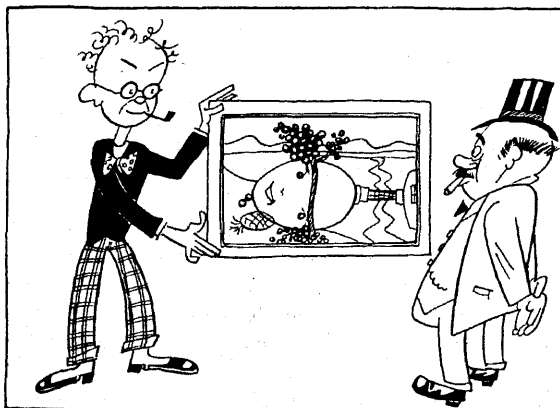
Agas me tunneme ühtlasi ka neid raskusi, mis meilt lahkujaid ootavad uues ümbruses. Tuleb minna uutele kaitsepositsioonidele, et kindlustada Saksa-Poola piiri slaavluse pealetungi vastu. See on analoogiline ülesanne senisega, kuid tundub, et kaitsmine peab sündima senisest raskemas olukorras.

III.

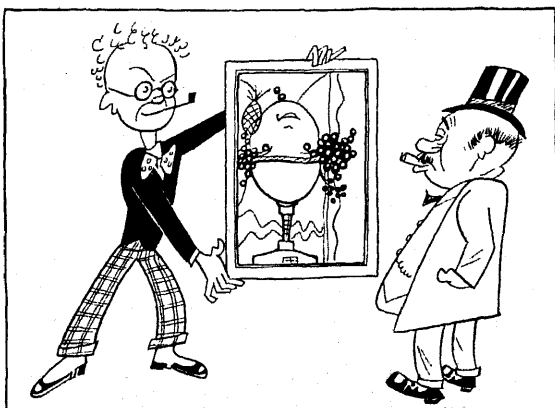
Kas sõda või rahu?

Nii küsib kogu maailm ajal, mil kahurid on vaikinud idas, kuid seda kõvemini hakkavad kõnelema läänes; ajal, mil allveelaevad peale ra-

Eluläbedane

„Nii näete pildil hurmavat eksotiitist maastikku. Sobib saali kaunistuseks!“

„Nüüd võite nautida toredat natüürmorti lõunamaa puuviljaga. Väga kohane söögitoa kaunistuseks!“

hulikult oma teed käivate kaubalaevade uputamise on hakanud uputama ka sõjalaevu, vajudes ka ise merepõhja viimsele puhkusele; ajal, mil pommilennukid üllatavad vaenlase seljaguse külastamisega jne., jne.

Prantsuse kirjanik Edmond Jaloux avaldas ühes lehes juhtkirja sõja kohta, mis kandis pealkirja „Sõda ilma vaenuta“. Ta rõhutab, et sõda puhkes ja sõda kestab ilma vaenuta. Hoopis teisiti oli lugu 1914. aastal. Siis valdas hulki sõjavaimustus ja ühtlasi vihavaen vaenlase kogu maa vastu. Nüüd aga vaikiv ja otsusekindel rahvus, täis mõistuslikkust ja külma visadust, on tõusnud, et muuta asjade olukorda, mis tema arvates võib sisaldada suuri kuritarvitusi. Puuduvad kõlavad üleskutsed. Selle asemel tunneme, et sõda on inseneride juhtida ja allub mehhaanilistele ja matemaatilistele organisatsioonidele, olles seega vaba impulssidest.

Siis peaks ju ometi olukord soodus olema selleks, et koputada sõdijate „matemaatilise“ mõistuse pihta, tehes neile selgeks rahu jalaleseadmise kasulikkuse!

Kui nüüdne sõda peaks pikale venima, nii nagu enamused häid asjatundjaid arvab (annaks taevas, et nad eksiksid!), siis ei tööta see midagi head. Juba praegugi tunnevad ka need riigid, kes sõtta ei ole segatud, neid raskusi, mis nende kaela on veeretanud rahvusvahelise kaubanduse korrapärase funktsioneerimise takistamine. Iga päevaga annavad need raskused end üha enam tunda.

Ei tööta midagi head see, kui elujõuline noorsugu elu edasiviivas vanaduses maha tapeetakse. Teame ju kõik, et näiteks Prantsuse rahvastiku areng on juba jõudnud väga hädaohhtlikku vanadusejärku. Aga kui Prantsusmaa veel peaks kaotama paar miljonit nooremat meest?

Kas ei ole ta elujõud siis mõneks sajandiks halvatud, kui ei taheta väljastpoolt värsket verd juure hankida, millel on ka omad ebamugavused?

Et siin tonti seinale ei maalita, tunnistas hiljuti üks prantsuse diplomaat nende ridade kirjutajale. Tema vastus oli: „Meie ei riski oma inimeludega. Meie laseme sõdida masinail. Ja meil on häid masinaid ja palju masinaid. Ja kahurite toidumoonast meil juba puudust ei tule!“

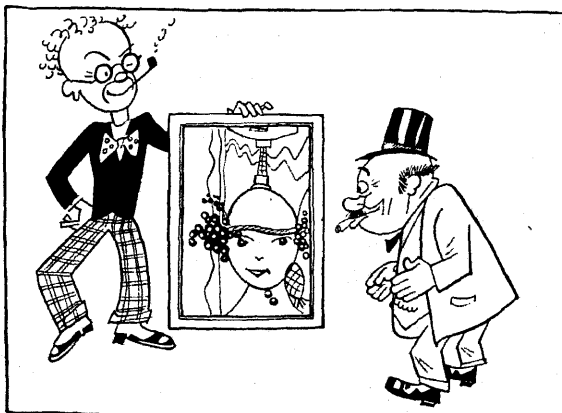
Kuid Hispaania kodusõja kogemused näitasid, et masinate tähtsust ei maksa ülehinnata. Sõja otsustab siiski elav inimene. Ja mida rutem tahetakse sõda viia lõpule, seda rohkem tuleb ohverdada elavaid inimesi.

Pikaldane sõda paratamatult rohkete inimohvritega ei tööta midagi head ka nüüdsele tsivilisatsioonile. Nüüdset kodanlikku tsivilisatsiooni kannavad peamiselt väike-ettevõtja, põllumees, käsitöölaine ja kaupmees ühes osa vabakutselistega. Nemad just ongi need, kes lähevad rahvusvahelisele tapalavale.

Uuest maailmakorrast unistav radikaalne element aga jääb tööle relvavabrikuisse ja teistesse tööstusettevõtteisse, mis töötavad riigikaitseks ja toodavad teisi hädavajalikke tarbeasju.

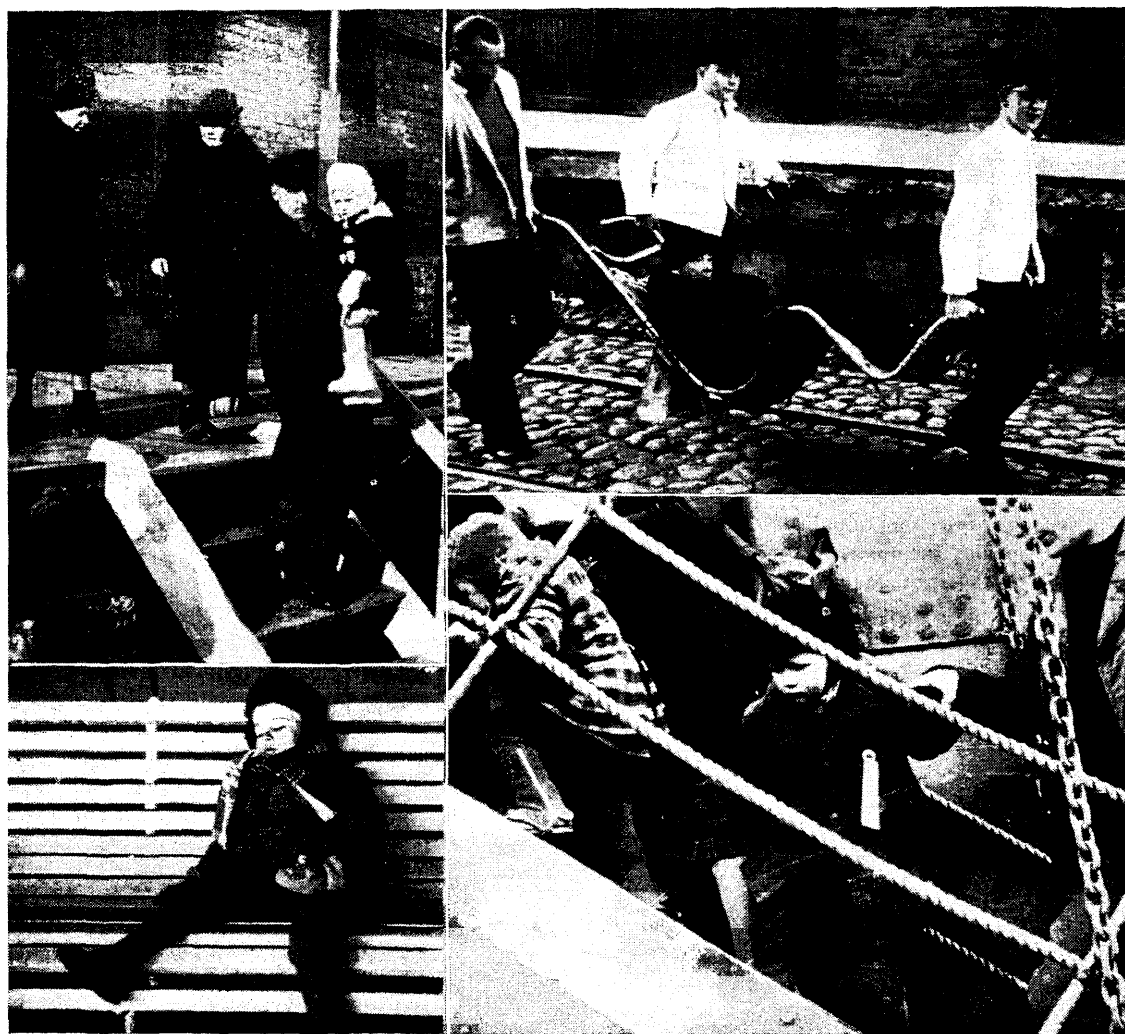
Näib, nagu kõneleks kõik rahu kasuks, mida ihkab maakera elanike suur enamused. Kuid sõda omakorda näib olevat paratamatu, kuna kahureid ja teisi tapamasinaid on tarvis amortiseerida, nii nagu tööd ja amortiseerimist vajavad ka relvavabrikud. Ja see lükkab tagant riikide ja rahvaste saatuse juhte. Nii mõndki neist paneb vahest lausa värisema paljas mõte sellele, kuidas sõjamajanduselt üle minna rahumajandusele. Mida laiaulatuslikum sõjamajandus, seda suuremad on ülemineku raskused.

kunst

„Ja nii asetatuna valmistab pilt teile suurima naudingu — näete võlvat kaunitari. Tore ese magamistuppa!“

„Pildi ostan ära — see on tõeline kunstiteos!“

700-AASTASE AJALOO LÕPP

Kantsler Hitleri kutsel Saksa rahvusgrupp Eestis ja teistes Balti riikides jätab maha oma põlise kodumaa, et siirduda uute ülesannete täitmisele oma emamaale. Kutsule järgnes peagu kogu Eesti sakslus — noored ja vanad. Ühtesid kanti laevale kätel, kuna nad olid omal jõul astumiseks liiga noored, teisi — et vanus oli nende jõu juba võtnud.

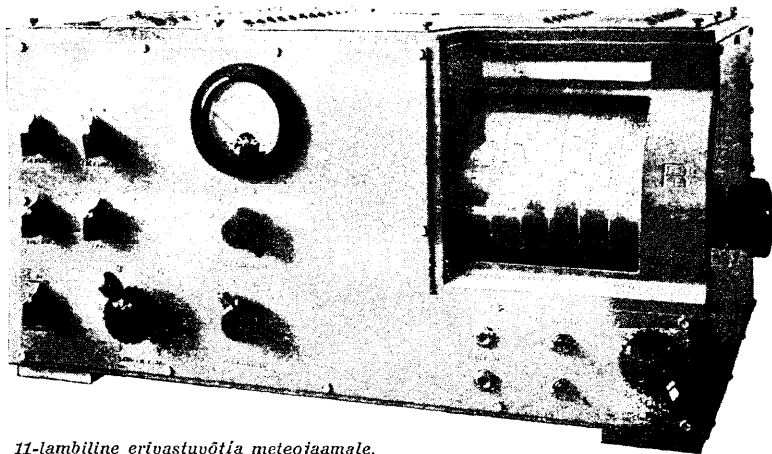
Pildil — Eesti sakslaste lahkumisstseene Tallinna sadamas.

Riigipead ja diplomaadid on liikvel. Sõidetakse ja peetakse nõu. Käivad telegrammid, kirjad ja läkitused. Tuleb teateid, mis kõnelevad rahvastevahelisest vastastikusest arusaamisest, kuid neid optimistlikke teateid kipuvad varjama teised, mis pajatavad läbirääkimisel tekkinud raskusist. Ja need raskused kergivad vahel nii järsku ja tunduvad diplomaatidele mõnikord sellaste üllatustena, et nad isegi püksiviigi sirge joone hooletusse jätavad.

Eksitused on inimlikud, arusaadavad. Ei ole ka diplomaadid eksimatud. Maailma masinavärk on segi paisatud. Pikepeale peab sellest segust midagi selguma hakkama. Seejuures võivad meid jällegi mõningad üllatused tabada. Neid tuleb seda rohkem, mida vähem oskame ja suudame silmi lahti hoida.

Kuid ühe, ja pealegi suure, üllatuse pärast ei hakkaks ei mina ega mõni teine kedagi pooma — kui tuleks järsku rahu!

„DIPLOMAAT“.

11-lambiline erivastuvõtja meteojaamale.

RET RAADIO

„Õitsitulede“ lugejail on ehk huvitav teada, et RET RAADIO-TEHAS ei ehita mitte ainult raadiovastuvõtjaid meelelahutuse otstarbeks või ringhäälingu kuulamiseks, vaid ka kommertsiaalvastuvõtjaid, näiteks telegraafitöö vastuvõtjaks, eriotstarbelisi raadiosaatejaamu sõjaväele, laevadele ja muuks otstarbeks; võimendajaid kõne, heliplaatide ja ringhäälingu ülekandeks; igasuguseid kõrg- ja madalsagedusmõõteriistu.

Nii on Posti-Telegraafi-Telefoni Talituse Kopli uus ranna-raadiojaam, kõik Kaitseliidu raadiojaamad ja mitmed sõjaväe omad meie töö, samuti nagu Teedeministeeriumi Õhusõidu osakonna erivastuvõtjad meteojaamale.

Meie uusimaks alaks on **neonvalgustuse reklaamseadmed**, milledega üha rohkem ilustab end Tallinn ja ka teised kodumaa linnad, milles võib igaüks veenduda, minnes õhtul jalutama. Neonvalgustuse reklaamseadmed huvitavad peamiselt kaubandus- ja tööstusettevõtteid, kuid raadiovastuvõtja peaks nüüdsel ajal omama iga teadlik kodanik, et olla ühenduses eetri kaudu kodumaa ja välismaa raadiojaamadega.

RET RAADIOTEHASE poolt valmistatud ringhäälingu vastuvõtjate peaesindajaks Eestis on

RAADIO KOOPERATIIV,

kelle kauplused asuvad:

- TALLINNAS, S.-Karja 9
- RAKVERES, Tallinna 25
- TARTUS, Võidu 11
- VILJANDIS, Lossi 31
- PÄRNUS, Kalevi 40
- NARVAS, Peetri pl. 2

Pealeselle on RET aparatuurid müügil kõigi keskuste suuremates raadioärides.

Ettetellimistega palume pöörduda otse

O.-Ü. Raadio Elektrotehnika Tehas (RET)

poole

TALLINNAS, REIMANI 9, TELEFONID: 416-31 ja 317-31

Reamees hüppab üle hundiaukude

*Vend, tee ridu,
Rida on leib...*

Ed. Wilde.

Eks neid hundiauke ole teiegi teedel. Mu kaastundmus teile, kui sisse kukute. Olge veendunud, mu kaastundmus ei ole sugugi vähem soliidne kui jahimehe oma, kui ta näeb tormavat hunti komistavat ja kukuvat tema poolt kaevatud ja kavalalt kaevatud hundiauku, kust enam pole pääsu. Mu daamid ja härrad, igal juhul katsuge välja rabelda, kui teiega midagi seesugust juhtub. See on ju niisama raske kui nendest aukudest kõrvale hoidumine, kuid ärge võtke kunagi elu liig kergelt.

See vana lõbus narr, kes leiutas tolle lause: „Ükskõik, mis süda ka ei ütle, alati naeratada!“, on tabanud üsna märki. Ise ta aga, olles frondisõdur, langes reamehena vaenlase poolt kaevatud salakoopasse, hundiauku, ja see sai talle saatustlikuks.

On parem siiski hoiduda sissekukkumistest ja võimaluse korral hüpata üle hundiaukude nii, nagu püüab seda teha reamees, kellest hakkame jutustama.

Seekord kõneleme reamehest ajakirjanduse rindel. Käesolev „sõnum“ pole küll kirjutatud selleks, et mõnd reameest eriti välja tõsta, vaid ainult, et lugeja võiks linnulennultki pilku heita uudiste hankijate ja sõnumiküttide igapäevasesse tegevusrikkasse ellu.

Arme asetamegi reameest jumal teab mis raskesse-keerulisse seisukorda, sest üsna igapäevases elus võib juhtuda säärane väike looke, et suure kiirusega sõitev veoauto lendab kurvi kohal kraavi. Reamees selgitab õnnetuse põhjuse ja kirjeldab juhtunut järgmiselt:

„Veoauto viinakoormaga kraavis.

Jõuvanker nr. 55555-A, sõites Pärnu-Vändra maanteel pörkas eile hobusemehega kokku ja paiskus kummuli maanteekraavi. Autos olev viinalaadung purunes täiesti ning märjake voolas üle surmasaanud autojuhi laiba maanteetolmu. Õnnetuse avastas juhuslikult möödaskõitav mõisavalitseja.“

Sõnum avaldati ajalehes ning sellele järgnes paari päeva pärast õiendus — nagu ühele korralikule ajalehesõnumile ikka. Õienduses seletati:

„Nagu teie lugupeetud lehe selles ja selles numbris lugesime sõnumit „Veoauto nr. 55555-A viinakoormaga kraavis“, oleks meil täiendavalt seletada, et nimetatud juhtumi juures ei paiskunud kraavi mitte viinakoorem, vaid veoautoga kokkupõrganud talumehe piimakoorem. Surma ei saanud mitte autojuht ja viin ei valgunud üle tema laiba mitte teetolmu, sest tolmu polnudki, kuna tee oli lumine, vaid õnnetuse ohver oli talumehe hobune. Juhtum ei leidnud aset mitte Pärnu-Vändra, vaid Tallinna-Virtsu vahelisel maanteel, ja mitte eile, nagu teie lugupeetud lehes on märgitud, vaid möödunud aastal jne.“

Te arvate, et niisugusest reamehest ei saanud iialgi ajakirjanikku. Eksite. See oli vaid esimene hundiauk, kuhu ta komistas. Kahe aasta pärast sai mehest peatoimetaja, kolme aasta pärast kutsuti ta ministriks ja neljandal aastal ta tapeti ühe parempoolse hoiakuga salaorganisatsiooni poolt ning ta hing läks taeva ja nimi ajalukku — kuid, vabandage, see ei juhtunud meil, Eestis, vaid Lõuna-Ameerikas.

Kuid tõepoolest tuleb reamehel vahel tahehtamata hüpata üle hundiaugu ilma sisse kukkumata, sest muidu võiks asi minna üsna skandaalseks. Kõneleme näiteks reamehest, kes kirjutas artikleid Peipsi kalurite elust. Vähemalt Peipsi rajoonis omistati nendele ridadele erilist tähelepanu — nimelt mitmed suurkaupmehed, kes vaeseid kalureid ei väsi ekspluateerimast, ostsid ajalehed, kus kirjutus sees oli, kokku ja põletasid need oma pliitide all kohvi keetes. Ajalehtede tarvitamine kohvikeetmise materjalina oli õhutatud vihast kalurite elu käsitlevate ridade vastu, kus vaese kalamehe kulul elutsevad kaubandustegelased ei olnud esitatud kuigi heas valguses. Veel suurem võis olla nende viha reamehe vastu.

Tänu jumalale, ühel niisugusel vihamehel oli õnne oma vaenlast, ridade autorit, kohata ja siis

nad läksid koos Peipsi järvele, sest kättemaksumuline suurkaupmees lubas reamehele „Peipsi nalja näidata“. Ei juhtunud mingit nalja peale selle, et kaluripaati õnnetul viisil ümber kaldus ja reamees tükk aega pidi külmas vees ujumist õppima, enne kui jalad jälle emakest maamulda puudutasid ja ta pestud koerana kodu poole võis hakata lonkima. Ma ütlen veel kord — koerana, sest koeral ja reamehel peab olema hea haistmine, nii et isegi selles osas neil on palju ühist.

Mõnikord võivad raskused tekkida üsna lihtsate ja tagasihoidlike asjade juures, isegi siis, kui reamees peab tegema kas või jutuajamise päris igapäevase inimesega. Asi seisab nimelt selles, et mõned vaimu- ja võimutegelased ei suuda oma suurust küllalt alla kriipsutada muuga, kui muudavad enda ligipääsmatuks. Niisugune ligipääsmatu inimene võib pahatihti reamehele muutuda hundiauguks. Reamees peab ligipääsmatuse kunstliku oreooli kindlused siiski kas nii või teisi vallutama.

On ju ka neid, kes osutavad reamehele teene sellega, et tahavad tuua päevavalgele oma teeneid, kusjuures vahetalitajaks peab muidugi olema reamees. Harilikult on säärase inimeste hulk väga suur, kes reamehele on isegi nõus kin-kima oma sõpruse, kui aga kuidagi pääseks lehte. Et lehte kippujate keskel end eraldada, on mõned maailma vaimusuurused enda maailmast täiesti eraldanud, et n.-n. eramaailmas kasvada veel suuremaks ja saada silmapistvamaks.

Meil näiteks on välja läinud kuuldsus, et Knut Hamsun ei võta vastu ühtki reameest. Teda muidugi jäljendavad kõik meie pisi-hamsunid otse kangelasliku poosiga. Näib küll nii, et nad selles osas jäljendavad Hamsunit sajaprotsendiliselt. Mõni Eesti vaimumaailma kangelane on küll eraldamise kultuses läinud nii kaugele, et ta võiks ennast varsti hea raha eest hakata rahvale näitama. Viimane mõte ei ole tekkinud mitte allakirjutanud reamehe enese alandlikus peas, vaid see on, nagu mitmedki head asjad, pärit Itaaliast. Sama mõtet on kasutanud hea eduga Kapri turistide juhid, kes näitasid uudishimulikele kahe liiri eest Gorki ja Munthe taolisi vanamehi ajal, mil need vaimusuurused seal elasid, ning lausisid: „Näe, seal ta jalutabki“ ja sirutasid käe kasseerimiseks.

Võiks meenutada, et lõpuks siiski suurused ja kuulsused on reameeste üles ehitatud ja maha kistud. Mõnikord saab mahakiskumisega kuhu suuremaks kui seda oleksid suutnud teha üles ehitavad read — nii nagu lõhkuvate revolutsioonide ja sõdade järele me võime märgata kultuuri edusamme. On maailmas ju küllalt kohatud ministreid ja teisigi võimumehi, kes on otsinud aja-

Däärtuslik

mööbel

asutustele ja kodudele

tellige mööblitehaselt

A/S.

„Massoprodukt“

Tallinnas, Tartu m. 73, tel. 308-96

lehe reamehe seljatuge ja abi, ning nad on ka mõnikord kahjuks seda saanud. Abiotsijad on aga unustanud üsna väikese, kuid siiski olulise pisiasja: peale ridade, mis reamehed kirja panevad, kirjutatakse ka ridade vahel, ja need ongi poliitkaredelite ronijaile osutunud hundiaukudeks. Reamees, kes suudab enda üle valitseda tahtja kukutada ridadevahelisse kuristikku, on ise hundiaugust üle hüpanud, kuid ta ohver lamab nüüd seal. Jumal hoidku meie ajakirjandust säärase reameeste eest, palub iga aus ja õiglane rahvas, — kui te arvate, et tänapäeval eelmainitud voorustega rahvaid on olemas.

On olemas juhuseid, kus isegi väljaandja ehk n.-n. reamehe peremees, leivaisa või kuidas keegi teda kutsub, hakkab mõnikord avaliku arvamise kombe kohaselt kaevama reamehele hundiauku. Väljaandja võib isegi säärase teoga hakkama saada, et põikab reamehe eest kõrvale nagu mõni moodne seltskonnategelane. Ma kõnelen siin praegu ühest väljaandjast Lõuna-Ameerikas, just seepärast Lõuna-Ameerikas, et häid suhteid alal hoida, sest muidu võib mõni sinne väljaandja haavuda ja reamees on ülepeakaela tema ees hundiaugus. Vabandage mind, püüan hüpata ka seekord üle, nagu nii mõnigi kord on õnnestunud.

Lugu ise juhtus nii, et ühel pärastlõunal pidi üks reamees sõitma oma väljaandjat intervjuerima ja pildistama. Minna tuli aga lihtsa külaskäigu kujul. Juttu ajada sai, aga kuidas sa võtad järsku fotoaparaadi välja ja sihid nagu revolvriga — plaksti! väljaandjale vastu nägu. Ta võib ju vihastuda. Samuti võib ta vihastuda, kui sa üldse ei tule toime säärase lihtsa toiminguga, et suudad oma ülesande täita pahandusteta. Ega's sa ometi või oma kavatsusest loobuda, pealegi kui väljaandja su kavatsust teab. Oled sa siis niiviisi mõni ajakirjanik!

Lõpuks ometi on hea moment. Väljaandja seisab oma aias tiigi kaldal ja söötab forelle. Kui toredasti ta viskab oma kaladele toitu!

Teed siis salaja oma pildikese ära ja paned fotoaparaadi vaikselt muheldes taskusse. Ka väljaandja on ühest silmanurgast sinu poole püülnud ja võib-olla mõtelnud: vaata sindrinahka, hakkama sai!

Lähevad mõned päevad mööda. Väljaanne ilmub, aga väljaandja pilti pole.

Ja võib-olla väljaandja ei saanudki tolle pildi ebaõnnestumisest kunagi teada ning mõtles, et

siin oli tegu vaid reamehe oskamatusena. Ei tohi ju unustada, et reamehe ja väljaandja vahel on veel toimetaja.

Toimetaja — see on reamehele kõige suuremaks hundiauguks, millest alati üle püütakse hüpata, kuid siiski peagu alati sisse lennatakse.

Nii on ka lugu eespool mainitud pildiga. Toimetaja vaatas toda salaja tehtud väljaandja pilti ning leidis, et see pole küllalt esinduslik — mehel pole isegi kuube seljas. Ei, kes niisugust pilti lehte võib panna, see võiks saada koguni toimetajale enesele hundiauku lendamiseks. Vaadake, niisugused on kombes Lõuna-Ameerikas! Ja toimetaja on ikka niisugune saks, et ta laseb alati ennemini reamehel hundiauku lennata kui et ta ise sinna sisse poeb. Reamees ronib aga välja nagu ikka ja algab uut hüpet üle järgmise seltskondliku hundiaugu, kunagi enam ei tule ette sisselangelisi ja ta end toimetajaga tunneb ühel pulgal. Nüüd saabki reamehest toimetaja.

Kas te arvate, et nüüd ajalehemehel toimetajana hundiauke karta ei ole? Noh, ma tahaksin näha, kas toimetaja ka veel nii kergesti hundiaugust välja ronib kui reamees. See ikka on alles sissekukkumine — selleks edu ja jõudu!

Eduard Nukk

Nad magavad...

Nad magavad ühises hauas —
 need langenud isamaa eest,
 kes vestlemas manala-lauas —
 tee sinna viis verest ja veest!

Karm saatatus nad labutas ära
 meist, kes me ka nägime tuld,
 mis ajal neil, kaugeil, säras,
 kui vaba veel polnud me muld!

Kui priiusest unistid pojad,
 mis läitis neis isade jutt,
 kui pisaraist täideti kodad
 ja nurmedel orjade nutt!

Me rahvas vaid lootusi kandis
 ja külvas need bigiga koos
 neil nurmil, mis nälga vaid andis —
 või mattis kõik murega soos!

Võim vägivallast ja rauast
 me isamaalt võimatut nõudis,
 mis ime's, kui ammusest hauast
 noor Kalev taas uuesti tõusis!

Sest alati eestlasi leidus,
 kes surra võiks priiuse eest,
 vaid vääritud vabtsid peidus,
 kui võideldi kodumaa eest!

Nüüd hingavad ühises kalmus
 kõik langenud isamaa eest!
 Võit polnud vaid saatuse almus
 vaid verest ja priiusest!

Värskust ja valgust majja
toob iga päev oma lugejaile

UUS EESTI

Erich Remmelgas

Minu kevad ja sügis

M ^{I.} a kõnnin õhtusel nõmmel,
mu ümber on vaikuse ring
ja südame igal tõmbel
jääb aeglaselt magama hing.

*Mu ümber kanarbik õitseb
ja kiirgab soojust veel liiv.
Siit sügise üle sõites
mu kevade kaasa viib.*

*Kord sügise üle sõites
vaid nõmmine nukrus jääb
ja kanarbik kuivanud õitelt
lund liivale langevat näeb.*

*Ma kõnnin õhtusel nõmmel —
mis kiljatus kaugel käis?
Oo, südame igal tõmbel
aeg, määrat mis mulle, saab täis.*

M ^{II.} u kevadel sinised silmad
ja sosinaiks avatud huul.
Ta laugudel kastetilgad
ja juuksehäharais tuul.

*Mu kevadel kavalad mõtted,
ta laulul on võrgutav viis.
Ta sammudest pehme ja nõtke
ja ihul lehtede siid.*

*Mu kevade naeratas tulles,
kuid nukrana ära läks, —
kui öelda tahtnuks ta mulle:
Aeg viimseim on lauludeks.*

*Mu kevade jälle tuleb,
kui leitud on viimne riim,
kui sügise laulud kõik sulgend
ja enam mind pole süin.*

Väärtkirjandust sügishooajaks

A. Antson: Sina ei pea mitte himustama. Romaan.	kr. 4.25
W. Freimann: Filosoofia peaküsimusi.	" 1.50
A. Gailit: Karge meri. Romaan. Saanud Vabariigi Presidendi II auhinna ja Tallinna linna kirjandusliku auhinna 1939.	" 3.75
T. Grünthal: Riigikohtu Tsiviilosakonna otsuseid 1938	" 5.—
K. A. Hindrey: Hukatus Mälariil. Novellid.	" 3.—
" Loojak I. „Nõid“. Ajalooline romaan. Saanud Raamatufondi auhinna 1939. a.	" 2.75
K. A. Hindrey: Loojak II. „Lembitu“. Ajalooline romaan. Saanud Raamatufondi auhinna 1939.	" 3.75
A. Jakobson: Vaikne õhtu. Romaan. Saanud Raamatufondi auhinna 1939	" 5.25
A. Jakobson: Oktoobrituul I. Romaan. Saanud Raamatufondi auhinna 1939	" 5.25
A. Jakobson: Oktoobrituul II. Romaan. Saanud Raamatufondi auhinna 1939.	" 4.—
E. Kippel: Kui Raudpea tuli I. 2. trükk. Ajalooline romaan.	" 4.—
E. Kippel: Kui Raudpea tuli II. 2. trükk. Ajalooline romaan	" 4.60
J. Kärner: Öösiti kumavad linnad. Romaan	" 4.25
S. Lagerlöf: Gösta Berlingi saaga. Romaan. Saanud Nobeli auhinna. Tõlkinud M. Pedajas	" 5.75
T. E. Lawrence: Seitse tarkuse sammast I. Tõlk. A. H. Tammsaare	" 5.25
T. E. Lawrence: Seitse tarkuse sammast II. Tõlk. A. H. Tammsaare	" 4.25
A. Mälk: Mere tuultes. Novellid, Saanud Raamatufondi auhinna 1939	" 2.90
O. S. Marden: Tee oma elust meistriteos. Tõlk. O. Treu	" 2.75
M. Metsanurk: Maine ike. Novellid. 2. trükk	" 3.—
R. Roht: Elutee. Romaan. Saanud Raamatufondi auhinna 1939. a.	" 5.50
R. Roht: Inimsaatused. Romaan	" 4.25
L. Tolstoi: Anna Karenina I. Romaan. Tõlk. S. Holberg	" 5.50
Fr. Tuglas: Kogutud novellid I.	" 3.75
Fr. Tuglas: Väike Illimar I. 2. trükk. Saanud Raamatufondi ja Tallinna linna auhinna	" 3.—
Fr. Tuglas: Väike Illimar II. 2. täiendatud trükk. Saanud Raamatufondi ja Tallinna linna auhinna	" 3.50
Fr. Tuglas: Ühe Norra reisi kroonika	" 1.50
P. Vallak: Lambavarga Näpsi lorijutte. Novellid. Saanud Raamatufondi auhinna 1939.	" 2.80
H. Visnapuu: Põhjavalgus. Luuletuskogu. Saanud Raamatufondi auhinna 1939.	" 1.75

Olü. „Noor-Eesti Kirjastus“

Tartus, Kastani 38 ● Telefon 34-29 ja 22-66 ● Posti jooksev arve 2232

SÕJA HÜVED

Kuidas külakoolmeistrid
said tähtsateks meesteks

Ajakirjanik vestles direktoriga niioelda koduses õhkkonnas. Hankis lähemaid andmeid teda huvitavate küsimuste kohta. Lehemees tahtis juba oma uudisteneda, s. o. märkmiku, tasku pista, kui direktor alustas enda poolt mõningaid ajakohaseid küsimisi.

„Kirjutate ilmast-ilma lehtedes, et sõda olevat puha negatiivne toiming ja mõttetu hävitamine, mis laastab nii võitjaid kui ka kaotajaid. Kuidas te arvate, kas sõjal on ka mingeid hüvesid?“ küsis direktor.

Ajakirjanik väitis, et hüvena võiks nimetada vabadussõda, mehisuse ja sangarikkuse väljendusi.

„Seda kahtlemata, kuid ma mõtlen midagi muud,“ arvas direktor. „Vaadake, vanarahvas ennustas õieti palava suve ja muude märkide järgi, et tuleb suur sõda. Ja tuligi. Tänavu on selles suhtes õigupoolest juubeliaasta, sest 25 aastat tagasi ennustati samuti ja Eesti mehed läksid sõjateele. Olen üks neist, kes veerandsaja aasta eest kohe augustis mobiliseeriti. Vahest oleks teil huvitav kuulda, mis pärast sõندان kinnitada, et sõjal on ka hüvesid ja tulutegureid, kuigi just nende pärast ei tahaks teisi tappa minna. Tänavu on meid sõda alles kergelt riivanud, kuid 25 aasta eest oli lugu hoopis süngem. Siis, mäletan, hüüti meile ühes raudteejaamas: „Elagu surmaminejad!“

Ja direktor jutustas teravajooneliselt müllusööbinud sõjajuubeli alguspäevadest 1914. aastal.

„Palav augustikuu päev rammestas rahvast Kehra väljadel ja küla vahel. Päike küttis samuti liigselt maailma nagu tänavugi. Kadunud jõumees Julius Aberg saabus pühapäeval Kehra rahvapeole ja tuli õhtul koolimajja ööbima. Mees ei tahtnud sooja öö tõttu toas magada. Kobisime lakka heintele. Oli kolm koolmeistrit, nende hulgas ka praegune haridusminister Kogermann, kes tol ajal rahvakooliõpetaja ametis edasi rühkis. Heintel mõnusalts lebades jutustas Aberg mõnegi lõbusa loo oma elust. Muu seas ka seda, kuidas ta kord maal Lurichi juures külaskäigul sisse kukkunud.

Olnud samuti suve õhtu ja kogu pere pandud suure mõisatalli lakka magama, mehed ühele poole ulualla, naised teisele poole. Aberg lõõnud juba päeval silma ühele nägusale näitsikule ja teinud temaga juttu. Õhtul passinud peale, kuhu tütarlaps magama läheb, et siis ehale minna, kui teised magama jäävad.

Roomanudki Aberg siis vaikselt teisele poole neiukese kõrvale ja asunud kaitsetama. See armas olevus tundunud aga kuidagi puine ja külm. Abergil tekkinud aimus, et midagi on korrast ära, ja ta pugenud vaikselt oma voodisse tagasi. Järgmisel päeval märganud, justkui mõisarahas itsitaks ta seljaga. Varsti üks vanem sarlane tähendanud Abergile

kaastundlikult: „Tahaksin härrat hoiatada, tegid härraga nalja. Näe, sel Liidel on endal peigmees. Said vana seitsmekümneaastase Kadri nõusse ja panid selle ööseks Liide voodisse. Eks sellepärast härral oligi väike äpardus.“ „Noh, selle jutu peale lasksin Lurichi mõisast vaikselt jalga,“ tähendanud Aberg.

Hommikul kui teised kohvilauda asusid, oli Aberg kadunud. Läksime rammumeest otsima ja leidsime ta jõest, umbes saja sammu kauguselt koolimajast. Mees ei ujunud ega võimelnud vees, vaid seisis jalgad põhjas, vagusi nagu kivi. Ise kaelani sees. Seal ta oli külmetanud juba tund aega. Seletas, et tree-nib keha. Et kui tuleb sõtta minna kaitsekraavi ligunema, siis juba harjumus veres. Sedasi lubas imbuda vees igal hommikul.

Sama päeva õhtul maakoolmeistrid koolimajja õues kuulatasid teravalt, kas Tallinna kandist ei kosta juba suurtükimürinat. Kogu küla elas sõjajuttudest. Inimesed arutasid pinevalt ja pikalt, mida kõigepealt tuleks osta. Elu lõi nagu tarduma palavuse ja sõjahirmu mõjul.

Augusti lõpupoole mobilisatsioon noppis koolmeistrid sõjaväkke ja kihutas nad sõjateele. Kalarrannas ühes suure hoones nad pandi paigale ja siis kihutas terve ešelon maaharitlasi Kroomlinna poole...

Ja nüüd, 25 aastat hiljem. Need Kehra kooliõuest sõja murdlainetesse paisatud koolmeistrid ei tarvitsenud enam sinna kitsastesse oludesse tagasi minna. Üks nendest lõpetas välismaal ülikooli, saavutas doktori diplomi, omab maju ja muudki kapitali, teine rühkis samuti ülikooli, kuid hiljem siirdus ärialale ja juhib nüüd juba kauemat aega üht meie suuremat kirjastusäri, kolmas on sõjaväes end üles töötanud koloneli auastmeni ja teda tunneb igauks kodumaal. Nii sõda pani mehed positiivselt liikuma. Sõda on ju sääranne omapärane elunäidend, et kui pead selle kaasa tegema ja oled selle keeru sees, siis on ta kole ja kalk, armutu ja õudne. Aga kui oled selle läbi teinud ja luud-liikmed jälle tegutsevad, siis märkad, et oled ka tublisti võitnud. Midagi tulust on külge jäänud. Inimene on kantud hoopis uutele radadele, hoolsamale tegevusele. Sõda tegi mehed ümber.

Ei lootnud ju nendest veneaegsetest külakoolmeistritest keegi suuri tegusid. Igal sügisel hakkasime üht ja sama tuupima. Muutusiasime aasta-aastalt närvilisemaks, isekamaks. Pidasime endid küll targemaiks kogu ümbruskonnas, kuid tardusime paigale. Tegime vaid lõpmatut võõrkeeledrilli. Kujunes proovitud arvestus, et juba kümneaastane teenistus külakoolmeistri kohal naelutab inimese selle töö külge. Pärast ei jatkunud enam energiat edasiõppimiseks ega kõrgemale rühkimiseks.

Seal äkki maailmasõda pani meid liikuma juba esimesel kuul. Andis sellise tõuke, mida ise ei suutnud endale anda kümne aasta jooksul. Sõja tormikeeris kandis meid suuremate tegude ja edasipüüdmise juure. Sõda vormis vaiksed, alandlikud ja humaansed koolipapad energilisteks meesteks. Edasiõppimine ja muu tung löi verre.

Nimetan kujukama näitena kolonel Siiri. Töötas samas Kehra lähedal Alavere metsade taga koolimehe ametis. Käis vahest jahil ja oli teiste koolipapade keskel tuntud mõnusa naljamehena, õpetas lastele mehisel vene keelt ja omavahelistel olengutel mängis viiulil tantsulugusid. Nüüd on mees üleuroopaliku kuulsusega laskurite juht ja kogu vabariigis tuntud sõjaväelane. Kuid enne maailmasõda tahtis alandlikult jääda maakoolmeistriks.

„See ei tõenda palju, röövlitel on alati ka kõige ehtsamad passid,“ kärkis Valden.

Ega Valdeni hammas mu peale ei hakanud, olin juba sõdur ja teise ülemuse käsutada. Valdenil oli minuga arveid õiendama endisest ajast. Ühel vanavarakorjamise retkel Valden kippus mind kimbutama, tembeldades mu mingiks kihutajaks. Rassisin kõvasti vastu ja pistsin talle lõpuks ametliku loa nina alla. Valden jäi seekord alla ja pidas pikka viha.

Rong kihutas Peterburi poole. Õpetajad, teadagi hakkajad laulumehed, kombineerisid vägeva laulukoori kokku. Mehi ja häáli leidus külluses. Igas jaamas aina laulsime viiekümne mehega „Hei slavnane“ ja „Eestimaa mu isamaa“. Peterhofis jooksis üks mees jaama tagant suure ähmiga meie rongi juure ja hõikas: „Elagu eestlased! Saan ometi ka

KOOLMEISTRID SÕDURITENA. Seisab vasakult teine, praegune looduskaitse inspektor dr. G. Vilbaste. Mehed on pildistatud 1914. a. augustis kui Kroonlinna jalaväepolgu soldatid

Kui Siir pärast sõda teenis Pärnus kindral Tõnissoni käsutuses, tähendas talle endine ametivend-õpetaja: „Sul on ju päris kindrali nägu ees.“ Sellepeale muigas Siir vastuseks: „Täpselt kindrali nägu veel ei ole, kuid iga päevaga läheb vahe minu ja kindrali näo vahel väiksemaks.“

Sõjateekonna esimesi päevi meenutades tundub kahekümneviie-aastane ajavahemik lühikesena. Sõda surub üleelamisi mällu eluksajaks. Mobiliseeritud tagavaraväelaste rong peatus Raasikul tüütuseni kaua. Läksin postijaama marke ostma. Näen, postijaamas einetab kreisiülema abi Valden, kellega mul polnud just sõbralikke suhteid. Mind nähes küsib Valden ametlikult, vene keeles muidugi: „Aga kes teie olete?“

„Olen inimene,“ vastan julgelt. Valdeni nägu tõmbub süngeks.

„Amet ja elukutse?“ küsib edasi. „Õpetaja see ja see,“ vastan.

„Ah teie ütlete enese olevat Vilbergi? Luiskate! „Vilbergil on pikad juuksed, teil on aga pea püatud,“ pöörab Valden.

„Mul on pass kaasas, võin näidata,“ seletan.

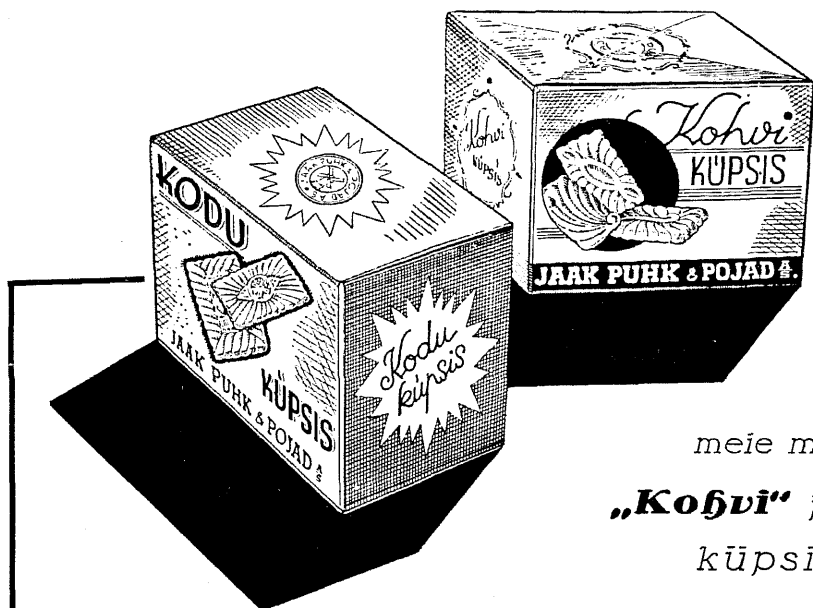
eestlasi näha. Kõiki rahvaid olen näinud, nüüd näen ka eestlasi üle hulga aja!“

Selgus, et mees oli ise ka eestlane, aednik Peterhofi lähedalt. Oli palju mõõda maailma ringi rännanud. Tuli nüüd suure jooksuga vaatama eestlasi. Laulsime jällegi.

Oranienbaumis kasutati kõik eestlased ühte ritta. Kolmepaelamees kirjutas kriidiga igale mehele numbririnda. Ikka 1, 3, 5, 7 jne. See tähendas jaotamist roodudesse. Keegi Järvamaa õpetaja tegi vigurit — äigas käega numbrimaha, et ehk ilma numbrita lastakse koju tagasi. Seda nalja märkas aga polguülem Schultz, balti sakslane Tallinnast, ja kukkus krõbedalt vanduma: „Või sina, koerapoeg, julged numbrimaha puhuda! Panen su sõnnikut sööma!“

Nimetas siis kõiki õpetajaid Tallinna mässajaikskramolnikuiks. Vandus, et just koolmeistrid oleval mõisnike peamehe parun Budbergi ära tapnud. Schultz käinud karistussalgaga seda asja uurimas.

Polguülemal Schultzil juhtus õpetajatega tihti sekeldusi. Üks Novgorodi kubermangu õpetaja, kankesti tore poiss, jalutas kogemata kepp käes kantse-

Mõnulgem
kofvilauas

meie maitsvate

„Kohvi“ ja **„Kodu“**
küpsistega

Müügil ¼ kg nägusates karpides

JAAK PUHK & POJAD ^A/_S

leisse ja sattus otse polguülemaga vastamisi. Schultz läks maruvihaseks ja karjus: „Kao silmapilk, sa igavene logard! Või sina, näru, julged kepiga tulla mu näo ette!“

Ülemus nõudis tagavaraväelastelt värsket ja mehist väljanägemist, kuid kroonu riidevarustust anti napilt ja suure hilinemisega. Koolmeistrid käisid riviõppusel kodust toodud riietuses ja mitmedki katkistes saabastes. Nii et fassaad kujunes algul virilaks. Era-riietes raamatuinimesed ei saanud ju kiiresti moonuda sõjajumala sulasteks. Kord tuli Peterburist kindral seda meie „kramolnikute pataljoni“ vaatama. Õnnetuseks sattus üks paljasjalgne Järvamaa poiss otse kindrali ette. Kus kindral kukkus kisama: „Kutsuge valveohvitser ja koristage see rämps siit jalamaid!“

Vanduda armastasid tsariaegsed ohvitserid ropul kombel ja nõudsid aina paraadilist hoiakut ja lihvi.

Ent siiski õpetajaid hakati aeg-ajalt kõrgemalt hindama. Mõni ülemus ei saanudki ilma nendeta läbi. Kord kantseleisse minnes näen, et venelast ohvitser istub laua taga, suur kuhi sõdurite kirjavahetust ees. Vannub mees jällegi mahlakalt ja laialt, et kurat teab, mida nad siin kirjutavad ja luiskavad! Mingi „tšuhnaade või soomlaste keel! Aru ei saa!“

Pöördub siis minu poole, üleolevalt sõnu pursates: „Noh, aabitsa-rüütel, soome keelt pursid?“ Vastan, et saan jagu. „Aga saksa keelt?“ pärib edasi. See läheb veel paremini, vastan,

Ohvitser nõksutab äkki viisakaks ja lahkeks, ent küsib siis veel nagu naljaviluks: „Aga prantsuse keelest saad ka jagu?“ „Just nii, teie kõrgeausus. Saan aru.“ Püüan tabada õiget sõjamehetooni ja pistan kinnituseks paar prantsuskeelset lauset juure.

Siis vajus ohvitser päris pehmeks ja hakkas koguni teietama. Lai imestus käis tal üle näo, et mida see lihtne maakoolmeister kõike ei oska. Määras siis minu korrapealt tsensoriks. Lugesin sõdurite kirju

ja kustutasin keelatud kohti maha. Venelaste kirjadega sain kergesti hakkama, kuna need muud ei kirjutanud, kui „tervitan ja kumardan“. Teised rahvad kirjutasid asjalikumalt. Nende kirju ma palju ei kärpinud.

Varsti aga tüütas see kantseleis istumine. Läksin jälle rivisse tagasi. Saadeti varsti Peterburisse kaardiväkke. Enne sokutasin enda asemele Siiri tsensori kohale. Ega temagi mallanud kuigi kaua seda tubast tööd teha. Oli rohkem riviverd mees.

Nii need maakoolmeistrid hakkasid sõjamehe karjääri tegema. Maailmasõjast ohvitserina koju jõudnud, aumärgid rinnal, tähendas kolonel Siir nagu mööda minnes: „Sai natuke au ja kuulsust tehtud koolmeistri seisusele.“

Jäid nii mitmedki õpetajate nimed meeles. Mäletan Viljandimaalt Lustiverest õpetajaid Jürgensoni ja Jaasoni, Solli Võhmast, J. Muntit Tarvastust, J. Käosaart Vöisikult, J. Kaiki Võhmast, H. Seppa Põltsamaalt. Eks neid leidus ka teistes väeosades. Nimetan ka praegust pataljoniülema Tomanderit, kes tegi kaasa kogu maailmasõja.

Ega ükski õpetajaid viinud sõda eluteel edasi. „Vaadake siia“, direktor võtab riulilt kolunud kaante raamatu. „Siin „Päevalehe“ — lisa „Perekonna-leht“ 1914. aastast. Näete, „Päevalehe“ toimetuse liikme T. Sanderi pilti. Mees kannab vabatahtliku sõduri mundrit. See täisverd ajakirjanik läks ise oma tahtl sõtta. Ta kadus Soldau (Tannenbergi) lahingus.

Siin jõulueelse numbri leheküljel näete pildil suurt ladu sõjaväele saadetavaid kingitusi „Päevalehe“ kontoris. Pakke põrandast laeni. Saadetiste juures seisab ajakirjanik A. Veiler. Käis sõduritele mitmel korral külakosti viimas. Küllap temagi sai sõjaväljalt kogemusi ja tõuget edaspidiseks suurejoonelisemaks tööks avaramatel aladel.

Kuid ärge sellepärast arvake, et ma nüüd rõõmustan uue sõja üle. Seda mitte — ma pole ju mõni relvatoõstur,“ lõpetas direktor vestluse.

Härra Wasserstromi elutee

Tavaliste mõõtude järgi võib ta ju olla päris mõistlik inimene, isegi korralik kodanik, ainult nimi on kuidagi vesine — Wasserstrom, Hans-Albert Wasserstrom.

Aga või ta ise ongi süüdi oma perekonnanime valimises ja kahe eesnime saamisloos: esimese oli ta pärinud kaugelt esivanemalt, kes kunagi oli olnud mõldriks mõisa vesiveskis, — hea veel, et sellest nimede andmisel ei tuletatud Wassermühle —, teised kaks olid pannud isa-ema vaderite auks ja heameeleks. Ja mis sai tema sinna parata!

Tõsi küll, perekonnakroonika märgib, et väike-mees ristimisel tegi suurt kisa ja pühaliku talituse lõppedes nuttis haledasti. Kas see oli protest ja pärast nukrus pisarateni toimunu pärast — kes seda teab! Niisuguste inimhakatiste häälitsemise põhjusist ja sihist on suurteil inimestel raske õigesti aru saada.

Hans-Alberti vanemaist, — rahu nende põrmule! — oli isa Wasserstrom antvärk, sadulsepp, või kuidas sel ajal peenemalt väljendati sõnas ja sildikirjas — sattlemeister. See andis nagu rohkem väarikust ja kaalu isiksusele ja ametile, tõmbas piiri antvärgi seisuse ja lihtlabase rühmaja vahele. Ja ema Wasserstrom oli siis proua sattlemeister. Sest peenemas seltskonnas ei saanud teisiti (ja vist ei saa nüüdki), kui et pastori emand oli proua pastor, tohtri eluseltsiline — proua doktor, direktori abikaasa — proua direktor, ministri proua — proua minister jne.

Ja Wasserstromid kui antvärgid kuulusid ometi peenema rahva liiki. Selles ei võinud olla mingit kahtlust. Kas või seepärast, et saksa keel, niipalju kui seda osati, oli alati suus ning abiventüülsiks oli vene keel — Narva murrakus. Pealegi peeti sidet ainult omataoliste antverkidega, kes olid juba põliseselt peenema seltskonna nimistus, ega tunnustatud suguvõsa teisi liikmeid, kes olid ka Wasserstromid, kuid kes olid jäänud takerdama talupojaseisusse, s. t. matsiks.

Eks kõigest sellest jäi külge ka noorele Hans-Albertile, kes oli oma perekonnas esimene ja ainuke — pesamuna ja silmatera. Liialt teda siiski ei hellitatud: papi Wasserstrom tarvitas mõnikord ka esimest pihkusattuvat rihma, ehkki mammi Wasserstrom sääraстал kordadel pööritas silmi lae poole, halisedes niisuguse kasvatusabinõu üle.

Poisist pidi saama haritud ärimees. Nii tahtis vana Wasserstrom. Emand ehk proua meister eelistas pastorit. Sest nii mõnigi tuttav antvärgi perekond oli oma võsule hällist saadik ette määranud inimeste hingehoidja tee, ja kuidas võis siis proua Wasserstrom leppida vähemalga!

Fuich, aber ein Kommi! Üks phoe shell! — tavat- ses ta lõpetada oma kurjustamist maakeeles, et väljendada põhjalikumalt oma põlastust.

Aga papi Wasserstrom oli kõva sõnaga mees ja ei hoolinud emanda oietest-aietest ega pisaraistki. Pealegi tuli noor Hans-Albert isegi osaliselt vastu papi tahtmisele: õppida ta hästi ei viitsinud, kuid ärimehiks saamise vastu polnud tal midagi. Tal oli koguni ilm- seid kalduvusi selleks: koolis olid ta taskud alati täis rihmaribasid, pandlaid, läikivate peadega naelu ja muud pudipadi, mida ta oskas vahetada meeldivamate ja tarvilikumate asjade, mõnikord isegi pruukosti vastu. Nii viisi ta säästis saia- ja kompeviraha. Ja raha väärtust tajus Hans-Albert maast-madalast.

Kuid ma ei taha siin jutustada ühe poisu elu- lugu hällist täiseani. Seda ei ole tarvis, sest kõik läks imeilusasti ja hästi. „Wie am Schnürchen“, nagu suvatses „kränzchenitel“ kinnitada proua meister Wasserstrom, kes oli matnud sügavale oma unelma pastorit pojast, kirikumõisast ja selle ilusast õuna- aiast, mis oleks pakkunud nii armsaid võimalusi „sahvtide“ keetmiseks!

Aga siis ühel päeval purunesid kõik vanad, head ja suured lihapatid, ilma et i s e nende eest pruukinuks põgeneda. Ning kolm Wasserstromi seisid mõlema jalaga kesk ähvardavalt käärivat ja kobrutavat elu, oskamata liituda ühtedega ja jäädes maha teistest. Nad ei oodanud revolutsiooni ja revolutsioon ei ooda- nud neid.

See oli kohutav traagika, katastroof, mis hoolima- tult löi segamini harjunud elu. Papi Wasserstrom torises süngelt ega osanud midagi peale hakata. Emand Wasserstrom, kannatustekurud suu ümber süvenenud, palvetas ja manas vaheldumisi. Hans-Albert, kellele oli kogunenud aastaid veidi üle paari- kümne, otsis kohanemisvõimalusi uues olukorras, otsis ebakindlalt ja ebateadlikult.

Aga kõik see oli tühi enesekulutamine: valgus tuli läänest! Tuli kiivris ja raskel sammul.

Wasserstromide tunded puhkesid, löid kõrgele. Kaelustati üksteist, emand Wasserstrom pühkis liigu- tusepisaraid, isa Wasserstrom nohises kahtlaselt ja porises lohutades:

— Na-nah, Muti... jetzt...

Ja löi laias kaares käega.

— Ah du lieber Immel! Du ast uns nicht ver- jessen! — tänas emand Wasserstrom, märjad silmad pöördud lae poole. Ja üle pika, nii pika aja kutsus ta kokku „kränzcheni“.

Ning kui saabus aeg, ajas meister Wasserstrom selga saterkuue, proua meister ja „kränzchenlased“ ostsid tühjaks lillepoet.

Ah, elu oli ju nii ilus!

Aga üürike... Nagu kõik siin kurjas ja kavalas maailmas.

Saabus halb sügis, lohutamatu ja hall: valgus taandus.

Wasserstromid seisid tummalt aknal ega mõistnud hetkel midagi mõelda. Mõistus oli jäänud seisma, südames oli tina. Nii raske...

Jah, see, mis nüüd sündis, ei olnud midagi muud kui viimsepäeva algus... Taevased väed, talupojad hakkavad valitsema, teevad oma riigi ja lähevad selle eest võitlemaga! — See oli liig Wasserstromide leebetele südameile. Vanad jäid äkki vanemaks kui nad olid, kuivasid otsekuu kooritud puud ja varisesid üksteise järele maamulda, jättes Hans-Alberti üksinda sija hädaohlikku ellu.

Kuid Hans-Albertil ei olnud häda midagi. Ta oskas kõrvale hoida sõjast ja selle muredest. Ta tegi äri, ja nii hästi, et kõik, mille külge ta pani käe, muutus rahaks. Ei, Hans-Albert ei põlanud midagi, millest saab raha, ja inimesed, muidugi kadedad inimesed, teadsid rääkida, et ta oli üks silmapaistvaid osanikke salapiirituseveo kontsernis.

Aastate kuludes oli Hans-Albert „tehtud mees“: suur äri oma suures majas, seisuse ja rahakoti kohane naine, kes eelistas üht last ja kaht jaapani tõugu koera, limusiin, villa noobleimas kuurordis, jooksvad arved pankades jne. jne. Ühe sõnaga, kõik, mis on vajalik mõnusaks elamiseks kuni hauani, oli Hans-Albertil olemas.

Ja ometi polnud ta rahul. Uss näris ta südames nagu punapõselises ladvaõunas. Hans-Albert teadis, mis uss see oli: need, kelle sekka ta arvas ennast kuuluvat kas või nime poolest, ei tahtnud teda võtta ja tunnustada päris omaks. See oli alandav. Teisel pool aga seisis seltskond, n.-n. eliit ehk koorekiht, kuhu ta nii väga igatses pääseda ja kuhu ta võinuks kuuluda põlvnemiselt. Ent ka seal kehitati tema suhtes õlgu.

See oli uss, mis uuristas ja näris ja mida Hans-Albert vihaseks tahtis tappa.

Ta mõtles ja katsetas.

— Eh, — heietas ta omaette, — kui saaksin mõne väikeriigi konsuliks, siis olen kohe püstijalu kesk parimat seltskonda!

Aga alateadvus torkas, et enne on tarvis olla seltskonnas, siis vahest saab konsuliks.

Neetud nõiaring!

Järsku taipas Hans-Albert: nimi! Vaat' kuhu koer on maetud!

— Eestistan! — põrutas Hans-Albert rusikaga nii mehiselt büroo lauale, et masinapreili ehmunult kiljatas.

Aga või see nii kergesti läheb! Perekonnanõukogus oli palju rääkimist ja tülid.

Proua direktor Adelheid-Gudrun Wasserstrom muutus mürgiseks:

— Missuguse nime sa siis võtad? Kas Veejuga, Veejuhtme või Vesiveski?

Esimesed läbirääkimised lõppesid tulemusteta. Hans-Albert tõmbus veidi tagasi ja ründas siis uuesti. Kui needki rünnakud ei annud tulemust, siis kargas Hans-Alberti hing kurguni täis. Temas nagu ärkas mõldrist esivanema vaim, kui ta põrutas selges maa-keeles:

— Kurat, ütlen ma: nüüd on küllalt! Mina olen perekonna pea ja peremees majas ja teen, mis õige on!

Proua direktor sai hüsteeriahoos, lubas lahutada. Poeg astus välja ema poolt, kuid käratati alaealisena vait.

Ja nii ma lugesingi ühel päeval perekonnaseisu teateist, et kodanik Hans-Albert Wasserstrom abi-

PILSEN
HELE ÕLU
SANGAR
KANGE ÕLU
TÕMMU
Ekstra
ERIPRUUL
MAHLAJOOGID
SIDRUNHAPPEJOOGID
SELTERS, SOODA
MÜDU

SAKU

kaasa Adelheid-Gudruni ja poja Albert-Kurtiga soovib võtta uueks perekonnanimeks *Meretorm* ning nimedeks: Kalju, Anni ja Märt.

Eestistamine kogu rindel! Soovin õnne, härra direktor *Wasserstrom-Meretorm!*

Möödub nädal ja teine. On saabunud rasked ajad, on pääsnud veerema sõjavanker. Mu vaikesse kodulinna hakkab kõvemini kostma sõnu: „*Unsere Truppen...*“

Sel ajal ma kohtan tänaval härra direktor *Wasserstromi*. *Või Meretormi?*

— Tere, sõber *Meretorm*, kuidas käib käsi? — küsin siira südamlikkusega, sest olen selleks teatud määral õigustatud: aitasin kaasa nime valikul.

Ta vaatab mulle alla oma kõrguselt ja nagu ei näegi mind. Ta kirtsutab nina ja suud. Viimaks pajatab:

— Esiteks ei ole teie minu sõber, teiseks ei ole mina teile mingi *Merethorm*, vaid härra *Wasser-*

strom, ja kolmandaks — jumalaga! — ütleb ja läheb, markantne kogu imposantselt sirgeks löödud.

Ennäe inimest!

Möödub vaevalt nädal. On kuidagi vilu looduses ja inimestes. Otsin vaikset nurgakest, kus mõte saaks puhata neist uutest tuultest, mis on järsku hakanud puhuma. Ja äkki ma näen härra direktor *Hans-Albert Wasserstromi*, kindlasti muutmatult *Wasserstromi*. Ma ei taha teda kohata. Aga ta tuleb mulle suisa selga, käsi juba eemalt välja sirutatud, näol resigneeruv naeruvine.

— Tere, tere, ristiisa! Kuidas käsi käib? Teate, astume kuskile sisse, ajame tüki juttu. Teate, nüüd on niisugused ajad, et oi-oi kohe... No-noh, ärge punnige vastu midagi, me oleme ju alati hästi läbi saanud, eks ole?

Ma ei läinud, vabandasin end ajanappusega. Aga hale oli mul temast.

— Jumalaga, härra *Hans-Albert Wasserstrom!* *Või härra Kalju Meretorm?*

Erich Remmelgas

Kaks lahkumislaulu

Olen ju unustand hääle su hellal,
pigistus viimne on kadunud kätest.
Kuule ei tiksu su lauakella.

Tõuseb veel suitsu üks sinine juga,
vaikset kui ohverdust laualt üles.
Hüljat jäi keskööl su väike tuba.

Karuke väike jäi diivanil ootma,
küünal jäi trööstima karjuvat tühjust.
Süda jäi valuga palves lootma.

I.

Ootma ei tule ma langevva lumme
kunagi enam. Ei sinagi tule.
Paita ei põski mul juus su tume.

Suudlesid laubale, kadusid õnnes
päevad su heledas, rõõmsas naerus.
Kuuleb kes viimast su kaebekõnet?

Olid nii armas, nii armas sa mulle.
Valulisimad, nukrainad laulud,
sõbratar väike, pühendan sulle.

II.

Ei valuta südant ma, tunni järele tund
kaob vaikselt — ja midagi pole nutta.
Ei leinata ole mul armsat või sõpra mõnd,
ja ehult ei ole ka enam midagi võtta.

Mu juustest ei hõbedat keegi röövida saa,
ei keegi õnne saa võtta mu väsinud kätest.
Mul kunagi kerge polnud, ma alati ütlesin „jaa“ —
nii kuivendasin ma oma soovide lätet.

Küll tuleb õhtu pehme. Rabiseb maanteel kruus
all jalgade rändaja, kes ei rutta.
Ei pakitse ükski palve, ei hellitus enam ta suus,
ei kunagi enam silmad naervad ta nuta.

Ülemlaul juubeliks

Päev läheneb... Ja salamahti ma piduvärsi valmis sean, et siis, kui juubel läheb lahti, mul oleks loogivalmis read,

Oskar Mänd — ta aitab neid, kel task on tühi...

mis liiguksid nii uljas taktis justkui paraadil uhked väed. (Näe, nentida siin tuleb fakti, et sõjaaeg nii verre läeb —

mu lauluski ta võrdlus kajab!)

Jah, EAL, me kuldne liit, sa juubelit pead raskel ajal, kus lahingutest säält ja siit

toob teateid telegramm. Nüüd sina, kus lume ootel jäätub mauld all kodutaeva sügistina — sa süütad oma õitsituld.

Oht hüülib ümberringi. Lõkkeid me teeme siis, kui piirab hunt. Me raskusi ei pelga. Tõkkeid mustuhat meile ammu tunt.

Kuid nüüd on juubel. Meie liidul kakskümmend täis. Nüüd olgu nii, et teeme ära oma kiidud ja pidukombed. Õnne siis!

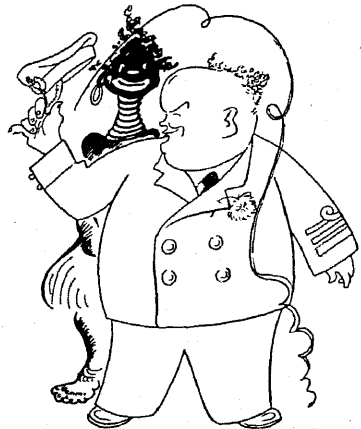
Ma vaimus seisan kui paraadil ja lasen mööda silme eest reas pikas, säravais aukraades, nii mitu kanget asjameest

me juhatuses. Tähtis kuju mu kujutelma pressib end: Jaan Taklaja. Teoroomus tuju, Jutt mahelev. Me president

ju ammust ajast. Surub käsi suurkülaläsil ballil ja on väärikas. Ja ta ei väsi ses tähtsas osas. Ta on Tja ja ta teeb mõnikord ka veste. Ta meelest mõnus on maailm. Ta tõukab pöidlad vahel vesti ja unistav on siis ta silm.

Näe, seal on Henno Rahamägi! Teeb meile käsiraamatut, kust selgub lehekunsti vägi ka neile, kes veel saamatud ses sulemehe töös. Sealt rühib nii tarmukana Oskar Mänd, kes aitab neid, kel task on tühi, neid, kes on „pensi“ peale läind.

Kuid edasi! Vaid vilkamisi võin kirjeldada üht ja teist, sest muudu liiga pikkamisi läeks piduvärss. Nüüd kaeme neid.

Gent Rahnulo — ta kaitseliidus „admiral“.

kes järgnevad. Gert Rahnulo! Ta kaitseliidus „admiral“; ta lahkes naeratuses sulab, kui kihab pressiballi saal —

seal tema tõstab teiste tuju.
 (Ta liidu abiesimees!)
 See rahulik soliidne kuju
 on Bertram Karro. Tema sees

Jaan Kitsberg — ta pole arvamisel kahel, kui
 küsimuses on öötöö!

ei ole moodsa aja kratti:
 tööd laekurina hoolsalt teeb
 ja ajab kokku kroonid, latid —
 ei lase jalga üle vee!

Jaan Kitsberg — kas ka temas vahel
 end Tartu säde välja lööb?
 Ta pole arvamisel kahel,
 kui küsimuses on öötöö:

mispärast kaitsetum kui pagar
 peab olema üks lehemees?
 A. Grünthal — majandusmees agar.
 Tööd üle pea on balli eel.

See tema teene, et me Kodus
 on tennisvälju. „Õitsituld“
 teeb kaasa — kuulutusi rodu!
 Kes veel? Nüüd silme ees on mul

nii vaikne, arukas H. Laanest.
 Ta sekretär ja kena mees.
 Ta „Õitsituled“ kaande kaanest
 kui toimetaja valmis teeb.

Johanson, Leopold. Eksminister.
 Ta juhatas me haridust.
 Tal noorte jaoks on pikk register
 kõiksugu tarka õpetust.

Siin Kose kange majavanem
 H. Raudsepp. Ilukõne suus,
 koosolekutel keema paneb
 ka need, kes eelistavad und.

K. Valdson. Raamatutekogu
 ta hoiab nagu oma last;
 peab protokollid hästi korras
 ta käsi väga hoolikas.

Seal Aitsam, see, kes revideerib
 me liidu asjaajamist.
 Kõik dokumendid läbi veerib.
 Auläge. Rinnal teenerist.

Mu sulg on nõder, ruum nii kitsas.
 Veel palju kirjasangareid,
 kes tuleks lüüa värssi ritta,
 kuid ma ei jõua. Mõttes teid

ma tervitan. Ja seega piirdun.
 Ma isikutelt kiiduhuos
 nüüd ülistuseks sinna siirdun,
 kus vabal ajal tihti koos

me pere — Kosel. Satu peidus
 me kodu nagu paradiis.
 Siin rahu, ajaviidet leidub;
 siin puudub klatsimise viis;

siin armastakse lapsi. Mida
 kes aga soovib, leiab siit.
 Ei jõua kirjelda mu rida,
 mis kõik sin korda saatnud Liit.

Aeg lõpetada kätte jõuab,
 kuid südamel nii palju veel —
 veel mõne salmi juure nõuan,
 et ülistada saaks mu keel

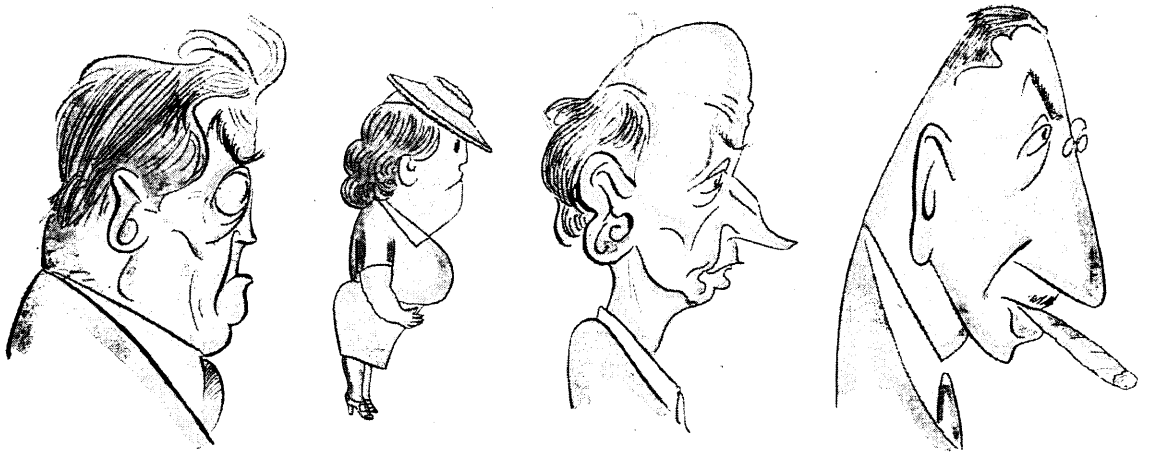
me daame. Nende hoolsaid käsi,
 mis enne balliloteriid
 nii palju teevad ja ei väsi.
 See hool ka neid me liitu liit.

Neist keda tõsta esirinda?
 Ma nende teeneid hästi tean,
 neid kõiki väga, väga hindan
 ja kõigist kõrgelt lugu pean...

Johanson, Leopold. Eksminister. Ta juhatas
 me haridust.

Meid oled üheks pereks loonud,
 me kuldne liit ja rõõmus töö.
 Üksmeel meid täna kokku toonud —
 su pidutundi kell nüüd lööb!

TÜÜPE BORDEAUX' KONGRESSILT: E. Philoux, m-me Peladan, peasekretär Vallot ja M. Voorbeytel

O. Soots

Lehemeeste internatsionaal

Rahvusvahelise ajakirjanike liidu kongressilt Bordeaux's

Kuuskümmend ja viis päeva enne Euroopa sõja algust — 27. juunil 1939. a. — astus Prantsusmaal Bordeaux' linnas kokku Ajakirjanike Rahvusvahelise Föderatsiooni kongress. Kuulsasse veinlinna olid kokku tulnud kümne rahvuse esindajad, nende hulgas ka kolm delegaati Eesti Ajakirjanike Liidu poolt — G. Rahnulo, F. Randel ja nende ridade kirjutaja.

Et on olemas *Fédération Internationale des Journalistes*, lühendatult FIJ (ef-i-ži — nagu ütlev prantslane), — seda meie, lehemehed, teame. Paljudel meist on taskus Föderatsiooni poolt väljaantud sinine raamatukegi pealkirjaga: „*Carte Internationale de Journaliste*“, mis omal ajal pidi avama välismaal reisivale ajakirjanikule kõik ukSED.

Jah — omal ajal... Nüüd aga mõjub suuremal osal Euroopa territooriumist see sinine liikmekaart nagu punane rätt härjale. Parem on, kui selle peidate kõige kaugemasse taskusoppi. Sest FIJ on ikka veel jäänud nende eluvõraste inimeste kantsiks, kelle lipukirjaks on vaba trükisõna. Ja säärase kaubaga ei maksa ometi nüüdsel ajal enam turule tulla.

Kui kolmteist aastat tagasi — 1926. a. juunis — Georges Bourdon oma mõtteosalistega pani aluse Ajakirjanike Rahvusvahelisele Föderatsioonile, sündis see tihedas koostöös Rahvasteliidu juures töötavate ajakirjanikega. Kaheksateist rahvast koondus kohe alguses FIJ ümber, tegevus arenes suure hooga. Kõigil oli üksikeisest hea meel ja Rahvasteliidu vaim lehvits uue organisatsiooni peal.

Ilusasti ja armsasti elati mitu ja mitu aastat, kusjuures silmapaistvat osa uues liidus mängis sakslaste ühing — *Reichsverband der Deutschen Presse*. Aga siis tulid Saksamaal võimule uued inimesed ja senine truu liige pidi paratamatult FIJ-st jääma eemale. Algul loodeti, et ta tuleb tagasi, kuid ta ei tulnud, ja vast hiljuti asutasid itaallased koos sakslastega Roomas oma rahvusvahelise ajakirjanike liidu — vastukaaluks Pariisi Föderatsioonile.

Sakslaste järele pudenese pärast Anschlussi

FIJ-st välja Austria ajakirjanike organisatsioon — *Gewerkschaft der Journalisten Österreichs*. Föderatsioon oli jälle jäänud ühe aktiivsema liikme võrra vaesemaks. Siis kadus Euroopa maa-kaardilt iseseisev Tšehhoslovakkia — uus lünk FIJ ridadesse!

Lahkujate rivi kasvas veelgi. Poolast me siin veel ei kõnele, kuid löök tuli sealt, kust seda kõige vähem võidi oodata. Ootamatult esines Föderatsiooni kuuluv Šveitsi ajakirjanike ühing ülisuure tähtsusega põhimõttelise nõudmisega: FIJ lahkugu oma seniselt ideoloogiliselt aluselt ja korraldagu end ümber puht-kutseühinguks, millesse võiks kuuluda iga ajakirjanik, olgu ta maailmavaade ja ajakirjanduslikud tõekspidamised missugused tahes. Ka nõudsid šveitslased, et FIJ looks tiheda koostöö rahvusvahelise ajalehe väljaandjate föderatsiooniga. See oli pomm. Kuid need nõudmised saavad mõistetavaks, kui meele tuletame, et väljaandjate rahvusvahelise föderatsiooni esimeheks on just šveitslane, tuntud nimi ajakirjanike peres — direktor Rietmann. Oli selge, kust poolt tuul puhub.

FIJ seisis raske probleemi ees. Šveitslaste nõudmist kaaluti igakülgelt. Korraldati koguni ankeet kõigi riikide ajakirjanike ühinguks, kes kuuluvad Rahvusvahelisse Föderatsiooni. Tulemuseks oli kindel seisukoht: FIJ jääb truuks vaba trükisõna printsiibile. Šveitsi ajalehemeeste organisatsioon — *Association de la Presse Suisse* — tegi sellest oma järeldused ja jäi föderatsioonist eemale.

Uue hiibisõnumina tuli teade Jugoslaavia lahkumisest. Varsti pidi Rahvusvaheline Föderatsioon konstateerima, et ta liikmete loetelus ei leidu enam ka Läti nime. Kaotuste tasatamiseks püüti uute liikmetena Föderatsiooni ridadesse värvata Rootsit ja Norrat — seni aga tulemusteta.

Nii jäi Ajakirjanike Rahvusvaheline Föderatsioon seisima kolme jala peale: ameeriklaste *American Newspaper Guild* 12.000 liikmega, inglaste *National Union of Journalists* 7.000 liikmega ja prantslaste *Syndicat National des Journalistes* 2.000 liikmega. Pealeselle lehemeeste

organisatsioonid teistest väiksematest riikidest, kokku ümmarguselt 7.000 liikmega.

Üksiku organisatsiooni liikmete väike arv ei sule talle aga teed Föderatsiooni asjades kaasarääkimiseks. Igal rahvusel on kongressil minimaalselt 2 häält, olgu ta lehemeeste kutseorganisatsiooni liikmete arv kuitahes suur või väike. Pealeselle annab iga 500 liiget või selle osa, mis pole vähem kui 100, ühe hääle juurde. Ühegi rahvuse häälte arv ei tohi aga olla üle 8. Nii on Eestil 120-liikmelise EAL-i kaudu Föderatsioonis 3 häält, Suur-Britannial aga, kelle lehemeeste organisatsioon on meie omast 60 korda arvukam, ainult 8 häält.

P.-Ameerika Ühendriikide lehemeeste organisatsioon, kel 12.000 liikme kohta on Föderatsioonis samuti 8 häält, polnud sõandanud rahutusse Euroopasse pikka ookeanimatka ette võtta. Nad polnud ilmunud Bordeaux' kongressile. Brasiilia 600-liikmelise ajakirjanike ühingu esindaja signore Montarroyos on kohal. Ta on küll selleks tarvitsenud maha sõita ainult mõnisada kilomeetrit — Parisist Bordeaux'sse. Hallpäine brasiillane töötab nimelt Prantsusmaa pealinnas ajalehtede korrespondendina ja esindab kongressil ühtlasi ka Pariisi välispressi sündikaati.

Meie lähedusest — Poolast — on kongressile tulnud Krakovi lehe „Ilustrovany Kurjer Codzienny“ Varssavi toimetuse juht Gielzynski, 1900 organiseeritud Poola ajakirjaniku nimel, ja Leedu välisajakirjanike ühingu esindaja Michelis, Kaunasest. Peale nende võtavad kongressi tööst osa Belgia, Holland, Rumeenia, siis muidugi Prantsus- ja Inglismaa. Delegaatide seas on ka auväärne daam, Föderatsiooni abiesinaine m-elle Sisova. Ta esindab Tšehhoslovakkiaat.

Selle rahvusvahelise seltskonna hulka sattusidki kolm eesti lehemeest. Tulnud kõige kaugemalt, leidsid eestlased FIJ juhtide ja teiste kongressi saadikute poolt sooja tähelepanu ja heatahtlikku tunnustust. „Estonie“ ja „estoniens“ ei jäänud Bordeaux's tagaplaanile.

Oli 7-me magaja päev, kui 7-da suurriigi 7-mes kongress algas oma kolmepäevast istumist ühe Bordeaux' koolimaja tagasihoidlikus klassiruumis. Delegaadid olid asunud koolipinki, nende ees — kaleviga kaetud pika laua taga — oli aset võtnud presiidium.

Ajakirjanike Rahvusvahelise Föderatsiooni elupõline peasekretär, habras roosapõseline hallpäine vanahärra Stéphen Vallot, loeb ette oma aruande. Vaikselt sumiseb ta peenike hääl läbi ruumi, võisteldes tolmusel aknal hullavate ulakate porikärbeste sügava bassipõrnaga. Mahe-dalt vuliseb hoolikalt koostatud aruande pikk andmete rodu auditoriumi kõrvadest mööda. Inglased, kelledest ainult üks — senine abiesimees mr. Archibald Kenyon — on püüdnud tungida prantsuse keele saladustesse, võitlevad pealetungiva mõnusa rammestusega.

Siis aga järsku võpatab Albioni poegade rivi. Monsieur Vallot' hääles on ootamatult hakanud kõlama energilist metalli: ta on jõudnud oma lemmikteema — ajakirjanduse vabaduse, rippumata trükisõna — juurde. Terava profiilliga nägu, mis seni paistis nii heasüdamlik ja mahe, on nüüd tõmbunud karmiks. Suured lapsesilmad pilluvad tuld — siin kõneleb mees, kes teab, mille eest ta võitleb.

Vaba trükisõna eestvõitlejalt saab oma osa ka ajakirjandus demokraatlikes maades, kus rippumatu ajakirjandus küll nimeliselt on olemas. Peasekretär teeb oma kõnes olukorra

Kümme käsku ajakirjanikule

RAHVUSVAHELINE KUTSEAU-KOODEKS.

(Vastu võetud Ajakirjanike Rahvusvahelise Föderatsiooni 7. kongressil Bordeaux's, 17.—29. juunini 1939. a.)

Iga ajakirjanik oma informatsioonis ja mõtteavaldustes peab meeles pidama, et ta mõju nii heas kui ka halvast kasvab ühes ta lugejate arvuga. Tema ideaaliks olgu lugejat valgustada, armastada tõe ja kirjutada nii, et ta ehitaks kaasa oma ajastu ajalugu.

SÜDAMETUNNISTUS.

1. — Ajakirjanik ei tohi informatsiooni kogumisel kasutada autuid abinõusid.

VASTUTAVUS.

2. — Ajakirjanik peab kandma vastutust kõige eest, mis ta avaldab oma vabal tahtel.

TÕEARMASTUS.

3. — Ajakirjanik võib keelduda õige informatsiooni avaldamisest, kuid ta ei pea kunagi avaldama informatsiooni, mille ta teab olevat vale.

FAKTIDE AUSTAMINE.

4. — Ajakirjanik ei tohi moonutada sündmusi, mille tunnistajaks ta on olnud, või avaldusi, mida ta on saanud; eriti ei tohi ta moonutada temale usaldatud dokumente.

ISIKU AUSTAMINE.

5. — Oma otsustes inimeste kohta ajakirjanik ei pea laimama ega süüdistama ilma tõendusteta.

AUSUS.

6. — Ajakirjanik ei pea plagieerima. Ta peab mainima oma kolleege, kui ta toob ära nende artikleid, olgu sõnasõnalalt või mõttelt.

RIPPUMATUS.

7. — Ajakirjanik ei pea olenema kellestki muust kui ainult oma ajalehest, kelle huve ta ei tohi milleski kahjustada. Kuid ta peab sealjuures säilitama moraalse vastutuse tunde ega tohi enda peale võtta ülesandeid, mis on vastolus ta südametunnistusega.

VÄÄRIKUS.

8. — Ajakirjanik ei pea avalikkuse teadmata ja mingil kujul kasu saamiseks hakkama valitsuse või erahuvide agendiks. Ta ei tohi anda oma allkirja ärilistele reklaamartiklitele.

DISKRETSIOON.

9. — Ajakirjanik peab säilitama diskretsiooni riiklikes või erasjades, mis on saadud usalduse alusel. Ta peab toetuma kutsesaladuse eesõigusele.

SOLIDAARSUS.

10. — Ajakirjanik ei pea kahjustama oma ametivendi. Ta peab alistuma kollektiivsele õiglastele reeglitele, mis on püstitatud kutse enda huvides.

„RAHVALEHT“

on Teie leht!

Kui tahate peale kuiva ametliku informatiooni ka tõelist elu näha, kui soovite peale päevauudiste kirjutusi mitmelt huvialalt, halli igapäevasusse võrratut nalja, aja- viiteks rohkesti häid jutte, näha sündmusi ka piltide peegelduses, siis

tellige „RAHVALEHT“!

peene analüüsi ja jõuab otsusele: tõeliselt rippumatu võib olla ainult see ajaleht, see ajakirjandus, mis ise ots-otsaga kokku tuleb ja mingisuguseid kõrvalisi toetusi ei vaja. See on esimene ja tähtsaim trükisõna rippumatuse eeldus.

Stéphen Vallot on lõpetanud. Klassiruum on päris vaikne, kuni üksikud delegaadid hakkavad kõnelama oma maadest, oma lehemeeste organisatsioonidest. Inglise räägivad inglise keeles, varahoidja Marius Voorbeytel, määratu pikk ja tugev hollandlane, tõlgib nende sõnavõttude prantsuse keelde.

Nii möödub kaks päeva ja kolmandal tuleb päevakorrapunkt, mis suuremate riikide lehemehed ajab veidi elevusse — valimised.

Tuleb valida FIJ president. Selleks saab senine abipresident inglase mr. Archibald Kenyon. Ta on Harrogate'is ilmuva „Yorkshire Evening Post'i“ toimetaja. Valimiste tulemuste teadasaamisel laulavad kaasmaalased talle vägeva kiituselaulu: „He's a jolly good fellow...“

Nüüd on vaja veel kaht abipresidenti. Moodustatakse blokke, peetakse nõu ja valituks osutuvad — tuntud poolakas Zalevski ja rumee-lane Jonesco, Bukaresti lehe „Universul“ poliitiline toimetaja. Senine nais-abipresident m-lle Sisova, kes Tšehhoslovakkia pagulasena elab Prantsusmaal, kukub läbi.

See on vanale daamile raskeks lõögiks. Veel kurvem võis talle aga kuulda olla Inglise ajakirjanike uniooni peasekretäri Clement J. Bundock'i kahtlevat pärimist, kas Tšehhoslovakkia ajakirjanike organisatsioon veel üldse eksisteerib. Sama kahtlus oli ka Poola esindajal, kes nüüd ise peab sööma mõru pagulaseleiba.

Lõpuks valitakse omaaegne FIJ president

belglane Hermann Dons apresidentiks ja kinnitatakse ametisse endine peasekretär Stéphen Vallot, ta abi m-me Louise Peladan ja varahoidja Marius Voorbeytel.

Ka ajakirjanike rahvusvaheline kutseuukodeks, mis siin eraldi ära toodud, leiab heakskiitmist ja kongress võib koju minna.

Agaga koju kongress ei lähe. Tragi m-me Peladan koos peasekretäri S. Vallot'ga on korraldanud pika ringsõidu mööda Lõuna-Prantsusmaad, mis viib välja Hispaania piirini.

Nüüd hellitatakse meid rikkalike gastronoomiakunsti saavutustega ja õpetatakse jooma liitri viini. See võtab inglistelgi laulu lahti, nii et autocar aina kajab.

Kord ringsõidu ajal tegi eestlaste grupp ametivendadele kergemeelselt väikese eesti laulupeo. Nüüd ei saadud enam rahu. Inglise algatusel autocar is aina kisati kooris: „We want Estonia! We want Estonia!“ Umbes nii nagu meil, et kui sa ei laula, pekka saad...

Ja mis seal pattu salata — sai ka lauldud. Redo-Randel hiilgas oma toreda baritoniga ja kui Caruso oleks kuulnud Rahnulo imetenorit, ta poleks iialgi lauljaks hakanud.

Kõik olid eesti kameraadidega rahul, ainult Pariisi lehe, kommunistliku „Ce Soir'i“, toimetuse peasekretär Emmanuel Philoux vaatas meie peale viltu ja kippus sarvi kokku lööma. Ei tea, mis talle Eesti üle oli kõrva puhutud. Aga jumal nuhtles teda: „Ce Soir“ pandi hiljem kinni ja võib-olla ka Philoux ise. Kahju...

See oli ilus sõit Prantsusmaale. Kuuskümmend ja viis päeva enne Euroopa sõja puhkemist.

Ilmar Tõnisson †

Ootamatu ja mõttetu surmajuhtum on meilt röövinud Ilmar Tõnissoni isikus mehe, kellelt eesti avalik elu ja eesti teadus võisid loota erakordseid saavutusi," kirjutab prof. P. Tarvel, andes ülevaate Ilmar Tõnissoni teaduslikust ja

Ilmar Tõnisson

publitsistlikust pärandist. „Sest kadunule oli palju antud ja ta otse põles kärsitus ootuses kõike seda väärtuslikku ja omapärast, millest oli tulvil ta mitmetahuline isiksus, läbitöötatud ja kristalliseerunud kujul edasi anda oma rahvale ja oma kaasajale. Neist lootustest on halastamatu saatust nüüd kriipsu läbi tõmmanud!“

Prof. P. Tarvel kõneleb sellest, kui intensiivne ja viljakas, kui suuri lootusi õigustav oli selle noore mehe töö. Kuidas Ilmar Tõnisson juba üliõpilasena oma semestritöös suutis olulisel määral korrigeerida isegi rahvusvaheliselt tunnustatud ajaloouurijate seisukohti ja kuidas tema valmimisel olev doktoritöö töötas edasi viia ajaloolise kausatsiooniga seotud keeruliste probleemide teaduslikku käsitlemist. Sellele doktoritööle oli Ilmar Tõnisson erakordse julguse ja otsustavusega valinud teema, mis nõudis väga laialdasi teadmisi mitmel teadusealal, kriitilist meelt ja otsustamisvõimet. Prof. P. Tarvel hindab selle töö katkemist raske kaotusena eesti ja üldisele teadusele. Me teame, et samasugusena hindavad seda need õpetlased, kelle juures Ilmar

Tõnisson viimasel ajal töötas Londonis ja kes selle noore uurija olid kutsunud esinema ettekandega nimekas Briti teaduslikus seltsis.

Lähedalseisjad teadsid aga ka seda, et Ilmar Tõnisson ei töötanud doktoritiitli pärast, vaid et ta oli avastamas uusi vaatekohti rahvaste ja inimkonna saatust määrava ajaloosündmuse hindamiseks. Sealjuures ta lähtus julgelt lootusest leida tõendusi, et rahvad ei ole saatuse paratamatu arengu võimetuks objektiks, välise elu tegurite meelevalda all, vaid et teovõimas inimene suudab määravalt mõjustada inimkonna hüvangu, kui õigel arengufaasil valmib õige otsus ja järgneb õige tegu.

Ilmar Tõnisson ei töötanud teadusele teaduse pärast. Nõudes eneselt karmilt teaduslikku täpsust oli tema eesmärgiks rakendada oma töösaavutusi, niipea kui need on küpsed, oma rahva ja inimkonna hüvanguks. Ilmar Tõnissoni rõõmule vaimsest loomingust oli määrava tähtsusega see, et selle loomingu vili oleks vahenditult kasulik ühiskonnale. Sellepärast oli ta nii kärsitult kaasa rühmamas ka tegudega avaliku elu mitmesugustel aladel — organisatsioonides, üliõpilaskonnas, poliitikas. Sellepärast oli Ilmar Tõnisson nii silmapaistev ka ajakirjanikuna. Erakordse andekuse ja teovõimsuse tõttu jätkus teda kõikjale.

Kutseline ajakirjanik oli ta vaid lühikest aega — „Postimehe“ toimetuse liikmena 1935. ja 1936. aastal. Ta publitsistlik tegevus ei piirunud aga nende aastatega ja ta loomingut sel alal leidub peale ajalehtede (esijoonel „Postimees“ ja „Päevaleht“) Eesti Üliõpilaste Seltsi albumis („Rahvuse olu ja rahvuslus“ — 1934), „Loomingus“ („Rahvuspsühholoogia võimalustest“ — 1935), „Akadeemias“ (näit. „Eesti välispoliitika“ — 1937, „Traditsioonid“ — 1938) ja mitmetes teistes väljaannetes. Ridade arvult ei ole see pärandus suur, kuid sisult seda suurema väärtusega.

Eesti ajakirjanike perele on Ilmar Tõnissoni ootamata lahkumine seda valulisem, et see 28-aastane mees, kes võis pakkuda juba nii küpsi saavutusi, õigustas veel hoopis suuremaid lootusi. Peale kõige muu oli Ilmar Tõnisson oma isakodu põhimõtete ja oma isiklike iseloomujoonte tõttu ajakirjanik selle sõna parimas mõttes. Tema erakordselt laialdastest teadmistest, tema uudsetelt mõttekäikudelt, tema suurelt tegevimeelt, mille rakendamise suunda määras tugev südametunnistuse hääl, võis väga palju oodata ka eesti ajakirjandusele ja selle kaudu meie rahvale, kelle teenistuses see ajakirjandus tahab seista. Sellepärast leiname Ilmar Tõnissoni mineku puhul üht parimat meie noorte hulgast ja tunneme, et mõtlematu käsi on meilt võtnud suuri tulevikulootusi.

J. K.

ESIMENE SAMM

Eesti ajakirjanike esimene
kongress Tallinnas 1909. a.

Kuna käesoleval aastal täitub 20 aastat Eesti Ajakirjanike Liidu ellukutsumisest, siis oleks huvitav nüüd meenutada, et juba 10 aastat enne Ajakirjanike Liidu asutamist, 1909. a., toimus Tallinnas esimene nõrk Eesti lehemeeste organiseerimise katse esimese Eesti ajakirjanike ülemaalse kongressi nimetuse all.

Eesti lehemeestel, kellel juba algusest peale oli olnud ainsaks sihiks oma kaaskodanike heaolu eest hoolitsemine, oli 1905. a.

äreivate aegade tagajärjel tekkinud tunne, et midagi oleks vaja ette võtta ka enda heaolu kindlustamiseks. Sellest väljudes kutsutigi 30 aasta eest Tallinnas kokku esimene ülemaaline Eesti ajakirjanike kongress. Allpool püüan lühidates joontes peatuda selle kongressi ja tema töö juures niipalju kui see on säilinud pikkade aastate kestes mälus.

Esimene ülemaaline Eesti ajakirjanike kongress peeti maikuu 1909. a. Tallinnas, ja nimelt raekoja saalis. Oli kaunis kevadine

ESIMENE KONGRESS. Lehemehed pärast töökoosolekut Rannamõisas vabas looduses einetamas. Istuvad: vasakult H. Prants, Chr. Kaarna, H. Kuusner, J. Veidenstrauch, K. Eisenschmidt, M. Aitsam (piimaämbriga), J. Kruustee, H. Namsing, A. Schnicker (?) ja Soome külaline. Seisavad: Ed. Hubel, P. Olak, J. Mändmets, J. Lintrop, Ed. Virgo, (?), K. Saral, J. Mesikäpp, pr. E. Saral, O. Liiv, Soome külaline, pr. Teemant, B. Linde, prl. A. Fiskar, A. Hanko ja J. Vunn. Pildistatud maikuu 1909. a.

Eesti osakond

Kontor: V.-Viru 12, Tallinn

Vabrik: Kohtlas

CONSOLIN

Eesti parim bensiin

Eesti põlevkivisaadused:

BENSIIN, KERGED JA RASKED KÜTTE-
ÖLID, IMMUTUSÖLI, KATUSELAKK,
MOOTORPETROOLEUM, PIGI jne.

pühapäev, kui raekoja võlvitud saali kogunes umbes 40 Eesti ajakirjanikku oma esimeseks ülemaaliseks kokkutulekuks. Kongressi saadikuiks olid „Postimehe“ juurest Jaan Tõnisson (valiti kongressi juhatajaks), A. Tõllasepp ja J. Lintrop, „Päevalehest“ — G. E. Luiga, dr. J. Luiga, B. Mäns, J. Veidenstrauch ja J. Mändmets ning A. Hanko, A. Schnicker ja J. Vunn, „Virulasest“ — H. Järv, E. Hubel, P. Olak, J. Reinthal, Chr. Kaarna, A. Kampf ja D. Hint ning peale nende veel esindajaid teiste Tartu, Pärnu, Narva ja Kuressaare ajalehtede juurest. „Ristrahva pühapäevalehte“ esindasid kadunud H. Prants oma abikaasaga, kuna Peterburis ilmuvat „Peterburi Teatajat“ esindas allkirjutanu.

Nagu sellest loetelust nähtub, oli tolleaegne Eesti ajakirjanike pere esindatud üsna tüsedalt ja sõna tõelises mõttes üle maa. Naisajakirjanikke oli kongressil 4, nimelt pr. A. Prants, prl. A. Fiskar ja kaks daami, kelle nimed, kahjuks, on ununud. Märkimist väärib, et sellest esimesest Eesti lehemeeste kokkutulekust võttis osa ka kolm külalist üle lahe — meie vennasrahva Soome ajakirjanike perest.

Kongressi töökoosolekul, mis kestis 5—6

tundi, rõhutati tuliste sõnadega, et ajakirjanikud, kes seni olid ainult oma kaaskodanike heaolu eest võidelnud ja oma asjad täiesti kahe silma vahele jättnud, peaksid nüüdsest peale hakkama ka enda isiklikke vajadusi ja heaolu rohkem silmas pidama. Selleks soovitati omada suuremal määral solidaarsuse tunnet ning ühiselt asuda organiseerimisele. Sütitavad sõnad tungisid küll lehemeeste südamesse, kuid, kahjuks, saadi kongressi poolt üksmeelselt heaks kiidetud seisukohti teostama hakata vaid kümme aastat hiljem, iseisvas Eesti Vabariigis. Aga sellest hoolimata tuleb praegu neid aegu meenutades rahuldustundega alla kriipsutada, et just see esimene Eesti ajakirjanike kongress aitas ka omalt poolt kaasa, et 10 aastat hiljem alanud Eesti ajakirjanike tegelik organiseerimistöö võis toime tulla ilma suuremate arusaamatuseta ja raskusteta.

Eesti ajakirjanikud, olles esmakordselt suuremal arvul koos, ei raatsinud kohe laiali minna. Kongressi töökoosoleku lõppedes siirdusid kõik osavõtjad Kadriorgu, kus „Bade-Salongis“ — ühes tolleaegses noobleimas lokaalis — toimus tolle aja kohta suurejooneline bankett, mis vältas mitu tundi. Banketi puhul tehti „Bade-Salongi“ aias ajakirjanikest ka ühine ülesvõte, mis, kui esmakordne Eesti ajakirjanike peres, kaunistab veel praegugi mitme vanema põlve ajakirjaniku töötoa seina.

Kuna pävakorda võetud küsimused suudeti lahendada ainsa töökoosolekuga, siis kasutati kongressi teist päeva ühiseks väljasõiduks. See oli esmaspäev, mil juba kella 9 ajal hommikul ajakirjanikud ühes oma külalistega hakkasid kogunema tolleaegsele Heina turule (praegune Vabaduse väljak) Jaani kiriku juure. Siia oli tellitud valmis ka n.-ü. „Laisavanker“*), mil ajakirjanike pere oma külalistega sõitis Rannamõisa.

Siin kõrgel Tiskre kaldal, luulelistes paikivikoobastes ja muruväljakuil nauditi laine-tava mere ilu ning söödi, joodi, lõbutseti ja päevapildistati terve päev. Alles õhtul hilja sõideti tagasi Tallinna, kus väljastpoolt tulnud lehemehed ruttasid kohe rongidele, et jälle pääseda oma igapäevase töö juure.

Kokku võttes võiks alla kriipsutada, et kaks päeva kestnud Eesti lehemeeste esimene kokkutulek õnnestus kõigiti hästi, kuna see-me, mis lehemeeste südameisse külvasi, kasvab lähema 10 aasta kestes suureks ja võimsaks puuks, mille nimeks on Eesti Ajakirjanike Liit.

*) „Laisavanker“ oli omalaadne pikk vedruvanker, millega kohalikud härrased sõitsid tavaliselt Telliskopli ja Tallinna vahet. Omnibusi ja teisi mootorsõidukeid siis veel ei olnud.

Selskondlik suursündmus.

Iga-aastane pressihall ei ole ainult hea juhus lubatsemiseks avalises mõttes, vaid pigemini seitskondlik sündmus, mis toob kokku väljapaistavad inimesed kõigist riigikondadest. On tõultsemist ja on vaimu. Seltepräst on pressihall kõikjal oodatud ja seda külastatakse igal aastal unesti. Ja kõik on rahul — nappu seda tõendavad ka nende ritatiste näod, keda fotomees on plaadile noppinud eelmiselt pressihallilt. Sepärast — keerutiste aegade kitste — jäitengemiseni järgmise pressihalli 20. jaanuaril 1940!

Moodne Ahasveerus

Reporter Välesulg traavis mööda tänavat, selg nõretamas higest.

Tema jaoks oli lõputus ajatagavaras ainult üks tund ja kolmkümmend seitse minutit. Selle aja jooksul ta pidi leidma linna kihi-sevast rahvapudrust kuulsa maailmaränduri, kes äsja oli saabunud Aafrikast. Too maailmarändur oli seal uurinud bantuneegrite pulmakombeid.

Välesulg oli kohustatud leidma mehe, saavuta tema temalt jutuaajamise, hankima fotosid käsitletava aine kohta, koguma statistilist materjali abieluvõimaluste kohta Mustal Mandril üldse, võtma kuulsalt mehelt tosina autogramme igaks juhuks, siis tagasi jooksma toimetusse, panema jutuaajamise päberile ja andma trükikotta, et kirjutus veel jõuaks ilmuda tänases lehes. Kõigeks selleks oli Välesulel aega üks tund ja kolmkümmend seitse minutit. Sellepärast tal oli kiire. Ta elas täielikult oma ülesandele, ainult üksikuid pilte eraelust lendles tal läbi aju nagu langevaid lehti sügisel. Talle meenus rätsepaarve, mille tasumise tähtaeg oli täna, nagu läbi udu kõlasid ta kõrvus naise sõnad hommikul, kui ta oli väljunud oma korteri uksest. Naine oli öelnud, et tulgu ta täpselt lõunale, sest tänaseks lõunasöögiks olevat mulgikapsad.

Reporter Välesulg armastas mulgikapsaid — ta suuvärk tõmbus vesiseks. Aga see möödus hetke pärast, sest oli olemas kuulus maailmarändur, — rätsepaarve ja mulgikapsad kadusid kuhugi kaugusse ja suurelt ning selgelt tõusis Välesule teadvusse nagu kivisse rajatud hauakiri: üks tund ja kolmkümmend seitse minutit! Ning ta lippas edasi, ševiotpüksid lehvimas kõhnade reite ümber ja nina innukusest terav.

Korraga tundis Välesulg südame ümber pigistust. Samal hetkel ta nägi imelikku pilti: tänaval sõitval veovankril oli kaheksa ratas ja vankri ees kõndiv hobune naeratas irooniliselt.

Siis kirjistas Välesulg hambaid, ta silmade ees tantsisid punased ja kollased rõngad, ta haaras kahe käega rinnust ja kõikus nagu pilliroog tuules. Möödaminejad vaatasid teda üllatunult, aga Välesulg seda enam ei näinud. Ta kurgust kostis lühike hääliitus, nagu oleks keegi valanud vett pudelisse, ta kõhnast kehast käis läbi järsk tuksatus ja alistuvalt vajus reporter lähima maja trepile.

Silmapiikselt kogunes suur rahvahulk. Keegi daam kiljatas. Üks tüse härrasmees trügis läbi

rahvahulga, astus kokkulangenud inimkogu juure ja tõstis ta ainsa ropsuga püsti. Ta hoidis teda mõne hetke, aga niipea kui ta vallandas käed, langes Välesulg tumeda mütsatusega jälle trepile hunnikusse.

„Surnud!“ ütles härrasmees resoluutselt.

„Võib-olla on purjus,“ tähendas keegi kaugel.

„Või ainult minestanud...“ arvas kolmas.

„Lori!“ löikas härrasmees. „Olen olnud sõjas ja tunnen surnuid. See mees on lõplikult surnud...“

Parajasti sigis kohale politseinik, kellele tehti teed läbi rahvamurru.

„Mis siin on?“ küsis politseinik ametliku valjusega.

„Keegi mees on surnud...“

„Surnud?“ Politseiniku kulmud tõusid. „Tunnen juba neid surnuid majatreppidel... Mees on lihtsalt täis.“

„Sigadus!“ protesteeris üks vanem daam ja pühkis silmi. „Inimene on surnud ja teda kahtlustatakse veel alkoholismis...“

Politseinik kummardus Välesule näo kohale, kuulatas, nuusutas ja ajas end siis sirgu.

„Näib, et mees on tõepoolest surnud,“ ütles ta kõhklevalt. „Kas tunneb teda keegi?“

„Ei,“ vastati kooris.

„Süüa ta vaeseke on oma elus küll vähe saanud,“ kõneles keegi hõreda habemega vanem mees. „Näete, kui lohkus on ta põsed. Vahest suri nälga! Nii on see maailma elu: üks tuubib end kõrini täis, teine...“

„Laiali minna!“ käratas politseinik. „Mitte takistada liiklemist!“

Rahvahulk hakkas hõrenema ja varsti käis tänavaliiklemine jälle tavalises korras. Vaid mõni üksik möödamineja heitis küsiva pilgu trepil lamavale kogule ja politseinikule, kes seisis samas ja vahtis otsivalt ringi.

Saatust tahtis, et samal hetkel sealt möödus kärumees. Politseinik viipas ta lähemale.

„Viige see lahkamiskambrisse!“ käsutas politseinik, osutades lamavale kogule.

Kärumees pahandas. Temale olevat kohuseks tehtud tuua sadamast kümme kasti apelsine ja nüüd sunnitakse teda vedama laipa. See olevat korruptsioon. Aga politseinik jäi kindlaks ja kahekesi nad upitasid Välesule kärumehe sõidukile.

„Tahate kultuurinimesed olla, aga ei loe ajalehti!“
 „Pole mõtet — me istume iga päev kohvikus!“

Sel ajal, kui Välesule maised jäänused kärumehe võimsal tõukel rändasid lahkamiskambri poole, ronis ta surematu hing mööda lõputuid treppe, kuni jõudis taevasse. Seal tuli talle vastu habemik vanamees, kel rippus puusal suur võtme-kimp.

„Lubage tutvustada — Peetrus“, ütles vanamees tüdinult. „Kellega on mul au?“

„Välesulg, reporter“, vastas Välesulg inimese kindlusega, kes on harjunud igasuguste olukordadega. „Äsja surin, mu keha on alles soe. Kas jätkub mulle siin ruumi?“

Peetrus kehitas kahetsevalt õlgu.

„Raske öelda“, sõnas ta. „Varemalt oli olukord lihtne: inimesed olid avameelsemad, nende teod ja mõtlemised olid näha nagu peo peal. Aga nüüd... Alles üleile käis siin üks diplomaat. Kõneles eluruumist ja rahvaste vendlusest. Tore mees! Aga kui hakati uurima, siis selgus, et mees oli olnud tegev kolme sõja ja ühe mässu puhkemisel. Olime sunnitud saatma ta põrgusse. Aga siiski lipsab vahel meie väravate vahelt läbi inimhingi, kelle koht ei ole hoopiski siin, — jõuad sa kõigile sõrmedele vaadata! Seetõttu on meilgi

siin tekkinud eluruumist nappus ja peame teostama põhjalikku selektsiooni. Otsekohe kuulatakse teid üle, siis selgub, kas olete kõlvuline taevariigi kodanikuks või ei.“

Taevaste võlvide all kostis pidulik pasunaheli, avanesid suured tiibuksed ja Peetrus juhtis Välesule otse Vanajumala trooni ette.

„Keda te mulle seal toote?“ küsis Taevaisa ja silmitses Välesulge uurivalt. Inglisekarjad trooni ümber olid tardunud vaiksesse ootusse.

„See on Välesulg, reporter“, raporteeris Peetrus. „Ta suri äsja. Praegu ta jõudis pärale ja avaldas soovi saada taevariigi kodanikuks.“

„Hüva, uurime järele, mis mees ta on,“ otsustas Taevaisa, siludes habet. „Õelge mulle, reporter Välesulg, millega tegelesite oma maises elus?“

„Kirjutasin artikleid, joonealuseid ja kõmsõnumeid,“ vastas Välesulg. „Rahvas luges neid meeleldi ja arvan, et olen oma kirjutustega teinud temale head ning pälvinud taevariigi.“

„Tunneme juba neid rahva heategijaid,“ tähendas Taevaisa mõtlikult. „Kuid olgu, olete toimunud heas usus, see on pehmendav asjaolu.“

Kuid viimasel ajal käib siin rohkesti igasuguseid rahvamehi, kes arvavad, et nad on taotlenud rahva kasu. See on aga väga veniv mõiste. Olen pannud maksma määruse, et taevariiki pääsmisel võetaks arvesse ka inimese isiklikku elu. See on inimese hindamisel palju õiglasemaks aluseks.“

„Ma ei tea...“ algas Välesulg.

„Seal pole midagi teada,“ ütles Taevaisa karmilt. „Kelle isiklik elu on korras, see suudab ka rahva elus korda luua, kui ta kord sellega tegelema hakkab. Selge, mis?“

Välesulg ei vastanud. Siin taevas valitses hoopis iseäralik vaatevinkel.

„Olete kristlikus abielus?“ oli järgmine küsimus.

„Olen küll abielus,“ vastas Välesulg.

„Mis on teie naise nimi?“

„Kristiine... ei, ma arvan, Ludmilla...“

„Vaadake, isegi oma naise nime te ei tea!“

„Tõepoolest, olen unustanud... Seda pole kunagi tarvis olnud...“

„Olete korralikult hoolitsenud oma perekonna eest?“

„Olen annud naisele iga kuu...“

„See pole see!“ katkestati teda. „Olete õrna armastusega ümbritsenud oma naist, olete oma lapsi juhtinud korraliku inimese vaimus, et neist saaksid head kodanikud? Olete suutnud oma kodule muretseda rahu ja õnne, mis on ainukeks aluseks, mil võrsub ühiskondlik õnn?“

„Aga taevake, kust pidin kõigeiks selleks võtma aega?“ halises Välesulg ja pisarad ilmusid ta silmadesse. „Näe, tänagi naine lubas keeta mulgi-kapsaid, aga siis tuli see maailmarändur...“

„Olen inimese loonud selleks,“ kõneles Taevaisa õpetlikult, „et ta elaks inimese moodi. Kes seda ei mõista, see peab seda õppima. Hoolitsen selle eest, et teil jatkaks aega õppida seda vajalikku, mille olete unustanud oma artiklite ja joonealuste juures. Peate rändama maailmas nii kaua, kuni muutute uuesti sellaseks, missugusena olite mõeldud, kui teid maailma lõin. Siis tulge tagasi ja siis vaatan, mida saan teha teie heaks. Nüüd minge!“

*

Kärumees Välesule maiste jäänustega oli juba jõudmas lahkamiskambri juure, kui laip kärul avas silmad ja tõusis istuli. Kärumees röögatas hirmsa häälega ja pistis jooksu, jättes oma sõiduki sinnapaika. Välesulg silus juukseid, lõi ülikonna tolmust puhtaks ja vaatas kella.

„Üks tund ja viisteistkümmend minutit on veel aega,“ pomises ta. „Kuramus, pole mu süda kunagi varem läinud pahaks...“

Ta ronis kärult maha, tõmbas tubli annuse õhku kopsudesse ja traavis siis siselinna suunas.

Sellest päevast saadik kummitab Välesulg igas toimetuses, lükib ridu ridade otsa ja tal ei jatku ikkagi aega mõelda taevast saadud õpetustele.

Teie enda huvides

nõudke kõikjal

- EKM viljakohvi nr. nr. 1, 2 või 3
- EKM uba-viljakohvi nr. nr. 1, 2, 3, 4, 5
- EKM oakohvid nr. nr. 1, 5, 7, 17
- EKM kaneeli, kardamomi, loorberilehti, nelke, pipart terades ja jahvatatult, safranit, vanilliini, vürtsi terades j. p. m.

EKM omatooted ja kaubad on head!

Eesti Kaupmeeste Majanduskeskus a.s.

Tallinn, Estonia puistee 27

Viis lahtist armastuskirja

Minu päevad ja ööd on veninud jällegi pikaks. Tundide tiivad on nagu kinni seotud. Minutid murravad üksteise otsas ega saa edasi oma vaevalisel teekonnal. Ajal ei ole avarust ja kuskile ruttu. Astun murega üle homse läve, sest ma tean: ta tuleb selline nagu on täna, nagu olid eile ja tunaieile.

Säärasel korral on hea unistada olnust ja kirjutada armastuskirju ilusatele päevadele, ilusamatele öödele, unustamata mälestusile. Kauged rannad ja lähedased maad tulevad siis nagu valguskiired üsna su juure ja saavad taas uuesti kaju ja värvi nagu kunagi ammu või üsna hiljuti — siis, mil tundide tiibadel oli tuul all, ööd üsna lühikesed ning ajal kiire ja tõttamine varuks. See tähendab suvel, üle mille kalmu astume esimeste sügistuulte ja sügissadude saabudes.

I.

OMA ESIMESE TANAÕHTUSE ARMASTUSKIRJA läkitan kastetilgale ja putukale. Ma tean, et neid pole enam kumbagi. Kuid see ei keela mind neile kirja adresseerimast Taevaskojale, Ahja jõe kaldale. Seal olid nad siis, kui pöud hõljus üle eestlaste maa Peipsist mereni või merest Peipsini. Lamasin varahommikul selili jõekaldal, kuulatades vee röömsat kilkamist nagu lapsenaeru. Vaatlesin lõunasse rändavaid rümpilvi ja päikesekiirte kuldseid sõrmi sirgete mändide vahel.

Oli imelikult vaikne ja püha nagu templis. Maa ärkas uuele päevale. Rohukõrred ja heinapõõsad seisid nagu tardunult. Miski ei painutanud neid, rääkimata mändidest. Need olid hoopis unustanud oma igatseva kohina.

Mööda angervaksa pruunikat ja krobelist tüve otse mu ees otsis teed allapoole kastetilk. Umar kui pärlitera. Ta vajus vaevalt märgatavalt, aeglaselt. Kuid siis oli tal mingi mügerik otse risti teel ees. Kastetilga raskus oli siiski nii kerge, et enesele teed edasi rajada osutus võimatuks. Ja nii seisid ta teadmatuse ees, kuna päikesekiirte abile oli veel vara loota siin varjulise angervaksa lehestiku all.

Samal ajal oli mingisugune imepisiike putukas unest ärkanud, uuest hommikust ja vastsest päevast ning vist kõigest muust sellega ühenduses olevast peast otse põrunud, üleemeelikult röömus või hull. Algul laskis ta ringiratast angervaksa juurte kohal maapinnal ning sööstis siis nagu arulage mööda angervaksa tüve üles. Oh,

Jumal, mis talle küll äkki pähe tuli sel hetkel! Ma taipasin kohe ohtu, mis teda varitses kastetilga näol. Ei puudunud palju, ma oleksin teda hirmutanud kas heinakõrrega või muul viisil. Säärasel korral oleksin ma päästnud ju ka vaese kastetilga.

Aga... aga mõeldes, et inimesed teevad ikka ühele head tehes teisele halba, jätkasin vaatlust ja ootasin põnevusega, mis nüüd edasi saab. Ainult mõni hetk, ja siis pörkaski üleemeeliku putuka pea vastu kastetilka. See oli otse dramaatiline, kuidas putukas kukkus angervaksa tüvelt kukerpalli, tiivapaar ja jalad vehklevalt laiali. Ta langes mullateradele ning oli selle juures nii abitu, et ma ei osanud naerda ega kurvastada. Kuid siis ma ei talunud enam ta hädist olukorda: upitasin ta heinapebrega angervaksa lehestikule, kus ta tundis end varsti peagu suurepäraselt. Ja millise röömuga vaatlesid teda ning mind purunenud kastetilga ivakesed, seda ei suuda ma vist ealeski unustada. Kastetilk ja putukas olid mõlemad päästetud!

Ma aimasin kuulvat nende sõnatuid tänu sõnu mulle. Sest kui mind poleks juhuslikult seal olnud, kes teab, vahest jäänuks siis kastetilk üsna kauaks tüvemügeriku juure oma saatust ja vabanemist ootama. Imepisiike putukas võinuks aga leida ootamatu kalmistu angervaksa varjus, kuna kastetilk oli ta nii märjaks „määrinud“, et ta omal jõul vaevalt oleks pääsnud mullakoormast, mis kleepus kukkumisel ta kukile, jalgadele, seljale ja — muidugi ka imepisiikesele peakesele.

Teile, kastetilk ja putukas, adresseeringi mõttes oma esimese lahtise armastuskirja, kuigi ma tean, et teid pole enam Taevaskoja mühavate mändide ja kiirelt üle kivide ning tõkete tõttava jõe juures. Minu mälusse jääte aga kauaks ja seepärast ma kirjutangi teist.

II.

TUNDMATUT TEED PIDI, ÜLE MAADE JA MEREDE läheb mu teine lahtine armastuskirja. Sest see kajakas, kes lendas aasta kolme eest koos oma sadade sõsarate ja velledega Sakasamaalt Daanimaaale sõitva laevaga seltsis, ei hõlju vist enam mitte Põhjamere raskete ning hallide lainete kohal. Nüüd on Daani väinad mineeritud, allveelaevad künnavad seal süngaid vagusid ning lennukid tiirlevad veel süngema taeva all. Ainult ähvardav surm hõljub, kord lai-

salt ja loksudes, siis vihaselt ja murdvalt rannalt randa, kümneid ja sadu meremiile mööda ääretut ja vaatepiirita veevälja.

Vaevalt sind enam on seal! Kindlasti oled heitunud masinate müra, projektorite pimestavast valgusest ja miinide plahvatuses. Küllap oled nüüd, sina, mu tundmatu ja nimetu lumivalge kajakas, kuskil Islandi vetes või Vahe-meres. Või oled sa hukkunud laevade taga lennates. Kes teab!

Agaga olgu kuidas tahes. Ka linnud ei pääse oma saatuse eest, kuigi neil on tiivad. Ma mäletan sind imehästi, ja kui sa praegu lendaksid siia, Läänemere kaldale, oma tuhandete kaastelastega sügistormide eest varjule, kindlasti, ma usun, tunneksid su teiste seas. Sest kogu su olemus, su kärmus ja nooliliselt kiire lennuriik olid hoopis midagi muud kui su sadadel paaristel.

Kes teab, sa võib-olla mäletad mindki. Kes teab! Pool päeva olime ju suured sõbrad — Saksamaa kaldalt Daanimaa rannani. Kogu tee saatsite — sajad-sajad kajakad — laeva, millega sõitsin. Oli haruldasel väikne, tuuleta ja laineta. Nagu hiigelsuured lumeräitsakad hõljusite teie, nokad õieli, sabad sorgus, rinnad pungis ja silmad valla, mere kohal. Kogu sõitjaskond oli dekil, pildudes teile leiva- ja saiatükke. Teie kisasite ja kaklesite suutäie pärast niisama nagu teevad seda inimesed. Teie tonksisite vihaselt nokkadega nõrgemaid ja nooremaid, kui need olid kärmemad loobitava püüdmisel. Teie olite aplad ja sõite ikka enam ja enam, nagu oleksite kaua nälginud või paastunud. Vee peal ja vee all te võitlesite suutäie nimel. Näis, nagu polekski te linnud, vaid lendavad kiskjad valgetes kuubedes, kollakate nokkadega.

Agaga ainult sina, mu armas sõber ja tundmata tiivuline, ei olnud teistetaoline. Ei. Sina ei kisanud ega peksnud tiibadega õhku ja vett, sina ei tunnud ka kadedust, kui sulle määratud leivakoorukese raasu sai sinust virgem paariline. Sina mõistsid ja teadsid, et minu leib oli ainult sinu päralt. Ja sellepärast ei püüdnud sa poole päeva jooksul, mitme-mitme meremiili kestes, ühtki leivaraasu teistelt sõitjatelt. Ei, sina hindasid omandusõigust rohkem kui seda oskavad inimesed, rahvad ja maad. Minu leib ei olnud kaugeltki parem, võib-olla see oli halvemgi, aga sulle, tark tiirutaja merede kohal, oli minu leib püha, kuna see tuli ainult sinule, ja mitte ükski mu käest, vaid eeskätt mu siirast südamest.

Nüüd ma ei tea, kus sa oled ja kas sind üldse enam on. Kuid luba siiski, et saadan sulle oma lahtise armastuskirja koos paljude-paljude leivaraasudega üle maade ja merede. Sina olid armas. Ükski kajakas ei saa olla ealeski mulle nii armas.

III.

MU KOLMANDA LAHTISE ARMASTUSKIRJAGA on lood niiviisi, et ma ei tea, kas seda üldse kirjutada. Või kui, kas seda siis mõttes läkitadagi edasi. Pigemini viiksin selle ise... ulataksin kui palve, kui siira sosina... Kuid veel parema meelega jätkaksin selle kirja hoopis kirjutamata, sest need sõnad on kindlasti kallimad kui ilust ilusamad, mis jäävad hoopis sõnastamata.

Kuid olgu!

Laisalt loksunud lainetele on mu kolmas lahtine armastuskiri. Kuigi mered ikka ja ikka, otse väsimata, veesid veeretavad, kord vaikselt ning rahulikult, siis murduvalt, pahisedes-kohisedes, ei näe ega kuule ning ei tunne ma vist enam ealeski nii ilusat laine lokset kui mullu suveõöl, mis oli nii palav ja paeluv, et tundus patuna seda panna patjadesse ja vaipadesse.

Must meri veeretab ühetooniliselt õhtust hommikuni oma sõrmi, käsi, nägu, silmi ja suud kalda pruunile jalale. See oli niisugune imelik laisa laine lokse, suvesummedusest roidunud mere pisut nukker hingamine, mis kõneles tol korral rohkem kui mitme maailma ilusaimad sõnad ja soovid.

Kas teie, laisalt loksunud lained, ise teadsite ja tundsite, kui ilusad te olite! Kas te märkasite, kuidas teist rõõmustus täiskuugi, sidudes teile kulda juustesse? Ons teil mees see kaunis rütm, millega suur must meri saatis teid silmi sulgema, pead panema ja sõrmi seadma kalda pruunikale jalale? Oi, kuidas teie suud küll soistasid lembesõnu maale, taevale ja merele!

Ma ei saanud teisiti kui istusin mere kaldale maha, pannes paljad jalad otse teie ninakeste juure. Hulk aega, ligemale hommikuni, silistasite mu varbaid ja sosistasite lihtsaid meelissõnu oma pisikesist ilusaist südameist, suudega, mis olid niisama ilusad kui teie südamed ja silmad.

Kas teie mäletate seda, mu armsad laisalt loksunud lained suurelt mustalt merelt kollase täiskuul sinakas valguses?

Kui mitte, siis tuletage seda meele mu käesoleva lahtise armastuskirja kaudu, mille oleksin jätnud meelsamini üsna kirjutamata, sõnasiidi seadmata.

IV.

OMA NELJANDA ARMASTUSKIRJA kirjutatan varblastele, kastaniõitele ja hõbepaju lehtedele. Õigem oleks siiski ütelda: varemeile. Sest neid varblasi, kelledest kirjutan, pole enam. Küsitav, väga küsitav on, kas nood kastanidki kasvavad ja hõbepajud veel kunagi lehti ajavad. Vist mitte. Aga ma kirjutan neile siiski armastuskirja, mis on niisama hea-halb kui nekroloog.

Kunagi, kaugeltki mitte ammu, vaid alles hiljuti, oli Euroopa kaardil Poolamaa ja selle maa pealinn Varssavi. Nüüd on seal paljud muutunud. Kirikud on tornideta, mälestussambad lõhutud, sajad majad on varemeis. Lazienki pargi põlispuud on enamuses maha raiutud ja maha saetud — barrikaadideks. Vist kuuluvad viimaste hulka ka kaks minu armastust — õitsvate küünaldega kastanipuu ja hõbelehtedega paju. Nende viluvari ühel kunagisel suvepäeval tundub praegugi veel kosutav ja karastav.

Väikeste varblaste kerad keksisid pargiliival ja -murul, nokad täis rõõmsat tsiuksumist. Siis tõusid nad lendu ja laskusid kastaniküünlale ning seal, valgete õite kuhilikust, hõbepaju lehestikku. Kuskil mujal pole ma näinud varblast kastaniõiel ja hõbepaju lehtede vahel säärase muretusega hüplemas ja lendlemas.

Siis, kui mu silmad rõõmustusid Varssavi romantilise pargi idüllist — varblaste, kastaniõieküünalde ja hõbepaju lehtede suurepärasest kolmikkooskõlast — oli rahulik suvi, täis muretuud tuuli ja tunge. Siis ei võinud keegi aimata,

et ainult mõne aasta kestab see veel nii. Äkki pöördus Poolamaa päike õhtusse, Taevas hakkas pillama pomme, miljoneid maksvat surma.

Minu armsad varblased Lazienki pargist kül-
lap lendasid kaugele ja eemale. Aga põline kas-
tanipuu ja nukker hõbepaju pidid paigale jääma,
kuna neid vajati veel natukeseks — barrikaadideks.

Tervitan teid, kaunid, kallid mälestused
ühest mu ilusast suvest, oma tagasihoidliku neut-
raalse sulega neljanda armastuskirja lahtisel
veerul!

V.

MU VIIES JA VIIMNE ARMASTUSKIRI
on trammidele, autodele ja omnibustele, mis
vurasid kogu päeva, varahommikust hilisõõni,
mööda Narva maanteed Tallinnas. Ühe oma

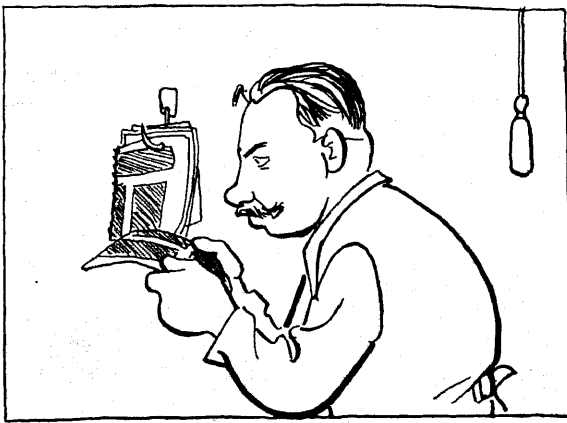
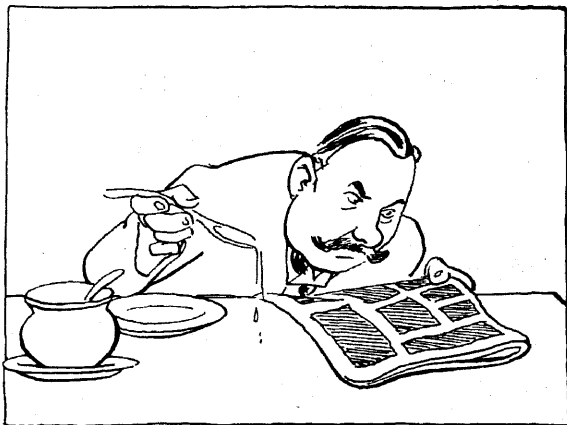
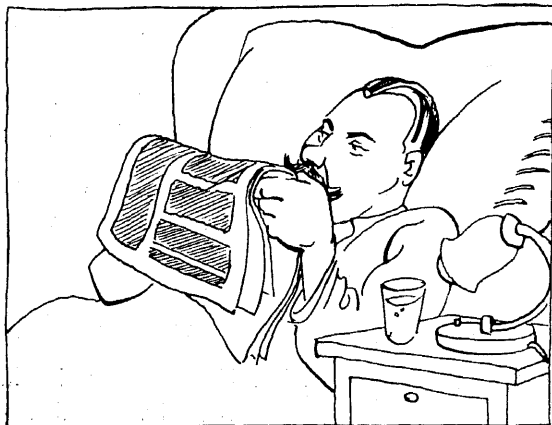
varastatud päeva ja põgenevate tundidega olin
võõra maja võõras toas, kus väljas huugavad
sõidukid pöörasid oma lainele sarnleva uhami-
sega mu saatuse osuteid. Seisin küsimuse kui
sfinksi ees: kas edasi või tagasi. Juba olin vali-
mas viimast teed, kuid siis pörkasin otsusest
tagasi tänu väljas lakkamatult vuravatele sõi-
dukitele. Need ei jäänud seisma, need aina kihu-
tasid ja kihutasid. Nagu meri kohises nende rutt
väljas akna taga.

Ja ma teadsin: kui ma nüüd lasen tagasi
pöörata oma saatuse osuti, siis vurab minust ka
mu elu mööda, nagu vurasid trammid, autod ja
omnibused minust mööda, teadmata, kust ja
kuhu.

Sellepärast ma kirjutangi teile — trammid,
autod ja omnibused — oma viienda ja viimse
armastuskirja.

Põnev aeg

Tiltus

PHILIPS

**OLÜMPIA
SARI
1940**

1940. Olümpia sarjas on järgmised erakordselt silmapaistvad raadioaparaadid:

Olümpia I (tüüp 480)

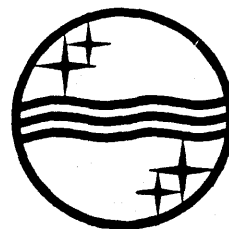
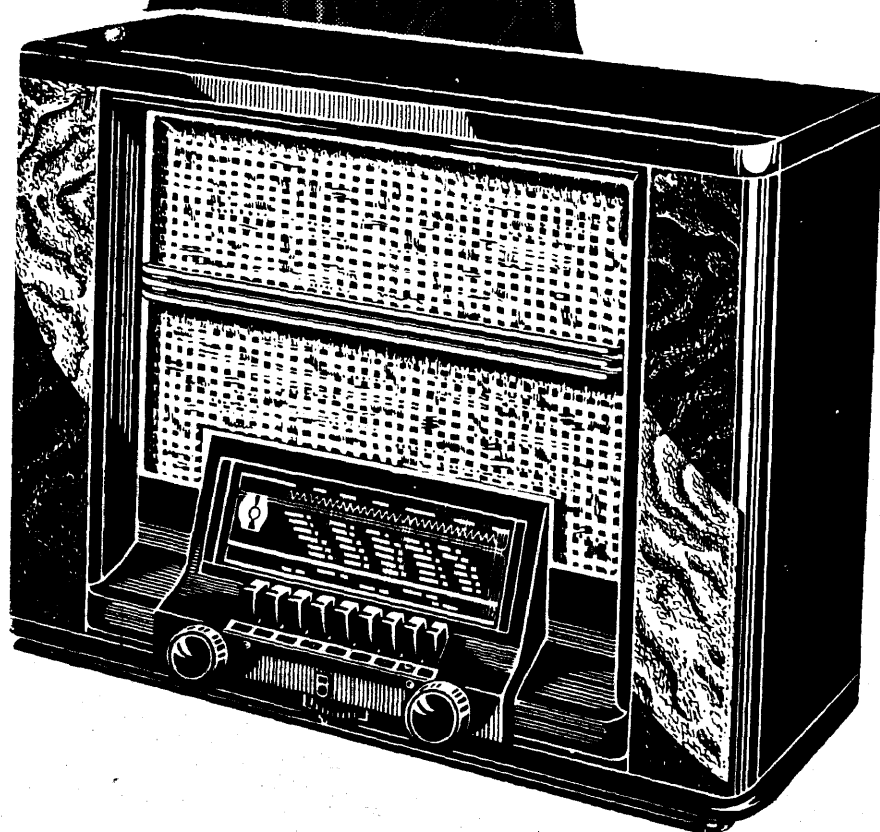
Hind Kr. 190.— vahelduvvoolule
Kr. 195.— universaal

Olümpia II (tüüp 645)

Hind Kr. 225.— vahelduvvoolule
Kr. 235.— universaal

Olümpia III (tüüp 735)

Hind Kr. 280.— vahelduvvoolule
Kr. 310.— universaal

PHILIPS embleem tähistab maailmas raadio tippsaavutusi

EAL tegevus möödunud aastal

EAL juubeliaasta pole ajakirjanike kutsetegevuses olnud kergete hulgast. Kestev rahvusvaheline pinevus ja lõpuks sõda on toonud ajaletede sisse tunduvald muudatusi. Välismaise sündmustiku tõttu on kodumaaline ainetik tihti peale pidanud jääma tagaplaanile, mõjutades seega ühe osa ajakirjanike töötasusid. Teiselt poolt on erakorraline aeg raskendanud töötõngimusi toimetustes, tuues sageli kaasa pikendatud tööaja, eriväljaannete väljalaskmise jne. Ja seda ajal, mil öötöö tõttu ajakirjaniku kutsetöö oli ennegi küllalt kurnav.

Ühenduses öötöö sisseeadmisega toimetustes eelmisel aastal juhtis liidu juhatus peaministri ja sotsiaalministri ning väljaandjate tähelepanu sellele, et öötööga on toimetustes töötajate töötõngimused kujunemas seesuguseiks, et need ei ole kooskõlas põhimõtete, mis töökaitse alal kehtivad Eestis ja teistes riikides. Seni ajani ei ole aga antud mingeid norme, mis oleksid kaitseks ajakirjanike tervise ja töövõime säilitamiseks. Ajakirjanike pere enda suhtumist öötööle iseloomustab liidu viimase peakoosoleku resolutsioon, millega konstateeriti, et ühenduses öötööga on raskendunud ajakirjanike töötõngimused, ning tunnistati tarviliseks astuda samme palgaolude parandamiseks. Samal ajal peeti vajalikeks, et ajakirjanikud ka ise esineksid ettepanekutega oma sotsiaalolude parandamise eesmärgil. Seni ajani aga ei ole sündinud mingit üldisema iseloomuga palgaolude parandamist väljaandjate poolt.

Ajakirjaniku kutseküsimuste formuleerimiseks tehti riigivõimu poolt algatus väljatöötatud kultuuritegelaste koja eelnõu näol. Koja eelnõu, haarates peale ajakirjanike veel ka teisi vabakutse alasid, nagu kirjanikke, kujutavaid kunstnikke, lavakunstnikke, muusikuid ja teisi, paistis aga olevat niivõrd õnnetult koostatud, et see ei leidnud esitatud kujul heakskiitu ühegi koja kompetentsi ettenähtud kutseala poolt. Eelnõu lükati tagasi ka liidu juhatuse poolt, millega hiljem ühines liidu peakoosolek. Liidu juhatus, asudes eelnõu suhtes eitavale seisukohale, ühines üldjoontes ajakirjanduse sihtkapitali valitsuse järgmiste seisukohtadega:

1. Kavatsitava koja koosseis on liig mitmekesine, kusjuures üksikute sektiioonide vahel puudub igasugune ühtlus.

2. Kuigi eelnõus igale sektiioonile on ette nähtud ta iseseisvus, on see tegelikult siiski ainult näiline. Kõikides küsimustes annab lõppotsuse koja nõukogu, mis koosneb 28 liikmest ja kus igal sektiioonil on 4 esindajat. Seega

otsustatakse igasse sektiiooni puutuvad küsimused teiste sektiioonide enamusega, vahekorras 1:6 vastu.

3. Sama eelmises punktis märgitud häälte vahekorraga võib koja nõukogu üksikute sektiioonide liikmeid koja liikmete koosseisust kõrvaldada, missugune võimalus koja nõukogu käes võib kujuneda väga kardetavaks abinõuks ja eriti saatuslikuks ajakirjanikele nende kutsealaste ülesannete täitmisel, kuna ajakirjanikud peavad sageli arvustavalt suhtuma teistesse sektiioonidesse kuuluvate kultuuritegelaste avalike tegevusele.

4. Eelnõust paistab, et ajakirjanik, kes pole registreeritud kultuuritegelaste koja liikmena, võib kaotada võimaluse oma kutse alal töötamiseks. Nõnda võib koja nõukogu oma enamusega kõrvaldada kutsealasest tööst temaga vastollu sattunud ajakirjanikke.

5. Eelnõu ei määra kindlaks, kes on kultuuritegelane. Küll aga nähtub eelnõu § 9-dast, et alused ja põhimõtted, millele järgi toimub isikute arvamine kultuuritegelaste koja liikmeks, määratakse Vabariigi Valitsuse poolt haridusministri ettepanekul. Sellega avaneb võimalus ajakirjanike kutseorganisatsiooni kõrvale tõrjuda nende aluste ja põhimõtete püstitamiselt, mille järgi isikuid arvatakse ajakirjanikeks ja seega ühtlasi ka kultuuritegelaste koja liikmeiks. Säärase olukorra tekkimine oleks aga enam kui ebasoovitav.

Tagasilükatud eelnõus ei ole seni riigivõimu poolt parandusi esitatud ega ole astutud samme ka koostatud eelnõu elluviimiseks.

Läbikäimises teiste maade ajakirjanikega oli viimasel aastal märgata teatavat elavnemist. Siin tuleks esmajoones märkida Soome ajakirjanike liidu ettepanekut Eesti ajakirjanike liidule vastastikuseks ajakirjanike vahetuseks suvepuhkuste ajal, et anda võimalusi üksteisele lähenemiseks ja üksteise tundmaõppimiseks. Soome ajakirjanike mainitud ettepaneku võttis juhatus heameelel vastu, andes edasi kutse ühele Soome ajakirjanikule kuuajalise puhkeaja veetmiseks koos abikaasaga liidu külalisena Eestis. Liidu kutset kasutas ajalehe „Turunmaa“ toimetuse sekretär Risto Heimonen, keda oma külalisena võttis liidu ettepaneku vastu ka Pärnu linnavalitsus Pärnus ja kindral Laidoneri nimeline sanatoorium Haapsalus. Soome ajakirjanike liidu sellekohast kutset kasutas EAL esimees Jaan Taklaja abikaasaga.

Eesti-Poola pressikomitee ja liidu külalisena viibis siin veel „Gazeta Polska“ toimetaja

Ryszard Kiersnowski abikaasaga ja lühemat aega ka toimetaja St. Mihalski. Leedu ajakirjanike liidu poolt viibis meie külalisena „Lietuwoš Aidase“ toimetaja Antanas Steponaitis. Läti ajakirjanikega käesoleval aastal ajakirjanike vahetust ei olnud.

Poola ajakirjanikud omalt poolt esitasid küllakutse meie ajakirjanike delegatsioonile kuueliikmelises koosseisus. Selle sõidu Poolasse sooritasid 27. juunil Eesti-Poola pressikomitee esimehe A. Truuvere juhtimisel A. Joonson, H. Raudsepp, A. Randalu, E. Lehtmets ja A. Raag, võttes ühtlasi osa Varssavis peetud Poola-Eesti pressikonverentsist. Edasi saabus Poolast ettepanek, mille kohaselt üks Eesti ajakirjanik saab kolmekuise stipendiumi Poolas elamiseks ja töötamiseks.

Rahvusvahelise ajakirjanike liidu kutsel võttis Eesti Ajakirjanike Liit oma delegatsiooniga tänava osa ajakirjanike rahvusvahelisest konverentsist Bordeaux's. Delegatsiooni koosseisu kuulusid: liidu abiesimees G. Rahnulo „Uuest Eestist“, O. Soots „Rahvalehest“ ja F. Randel „Päevalehest“.

Liidu sisemises töös esines eelmiste aastate eeskujul laiaulatuslikuma ettevõttega liidu puhkekodu kasutamise korraldamine Kosel. Viimane peakoosolek avaldas soovi, et juhatus kaaluks liidu puhkekodu kasutamise igakülgseid võimalusi ja leiaks neist ratsionaalseima mooduse.

Juhatus asuski seisukohale, et puhkekodu peab olema kättesaadav võimalikult kõigile liikmeile, ning lähtudes sellest ta kalkuleeriski minimaalsed hinnad puhkekodu pansioni eest, võttes viimase hulka ka korterihinna. See andis ka soovitud tulemusi, kuna möödunud suvel puhkekodu leidis liikmeskonna poolt erakord-

selt elavat kasutamist. Seejuures majandas liit oma kööki ise palgalise perenaise ja personaali kaudu, saavutades täiesti rahuldavaid tulemusi. Kuna liidu puhkekodu iseseisva majandamisega saavutati tunduvalt paremusi, mis tulid kasuks liikmeile, kes soovisid puhkekodu kasutada, siis tuleb puhkekodu majandamisel tekkinud väikest juuremaksu pidada igapidi õigustatuks.

Möödunud suvel ehitati puhkekodule uued puhtaveekaevud, millega kõrvaldati alatine vee-nappus, mis andis end eriti teravasti tunda viimaseil aastail. Tunduvalt täiendati ka liidu vallasvara lauapesu ja -nõude näol. Puhkekodu tennisväljak leidis suve kestel elavat kasutamist.

Eelmiste aastate eeskujul on puhkekodu kasutamine liikmeile võimaldatud ka talvekuudel, mida lubavad selleks korraldatud ruumid puhkekodu väikeses majas. Kuna puhkekodu perenaine pr. A. Hansen elab alatiselt Kosel, siis on võimalusi igakordsel etteütlemlisel saada ka sooja teed ja kohvi.

Teisist liidu majanduslikest ettevõtteist oleks mainida pressiballi head kordaminekut liidu daamide komitee energilisel kaasabil.

Surma läbi lahkus 2 liiget: Mart Lepaste ja Ilmar Tõnisson. Uusi liikmeid võeti vastu 10. Liidu organid töötavad 1939. aastal koosseisus: juhatuse esimees J. Taklaja, abiesimehed G. Rahnulo ja J. Kitsberg, sekretär H. Laanest, abisekretär K. Valdson, kassahoidja B. Karro, abikassahoidja A. Grünthal, raamatukoguhoidja A. Randalu, majakomitee liige O. Mänd, majavanem H. Raudsepp ja ametita liige L. Johanson. Revisjonikomisjon töötab endises koosseisus: esimees M. Aitsam, liikmed A. Valgma ja G. Milvere. S. V.

Kodumaa suurima jalanõude-
tehase tooted, headuse ja
mitmekesisuse poolest I kohal,
on varustatud kaitsemärgiga

UNION

Suvepilte meie kodust

AJAKIRJANIKE KODUS Kosele pulbit-ses möödunud suvel vilgas elu. Oli rohkesti oma inimesi, kuid nähti puhkekodu varjulises pargis ka arukalt külalisi.

Pildil vasakul: Soome lehe „Turun Maa“ toimetaja Risto Heinonen, kes veetis oma suvise puhkeaja EAL külalisenä Kose puhkekodus.

Paremal: suvine väljasõit Naissaarele. Paadi põhjas istub EAL külaline Varssaviist Ryszard Kiersnowski, paremal ta abikaasa. Tagapool vasakult: pr. H. Veidenbaum, pr. S. Rahnuto, pr. M. Toomik ja pr. A. Hansen.

SELTSKONDLIKUST OLEMISEST polnud Kose puhkekodus puudust. Siin piltidel on jäädvustatud (vasakult) EAL esimees J. Taklaja, pr. S. Rahnuto ja kunstnik Ed. Oie. Pildil paremal: pr. L. Taklaja ja puhkekodu perenaine pr. A. Hansen. Seisab: EAL külaline Kaunast „Lietuvos Aidase“ toimetaja Antanas Steponaitis.

Eesti-Läti-Leedu pressiliidu tegevusest

1936. a. „Õitsituledes“ annab kolleeg H. Rahamägi artiklis „Eesti-Läti-Leedu ajakirjanduslikust koostööst“ piisava ülevaate Eesti-Läti-Leedu pressiliidu tekkimisest. Ühtlasi kirjeldab ta ka mainitud liidu tegevust kuni 1936. aastani — niisiis oleks alljärgnevate ridade ülesandeks vaadelda Balti pressiliidu tööd ajavahemikus 1937—1939.

1936. aasta Balti pressiliidu konverents Riias kujunes töörohkeks ja mõnevõrra isegi põhjapanevaks sündmuseks. Viimasega mõtlen ma nimetatud konverentsil vastuvõetud resolutsioone. Osa neist resolutsioonest on kuni käesoleva ajani figureerinud nii Balti pressiliidu pleenumi kokkutulekuil kui ka mainitud liidu presiidiumi koosolekuil.

Niisuguste „retsivistlike“ resolutsioonide hulka kuuluvad mainitud konverentsil vastuvõetute hulgast järgmised:

Resol. 1. Konstateerides, et Läti-Eesti ja Läti-Leedu vastastikune tutvumine kirjandustoodetega areneb eduga, peab konverents tarvilikuks laiendada Eesti-Leedu vastastikust tegevust sel alal.

Seda resolutsiooni on veel hiljemgi vastu võetud ja temast on räägitud Balti pressiliidu pleenumi ja organite kokkutulekute puhul. Talle on tehtud täiendusi — kuid seni pole siin märgata mingit edu. Eesti kirjandus pole teed leidnud Leedusse, samuti pole meil seni nimetamisväärsed tõlkeid Leedu kirjandusest.

Resol. 4. Põhimõtteliselt nõustuda Balti instituudi ideega anda instituudi kava koos memorandumiga ta algatajalt K. Kornelilt Eesti-Läti-Leedu koostöö büroole.

Ka Balti instituudi küsimus on hiljem figureerinud Balti pressiliidu konverentside päevakorras, kuid seegi küsimus pole seni leidnud lahendust.

Resol. 6. Juhtida kolme Balti riigi vastavate asutuste tähelepanu kultuurifilmide ja kinokroonikate vahetamise süstemaatilise arendamise vajadusele.

Jälle üks „tänuväärseid“ teemasid konverentsil ja presiidiumi istungeil rääkimiseks. Kuid edu sel alal pole märgata.

Resol. 7. Vahetada intensiivsemalt pildimaterjale ja matriitse.

Otsustades selle järgi, et veel käesoleva aasta 9. juunil Kaunases peetud presiidiumi koosolekul Balti pressiliidu esimees dr. R. Berzinš kaebas pildimaterjali vahetamise loiduse üle, on seegi resolutsioon jäänud „hüüdjaks hääleks“.

1937. a. Balti pressiliidu konverents peeti Tallinnas 23. ja 24. veebruaril ja see on arvalt viies pleenumi koosolek. Vabariigi aastapäeva puhul omas konverents pidulikuma ilme. Konverentsi avas välisminister dr. Fr. Akel, kelle Balti pressiliidu tööd tunnustava sõnavõtuga liitunud Läti saadik Krievinsih ja Leedu saadik Dailide. EAL esimehe J. Taklaja tervitussõnade järele võtsid veel sõna Eesti, Leedu ja Läti rahvuskomitee esimehed Ed. Laaman, Pr. Dailide ja R. Berzinš ning alles seejärele asus konverents päevakorra täitmisele.

Pidulikule algusele järgnes asjalik töökoosolek, kus presiidium ja komisjonid esinesid põhjalike aruannetega oma tegevusest. Tallinna konverents kandis peamiselt informatoorset ilmet. Komisjonide esimehed oma aruandeis vaatsid põhjalikult sündmusi pressi ja kultuuri alalt. Võeti vastu Balti pressiliidu vahekohtu kord ning otsustati see esitada liidumaade ajakirjanduse kutseorganisatsioonidele kinnitamiseks. Liidu lepingut täiendati mõningate punktidega ning otsustati see anda Balti pressiliidu presiidiumile põhjalikuks väljatöötamiseks.

*

Sama aasta 1. ja 2. juulil peeti Kaunases Balti pressiliidu presiidiumi koosolek, millest osa võtsid Läti ja Leedu rahvuskomitee esimehed ning Eesti rahvuskomitee liige K. Kornel.

Sel koosolekul võeti vastu rida otsuseid, millest mainime järgmisi:

1. Liidumaade ajakirjandusliku koostöö intensiveerimiseks peetakse soovitavaks, et liidumaade ajalehed komandeeriks oma kvalifitseeritumaid jõude liitlaste pidulike sündmuste puhul korrespondentideks.

2. Silmas pidades, et „Balti nädalaga“ mitmesugused organisatsioonid Eestis, Lätis ja Leedus taotlevad nimetatud maade kultuurilist lähenemist, otsustas presiidium „Balti nädalate“ puhul ka iga kord kokku kutsuda Balti pressiliidu organite konverentsi.

3. Balti pressiliidu lepingu kodifitseerimine tehti ülesandeks Leedu rahvuskomitee esimehele Pr. Dailidele, kusjuures tal oleksid materjalina kasutada liidu konverentside protokollid.

*

1937. aasta 17. ja 18. novembril toimus Riias Balti pressiliidu presiidiumi ja komisjonide koosolek, millest Eesti poolt osa võtsid Ed. Laaman, K. Kornel ja nende ridade kirjutaja. Selle koosoleku raskeim osa langes presiidiumile, sest aasta jooksul oli tekkinud mõningaid

olukordi, mis ähvardasid Eesti ja Läti ajakirjanduse vahekorra ajada teravaks. Nii oli juba aasta algul Läti poolt avaldatud protesti ühe „Jutulehes“ ilmunud artikli pärast. Samuti protesteerisid lätlased aprilli algul „Päevalehes“ ilmunud kirjutuse puhul. Hiljem tekkis intsidend dr. O. Looritsaga liivlaste küsimuses.

Viimase küsimuse lahendamiseks esitas Läti rahvuskomitee esimees R. Berzins ettepaneku moodustada Balti pressiliidu liikmeist ankeetkomisjon, kes sõidaks liivlaste juure ning tutvuks olukorraga koha peal. Presiidium nõustuski selle ettepanekuga, kuid Eesti rahvuskomitee, hiljem ettepanekut kaaludes, otsustas sellest loobuda, sest niisuguse komisjoni moodustamine ei kuulu Balti pressiliidu kompetentsi.

Riia koosolekul komisjonid arutasid varem vastuvõetud resolutsioonide elluviimise võimalusi. Peeti soovitavaks kirjanduse vahetamist liidumaade vahel. Samuti tunnistati soovitavaks liidumaade teatrite vastastikused külaskäigud ja sagedam solistide vahetamine. Tõsteti üles Balti pressiliidu häälekandja loomise küsimus.

*

1938. a. algul tekkis konflikt Eesti rahvuskomitee ja Läti välisministri Muntersi vahel, mille tagajärjel Eesti rahvuskomitee oma volitustest loobus. Nimelt oli Läti välisminister 1937. a. detsembris Tallinnas viibides ühel koosviibimisel teinud mõningaid märkusi, millest Balti pressiliidu kohta võis halvustamist välja lugeda. Pärast kirjavahetust Läti välisministri Muntersiga arusaamatused siiski lahenesid ja Eesti rahvuskomitee leidis võimaliku olevat oma senist tööd jätkata. Sel puhul avaldati lehtedes järgmine kommünikee:

„Kuna arusaamatused, mis, nagu omal ajal teatatud, Balti presse-entente'i Eesti rahvuskomitee viisid oma volitusi maha panema, on lahendatud, võttis Eesti rahvuskomitee oma ametist lahkumise palve tagasi.“

*

Viimane Balti pressiliidu konverents peeti Kaunases 26.—28. aprillini 1938. a. Päevakorra tähtsaimaks punktiks oli Balti pressiliidu lepingu vastuvõtmine. Konverentsist võtsid osa ka liidumaade välisministeeriumide pressibüroode juhatajad.

Konverentsi avas Leedu välisminister S. Lorzoraitis, tervitusi ütlesid Läti saadik Kaunases L. Šeja ja Eesti saadik A. Varma.

Konverentsi juhataja P. Dailide märkis, et seekordne konverents evib erilise tähtsuse just selle tõttu, et sellest võtavad esmakordselt osa ka liidumaade pressisefid, ning avaldas lootust, et see edaspidi muutub tavaks. Edasine nentis kõneleja, et pressiliit on seni teinud tõhusat tööd kolme liidumaa lähendamise alal ning on muutunud sel alal asendamatuks teguriks.

Järgnesid aruanded rahvuskomiteede esimeeselt ja pressi- ning kultuurkomisjonidelt.

Konverentsil võeti vastu terve rida resolutsioone, millest märkimisväärseimad on järgmised:

1. Balti pressiliidu 6. konverents otsustas Pr. Dailide poolt kodifitseeritud liidulepingu kaesoleval konverentsil tehtud parandustega vastu võtta.

2. B. pressiliidu 6. konverents volitab rahvuskomitee esimehi oma maa valitsuste juures samme astuma selleks, et liidumaade välisministrite konverents tunnistaks välisministeeriumide

PIIRTUSEPUHASTAMISE-VABRIKUTE O/Ü.

TALLINNA

VIINAVABRIK

(ROSEN & Ko)

Napsid Liköörid Parfümeeria

MEREPUIESTEE 15

TELEFON 304-26

pressiõffide osavõtu Balti pressiliidu konverentsidest ametlikuks.

3. Konverents leiab vajaliku olevat, et rahvuskomiteed hoolitseksid selle eest, et nende maal ilmuvad uued kirjandustooted saadetaksvahetuse korras kahe ülejäänud liidumaa raamatukogudesse.

4. Konverents loeb tarvilikuks, et kolme liidumaa rahvuskomiteed organiseeriks arhiivid oma maa kirjanduse ja teatrisündmuste kohta ilmunud kirjutustest, samuti ka naabermaade kultuuri kohta käivatest ülevaadetest ja arvutustest.

5. Konverents soovib, et rahvuskomiteed teataksid reeglipäraselt liidumaadele, missugused kirjandusteosed neil on ilmunud ning missugused nendest oleksid soovitavad tõlkida.

6. Konverents otsustab, et Balti pressiliit jätkab aktsiooni, mille sihiks on pressiatäseede instituudi sisseseadmine Tallinnas, Riias ja Kaunases liidumaade saatkondade juures.

7. Konverents teeb ettepaneku, et liidumaade pressiõffid ühiselt rahvuskomiteede esimeestega töötaksid välja Balti pressiliidu ühise informatsiooni organi, mis ilmuks mõnes võõrkeeles, kava ja esitaksid selle oma maa valitsusele.

*

Pärast Kaunase konverentsi tekkis Balti pressiliidu tegevuses vaikuse periood. Kuna liidumaades ajakirjanduse omaalgatus on viidud miinimumini, siis loomulikult ka vastutus liidumaade pressi omavahelises läbisaamises on nihkunud välisministeeriumide õlgadele. Oma vahelised arusaamatused liidumaade ajakirjanduse vahel on kahanenud peagu nullini ja see-

pärast on ka Balti pressiliidu rahvuskomiteedel olnud vähe tööd. Tegevuses ilmneb teatav loodus, mida illustreerib kas või järgmine lugu:

Eesti ja Läti rahvuskomitee vahel käis 1939. a. algul elav kirjavahetus, mille teemaks oli järgmise pressiliidu konverentsi kokkukutsumise küsimus. Läti rahvuskomitee tuletas Eestile korduvalt meelde, et oleks aeg Tallinnas konverents kokku kutsuda. Eesti rahvuskomitee puikles aga vastu, lükates konverentsi kokkukutsumise tähtaega järjest kaugematele terminitele. Lõpuks Balti pressiliidu esimees R. Berzins kutsus 9. juunil 1939. a. liidu juhatuse kokku Kaunasesse, et konverentsi tähtpäev lõplikult kindlaks määrata. Seal alles selgus, et polegi Eesti kord konverentsi korraldada, vaid et see kohustus lasub hoopis Lätil! — Eks see ole heaks näiteks selleks, kui võrd rahvuskomiteedes ollakse asjaga kursis.

Kaunase presiidiumi koosolek otsustas järgmise konverentsi pidada 8.—11. sept. Riias. Läti rahvuskomitee ettepanekul aga lükati see konverents määramata aja peale edasi, sest praegune poliitiline olukord ei oleval konverentsi pidamiseks soodus — arvasid läti kolleegid.

*

Balti pressiliidu üritustest tuleb eeskätt välja tõsta ajakirjanike vahetamine suvekuudel. Seni on meilt vahetusmehi olnud nii Leedus kui ka Lätis sealsete ajakirjanike organisatsioonide külalisena. Ka Läti ja Leedu kolleegid on oma suvepuhkuse EAL külalistena Eestis veetnud. Samuti on Läti ja Leedu liidumaade ajakirjanikele korraldanud ekskursioone. Ainult Eesti pole selles osas oma kohustust täitnud.

TALLINNA
MAJAOMANIKKUDE
PANK
Ü.P.

HARJU TÄNAV 45

Telefonid:

Kodukeskjaam 478-50

Juhatus 443-67

Välisraha, seifid, laenud, hoïusummad

EESTI UNION

Tallinn, Suur Karja 18. Telefon 445-10,

EESTI UNION'! poliis tagab

KIIRE KAHJUDE TASUMISE

LÖUNA-EESTI OSAKOND:

TARTU

MAJAOMANIKKUDE

PANGAS

SUURTURG 7, TELEF. 15-62

Mõrusid mõtteid magusast

Viimasel ajal on levinud külaskäikudele omast käest suhkru kaasavõtmine.

Ajalehest.

Elu liigub tänapäeval tormakaid radu. Sõjavankri rataste all hukkab inimesi sadu. Kolikambri näib olevat rahu-unistus, eluruum ja võim on moodne usutunnistus. Eluvaatesse tungib viha ja jõhkrust, rõõmu ei loo ka mälestus vabamüügi-suhkrust. Tõusu poole rühub elumaksu-muse indeks, pea peale pööratud on käitumiskommete koodeks. See, mida naerdi täna ja eile võoraste juures, on õige nüüd meile. Nulini langema kipub tuju, kui näed, kust tuleb võtta eeskuju. Kuidagi uskuda ei taha oma silmi, vaid mõtled, et näed kinos rahvateaduslikku filmi.

Nii oli minuga, mis ma sellest salgan. Parem kohe lugu kirja panema algan. Mis sellest, et kõikjal muutub vaade, lehemeהל ikka ja alati säilib aade: „Tee ridu, vend, sest raha saad reast, ja rahaga kihutad muremõtted peast.“ Kõht ja pere sind sunnivad orjama, sente higi ja vaevaga korjama. Olgu hommikul või õhtul hilja, soorita tindikilvi — siis lõikad vilja.

*

See tõsi, et püksipandla päästsin valla, kui läksin vanale sõbrale külla. Korda sada seal vähemalt olen käinud, kuid kunagi pole seda näinud, et peaks seal kannatama keegi tühja kõhtu, olgu see hommik, lõuna või õhtu. Puhta napsi juure suupiste oli alati lihav, kohv aga mitte kunagi must ega vihav. Perenaine oli pakkumas sulaselge lahkus, suhkrut pani tassi niipalju kui iganes mahtus. Kristalseil vaagnail oli torte ja kooke, karavinides sätendas välismaa jooke. Kaks klaasi korraga täis kallati — nii oli ikka ja alati.

Sarvikust määratud vist küll mu saatus, sest seekord läks luhta mu õilis lootus, ehkki pere-mees mind lahkelt võttis vastu ja palus võorastetuppa astu, kus ennegi oli hulk mehi, sekka daamide poolpaljaid kehi. Daamid olid tulnud majaproua kutsel olema ta neljakümneandal ristsel.

Ajasime siis juttu ilmast ja muust ega lasknud ka sõjajuttu suust. Räägiti selleks, et hällilast kiita, eelkõige aga oma aega viita. Kärsitu ooteaeg ei kestnud kaua, sest peagi paluti istuda ümber laua jooma tassikest sünnipäevakohvi ja tühjendama terviseviinakarahvi.

Maad võttis nüüd sügav vaikus, pereproua hääl vaid üksinda kaikus:

„Ajajärk uus on meil nüüd käes, suhkrutiikk ripub taas nõoriga laes. Eemale te hoidke sest sulatavad pilgud! Magusat sellest vaid meile

endile tilgub. Kes ei vihalt kohvi juua taha, oma tšekisuhkruga võib kustutada magusaiha.“

Rumalaks muutus küll minu nägu, sest igaühel kaasas oli oma jagu. Puudus vaid minul see magus aine, üle näo läks häbipuna laine.

Vihahoo lahtudes sain aga võllanalja, kui võeti suhkureservid välja. Kellel see karbis, kellel kotis või koguni tühjas sinepipotis. Keegi kasutas ka puudritoosi, et kanda kaasas päevanoosi.

Jahtus siis minugi vihalõõsk, sest leidsin — kannus koor oli rõõsk. Seda ma tassi endale kallasin, mõned tilgad ka laudlinale pillasin. Võtsin vaagnalt soolakooki ja rüüpasin sõõmu hüva jooki, mis klaasides sätendas verevas värvis, ja hüüdsin: „Hea olgu pereproua tervis!“

Koju jõudsin seekord üsna vara, sest pidutuju haihtus ruttu ära. Kaua siis nühkisin diivaniplüüsi kodus, tehes kombeajaloo analüüsi.

Ei taha kuidagi külvata vaenu väites, et tegime võõrsilt laenu. Saksamaal kehtib ju praegugi komme, et kui külla neile lähete homme, siis leiate valmina kuuma vee, kuid endal olgu kaasas leib, suhkur ja tee. Koos istunud tundidest nauditakse mõnu ja lahkudes öeldakse veel tänusõnu.

Kui seltsis olete käinud jänest laskmas, siis õhtul te teretunud jahijuttu vestmas. Ei puudu siis laualt jänesepraad, millel täpne ja õige on küpsusekraad. Ent järgmisel päeval pead vaos hoidma närve, sest jahikaaslaselt saad kirjas lahtise arve, kus üles pandud pisingi kulu (ei ebatäpsust õige sakslane talu). Üldsumma on jagatud täpselt pooleks, oma osa maksmine on sinu austavaks hooleks.

*

Vist muigate lugedes eelnenud ridu, sest mõtlete — ma pilkan teiste pidu. Mind aga uskuge — olen kaugel sellest. Ei mõelnud halba suguoest-vellest. Ka mitte aaria rassist vahvast, kes sõjas on jagu saanud poola rahvast. Ma tahtsin vaid küsida: kuhu jäänud me omapära? Ega siis tuhmunud ole eesti leidurivaimu sära. Kui oli meil häda, siis nõust saime abi, miks teeme nüüd endile laenamiseaga häbi? Kas laenamine selleks võõraid kombeid, et suhkruga rikuda terveid hambaid? Joogem niima ja kalja — ei janu siis piina — ja hällilapse terviseks naps eesti valget viina.

Miks leinata suhkrut, tast olgu nüüd puhkus. Me pidutseme temata — see olgu me uhkus! Ei saa siis tunda kurba tõika, et oma vits ihu meil vermed lõikab. Ei ootagi suhkrut, ei palu seda andi, vaid ütleme: „Sic transit gloria mundi...“

Arksulg.

EAL LIIKMED

Aastaarvud nimede taga näitavad tegev- ja toetajail liikmeil Liitu astumise aega, auliikmeil auliikmeks valimise aega.

Auliikmed:

Aitsam, Mihkel	1934
Hubel, Eduard	1934
Murdu, Heinrich	1936
Olak, Paul	1934
Raudsepp, Hugo	1934
Tomp, Jaan	1934

Tegevliikmed:

Agori, Vello	1922
Angelus, Oskar	1928
Animägi, Juhan	1921
Arro, Karl	1935
Audova, Joh.	1933
Birkfeldt, Verner	1236
Braks, Tõnis	1922
Eerme, Karl	1931
Erikson, Julius	1929
Esop, Meta	1927
Fiskar, Anna	1919
Grönberg, Artur	1934
Grünthal, Aleksander	1921
Heinlaid, Reinhold	1932
Heino, Toivo	1926
Hennok, Harry	1936
Hennoste, Juhan	1932
Hunnius, Edmund	1922
Ibrus, Johannes	1932
Illermaa, Eduard	1932
Jalak, Evald	1926
Jensen, Jaan	1937
Janno, Richard	1937
Johanson, Leopold	1921
Joonas, Erich	1934
Joonson, Arnold	1933
Kalbus, Arvo	1937
Kaljumäe, Voldemar	1934
Kalm, Artur	1933
Kareda, Leho	1939
Karro, Bertram	1932
Kask, Aleksander	1934
Kentmann, Voldemar	1922
Kesa, Karl	1922
Kitsberg, Jaan	1927
Kivikas, Albert	1938
Klau, Stegmund	1930
Kornel, Karl	1921
Krusten, Peeter	1928
Kruustee, Juhan	1935
Kukke, Hugo	1925
Kures, Margarethe	1929
Kärje, Juhan	1930
Kõdar, Ludvig	1937
Kõrgvee, Eduard	1937
Laaman, Eduard	1924
Laanest, Hans	1922
Lehtmets, Elmar	1939

Léppik, Jaan	1924
Lessel, Evald	1937
Loigum, Uno	1938
Malt, Helmut	1936
Milvere, Georg	1930
Möttus, Jakob	1928
Mänd, Oskar	1925
Nahe, Oskar	1936
Nukk, Eduard	1936
Nurk, Märt	1922
Nyman, Joh.	1932
Nõmmik, Harald	1939
Oidermaa, Hans	1929
Osvet, Konstantin	1922
Peets, Arnold	1934
Peterson, Aleksander	1935
Peterson, Ilmar	1927
Puudist, Artur	1939
Prümmel, Joosep	1919
Päärt, Harry	1937
Raag, Arno	1932
Rahamägi, Henno	1927
Rahnulo, Gerhard	1931
Randalu, Adam	1939
Randel, Felix	1931
Raudsepp, Harald	1935
Raudsepp, Vladimir	1935
Rebane, Heino	1937
Reining, Eduard	1937
Rennit, Endel	1935
Roks, Bruno	1939
Saarsoo, Johannes	1935
Schulmann, Helmut	1927
Schultz, Aleksander	1928
Sepp, Arnold	1936
Simm, Elmar	1934
Sirge, Rudolf	1930
Soonpää, Leo	1935
Soosaar, Hans	1935
Šoots, Olev	1927
Štšepotjeva, Helene	1925
Šumakov, Jüri	1939
Süvalep, Arnold	1922
Taklaja, Jaan	1927
Tammer, Harald	1922
Tammlaan, Ev.	1931
Taska, Artur	1935
Teder, Kaljula	1928
Tiitsmaa, Aleksander	1937
Tiitus, Romulus	1929
Tomp, Tõnis	1921
Tooming, Osvald	1938
Truuvere, Adu	1933
Tupits, Artur	1922
Tähtra, Eduard	1934
Tõllasepp, August	1924
Vaher, Valter	1935
Vaik, Aksel	1936

Valdson, Karl	1922
Valgma, Aleksander	1932
Veelma, Juhan	1922
Veidenbaum, Siegfried	1931
Vesilo, Agnes	1932
Viidas, Voldemar	1926
Visnapuu, Eduard	1921
de Vries, Axel	1921

Toetajad liikmed:

Vallaste, Hendrik	1937
Adson, Artur	1922
Anderkopp, Ado	1922
Anderkopp, Alice	1926
Antson, Aleksander	1931
Aun, Erika	1937
Bortkevits, Helene	1937
Jaik, Juhan	1927
Joasalu, Andres	1932
Jürgenstein, Helmi	1931
Kanarik, Paul	1929
Kann, Nikolai	1926
Kask, Aleksander	1921
Kenn, Helene	1934
Krigul, Viktor	1936
Kursmann, Nikolai	1930
Kurovski-Kulbas, Valentine	1937
Külm, August	1927
Laats, Artur	1933
Laurine, Leho	1938
Liiv, Otto	1928
Meimre, Karl	1929
Metslov, Nikolai	1924
Männik, Hans	1929
Parm, Aleks	1937
Parikas, G. J.	1930
Pedari, Jaan	1931
Peel, Aleksander	1925
Piip, Ants	1923
Rahamägi, H. B.	1930
Reekna, Renie	1937
Saareste, Andrus	1936
Saks, Edgar	1936
Sarv, Erich	1933
Sepp, Helmar	1931
Sihver, Endel	1935
Sihver, Johan	1932
Sommer, Edgar	1938
Steinmann, Juuli	1934
Taioste, A.	1930
Tamm, Uno	1937
Truuvere, Edgar	1934
Vasard, Salme	1931
Vebermann, Ernst	1921
Viik, Johannes	1919
Voitk, Evald	1939

Eesti Ajakirjanike Liidule soovib
parimat edu ja õnne ta XX aastapäeval

A/S. Tsemendivabrik
Port-Kunda

Tsement... Hall pulber, paest, savist, põlevkivist ja kipsist. Väga keerulise keemilise koosseisuga. Tardumise saladuse üle teadlased ikka veel murravad piike. Too pulber aga on tähtis ehitustehniline ja majanduslik tegur. Meil siiski kaua põlatud: olevat kallid... Nüüd ta hind on madal: 3—3½ senti kilo; peaaegu võrdne lubja hinnale. Ja tsementi tarvitataksegi nüüd palju: küll linnas, küll maal, küll sildadeks ja teetruupideks, küll nopsakiveks ja põrandadeks. Ehitajad teevad hooneid puha tsemendist, vundamendist — korstna tipuni. Hambaarstid — isegi hambaid. Hitler raius oma nime ajalukku tsement-betoon-autoteede ehitamisega. Tsement teeb liiva ja purustatud kivi jälle kaljuks-betooniks. Moodne ehitustehnika lihtsustab hoonete ehitamist betooni rakendamisega. Tsement aitab ehitustöid mehhaniseerida. Tsement on kõikjal tähtis kaubaartikkel; ta tarvitamise järgi hinnatakse riikide majanduslikku taset. Tsemendiga võib aidata riigikassat, kui ehitusmets vedada välja ja hooned püstitada betoonist. Tsement on tulekindel, seepärast seda tarvitataksegi nii tähtsamateks ehitusteks kui ka pilbaskatuste võõpamiseks.

Petseri tulekahju olnuks vähem, kui puumajade seinad ja katused oleksid olnud kaetud tsemendipiimaga. Tsement on hädavajaline aine põllumehhele, kes vormib betoonist endale veepaake, künasid, poste, põrandaid, silohoidlaid, hooneid.

S I S U:

	Lhk.		Lhk.
J. Taklaja: Erakorraline viisaastak	9	J. Prümmel: Sõja hüved	59
M. Nurk: Hoolitsegem järeikasvut eest	12	Joosep: Härra Wasserstromi elutee	62
Evald Jalak: Meie perspektiividest	14	Peeter Burlesk: Ulemlaul juubeliks	65
Ed. Nukk: Luuletusi	16, 56	O. Soots: Lehemeeste internatsionaal	67
Heini: Suhkrukott	17	J. K.: Ilmar Tõnisson +	70
J. Kitsberg: Lõpetatagu mõttetu öötöö	22	Juhan Kruustee: Esimene samm	71
K. Teder: Mälestusi kaunist Rõugest	24	Mikk Aadu: Moodne Ahasveerus	74
K. Osvet: Vanad rajad	28	K. Eerme: Viis lahtist armastuskirja	77
K. Kornel: Lycki vallutama	29	S. V.: EAL tegevus möödunud aastal	81
A. Peel: Eesti filmi päevaküsimusi	34	L. Soonpää: Eesti-Läti-Leedu pressiliidu tege- vusest	84
L. Johanson: Trüki vabadus ja mürkseened	38	Arksulg: Mõrusid mõtteid magusast	88
A. Valgma: Üks vaba õhtu	41	EAL liikmete nimestik	89
Osv. Tooming: Nukrust ja rõõmu	46		
K. Eerme: Mart Lepastet mälestades	48		
„Diplomaat“: Ullatuste lainetel	49		
Ev. J. Voitk: Reamees hüppab üle hundi- aukude	54		
E. Rummelgas: Luuletusi	57, 64		

Toimetanud: H. Laanest

Kaas ja illustratsioonid: Redo-Randel

Karikatuurid: Gori ja R. Tiitus

Majanduslikku ellusuhtumist tuleb muuta

Aastate kestes jälgides Ameerika eestlaste ajakirjas „Meie Tee“ ilmunud kirjutusi eestlaste elust ja võitlustest igapäevase leiva pärast tundus nii mõnigi kord veidi võõrastavana asjaolu, kui üks ja teine oli teenistuskoha maha jätnud sellepärast, et see ei olnud annud nii palju sissetulekut, et sellest midagi oleks võinud säästa.

Läinud suvel oli võimalus lähemalt tundma õppida üht niisugust eestlast, kes Ameerikas ja Austraalias oli elanud ja töötanud. Eeltoodud küsimuse mõistmiseks püüdsin jälgida, kuidas see eestlane, kes üle 10 aasta oli võõrsil töötanud, nüüd Eestis oma elu sisse seab. Selgus, et see mees oli kõigepealt läbi käinud korterid, kauplused ja turu. Selle järele ta oli koostanud täpse eelarve, isegi sentidega arvestades väljamineku-osa. Seejuures ta oli muidugi arvestanud oma eriharrastusi ja seda, mida ta elult nõuab meie oludes. Ta oli end piiranud paljudes osades, võrreldes Ameerika eluga, ja asetanud end Eesti elu ja tarviduste piiridesse. Seejuures ta oli väljaminekupoolle märkinud summa, mis võrreldes teiste summadega ei olnud suur, kuid küllalt tunduv osa. Selgus, summa oli selleks, et seda säästa.

See inimene ei olnud mingi elureformija, vaid ta kaalus Ameerika elukogemuste najal ja seletas: Algul võõrsile minnes elasin mina ja kõik eestlased eesti eluviisis — mis teenitud, elati läbi. Kuid igapähe meist tuli läbi elada suuri pettumusi, sest teatud aja-vaheemike tuli olla töötaja. Samal tööalal töötajad pärismaalased ei sattunud töövaheajadel hätta, sest nendel oli kogutud tagavarasid. Meie olime hädas. Ja hädas olev inimene haarab kinni alati kõige halvemast.

Nii sattus üks ja teine tööaladel järjest allapoole. Nõrgemal ei olnud väljapääsuks võimalusi. Nii õppisime häda sunnil, olgu töö nii vähe tasuv kui see oligi, ikkagi midagi tagavaraks hoidma, elades selle arvel teinekord väga viletsalt. Kuid tagavarad aitasid töövaheajadest üle ja nii oli võimalus tööd otsida ja seda teinekord tasu suhtes ka valida. Sellega kasvaski minusse isiklikult, jatkas väliseestlane, see tööviis, eluviis ja ellusuhtumus, mis oli omane kõigile teistele. Selle tagajärjel võisin koguda endale summa, millega olen Eestisse võinud sõita ja oma elu siin uuesti rajama hakata. Mul ei ole kahtlust, et ma ka siin, väikeste olude juures, sama süsteemi järgi elades end läbi löön.

Huvitav ja ühtlasi haarav oli kuulata selle lihtsa töömehe elukäsitust ja röömu tunda sellest, kuidas elu inimest on õpetanud teda ümbritsevast üle olema.

Kui nüüd vaadelda meie inimesi, siis kuuled ja näed, et siin elu on läinud enamiku, eriti vallalise rahva, juures nii, et see kujutab ainult päevast-päeva elamist. Suur osa on veel ette-elajaid. Kui võtta meil nende inimeste üldarv, kes on mõetlnud rahakogumisele, ja jagada see arv leibkondade arvule, siis näeme, et säästjate protsent on õige väike. Vähe on neid tööliskonnas, haritlaskonnas, põllumeeste hulgas. Põhjendusena kuuled üht ja sama: teenistusest jätkub ainult elamiseks!

Vastu vaidlemata on õige, et meie sissetulekud ei küüni neiks väljaminekuiks, mis mõne teise maa tööline endale võib lubada, kuid meil tuleb arvestada

meie olusid ja end nende kohaselt sisse seada. Seejuures jätkub pisimal määral tagavaraks hoidmiseks ikkagi võimalusi.

Nendel ajajärkudel, kui meil korraldati hädaabitoid, oli mul võimalus selles probleemis esiletulevate nähtuste uurimiseks koguda mõningaid materjale. Nende isiklike vaatluste põhjal selgus paljudel juhtudel, et ühe ja sama hooaja töötegijaist olid ühed alatiselt talveti viletsas seisukorras ja otsisid hädaabitoid, kuna teised, samasuguse teenistuse juures, endid töövaheajadel suvel teenitud palgast ära elatasid ja hädaabitoid ei otsinud. Mõned suutsid sel kõige raskemal tööpuuduse ajal oma elu nii korraldada, et abistasid isegi teisi.

Niisuguseid näiteid võib tuua kõikidelt tööaladelt ja kõikidest seltskonna kihtidest. Kõik need näitavad ühele ja samale: meie ellusuhtumine on teine kui see peaks olema. Sellist ellusuhtumist, kuigi see on juba ammu ära tuntud ja vääraks loetud, ei ole meie iseseisvuse kestel suudetud välja kasvatada. Alles nüüd, mõned aastad tagasi, hakati noorsoos kasvatus-tööd tegema posti hoiu-markide kaudu. Kuid seda on vähe, kuna see meetod ei tungi peale, vaid see abinõu tuleb üles otsida.

Enne maailmasõda käisid ühispankade kasseerijad töökodades ja võtsid töölistel igal palgapäeval väikesi summasid hoiule. Iseseisvuse ajal ei ole seda tehtud. Kõneldes pangaringkondadega selgub, et nad ei ole sellest huvitatud, kuna see nõudvat rohkem vaeva ja kulu kui asi on väärt. Ometi oleks sellele pidanud tuldama, et algul otsib pank inimese üles, kuid pärastpoole, kui see harjumuseks saab, inimene panga.

Rõõmustaval viisil on siin siiski murrang sündinud, sest Riigi Hoiukassa on algatuse endale võtnud ning hakkab kündma sötötajäänud alasid just sellest vaatepunktist, millega ei tegele era- ega ühispankad. Tõmmates juure viimaseid on algatatud suurt propagandat säästu teostamiseks. Riigi Hoiukassa hakkab vastavalt selgitustööd tegema eriti noorsoos ja tööliskonnas. Algul on see puht-ideeline võitlus ja nõuab suurt jõupingutust, kuid iga liigutus siin annab tulevikus kahtlemata reaalseid tagajärgi. Eriti suuri lootusi tuleb panna noorsoole. See kasvatus, mis kodu seni on annud noorsoole majandusliku mõtlemise alal, on olnud puudulik. Kodu on teinekord noore sellest veel eemalegi viinud, eriti need kodud, kus valitseb näiline jõukus. Siin tuleb noorsugu välja viia reaalsesse ellusuhtumisse, ja nii, et noorus juba maast-madalast hakkab ka ise midagi koguma, et meil tekiks ka niisuguseid kodanikke, kes põlvest põlve varandusi koguvad ja selle läbi midagi saavutavad, ja et kaoks nähtus, kus järgmine päev selle hävitab, mille eelmine päev on loonud.

Meie eluvõimalused ei ole nii laiapiirilised, et inimesed saaksid rikastuda spekulatiivsete meetoditega, vaid üksikisiku ja seega terve ühiskonna rikastumine peab sündima vähehaaval, kuid järjekindlalt. Ainult selle tagajärjel tõuseb üksikisiku ja ka ühiskonna jõukus, mida meie elu terves ulatuses vajab selleks, et üles ehitada Eesti elu ka majanduslikult ja seda enda käes pidada.

A. PEEL.

Toitlusnäitus

TALLINNAS, BÖRSISAALIDES, 1.—5. det. k. a.

Toiduained. Joogid. Maitseained. Tubak ja tubakasaadused. Toitude ja jookide valmistamise ja alalhoiu sisseseaded ja tarbed. Lauakatmine, söökide ja jookide serveerimine, söögi- ja jooginõud, -tarbed ja -riistad. Toiduainete pakendid, etiketid jne. Toitlustamisesse puutuv kirjandus

Kuna see näitus omab laialise huviringkonna, siis on sellel esinemine igale vastavale ettevõttele suure tähtsusega

Näituse ajal toimub laiaulatuseline toitluspropaganda

KORRALDAJA:

A/S. „N Ä I T U S“, TALLINN, HARJU 43, TEL. 450-64

Põllutöökoja Põllumajanduslik Raamatupidamistalitus

Tallinn, Pikk tän. 40. Telefon 442-88

Korraldab taludes arvepidamist, koostab talude korrastus- ja majapidamiskavasid, teeb talu eelarveid ning põllumajanduslikke kalkulatsioone ja arvestusi

Talituse väljaandel ilmunud ja talituses müügil:

1. Täiskomplekt liht ühekordse taluraamatupidamise arveraamatuid Kr. 3.—
2. Täiskomplekt kahekordse taluraamatupidamise arveraamatuid Kr. 6.—
3. Üksikud arveraamatud: Inventariraamat Kr. 1.—, Kassaraamat Kr. 1.20, Majanduse raamat Kr. 1.—, Perenaise raamat Kr. 0.20, Töödepäevaraamat Kr. 1.50, Tagavarade raamat Kr. 1.50, Maaraamat Kr. 1.—, Talu eelarve Kr. 1.50, Väikemajapidamiste arveraamat Kr. 1.25, Taluraamatupidamise statistiline andmestik Kr. 1.—
4. Mitmesuguste arveraamatute lohtised lehed, talu lühendatud ja laiendatud lõpuarvete planketid, abitabelid lõpuarve tegemiseks jne. Kr. 0.05 — 0.75
5. Taluraamatupidamise õpetus: I osa Kr. 1.50, II osa kr. 2.—
6. Eesti põllumajanduse tasuvuse andmed — aastaraamatud: I (1925/26. a.) — XIII (1937/38. a.) Kr. 1.50 — 3.—

Taluraamatupidamise levitamiseks põllumeeste peres korraldab talitus iga aasta märts- ja aprillikuu maakonnalinnades ja konventide keskustes 3-päevalisi taluraamatupidamise kursusi. Osavõtt põllumeestele tasuta.

Lähemaid teateid kursuste üle saab P. R. Talitusest ja maatulunduse konsulentidelt

Põllutöökoja Talude Hindamise ja Ostu-Müügi Talitus:

Tallinn, Pikk tän. 40. Telefon 442-88.

Toimetab talude hindamisi, müüke ja renditamisi. Talituses antakse osta soovijale üksikasjalisi teateid müügil olevate talude üle. Soodsaim vahetalituskohi müüdavate talude registreerimiseks. Müügisummadelt % ei võeta.

Renditalude vahetalitus. Põllumajanduslikud hindamised. Nõudke lähemaid teateid. Kirjavastuseks lisada 10-s. postmark.

Riigi Klassiloteerii

neljal loosimisel jagatakse mängijaile

1.186.315 krooni,

kusjuures igale piletiraamatule lan-
geb vähemalt üks võit. Suurim
võiduvõimalus on 80.000 krooni

Pidage silmas

pileteile trükitud ümbervahetamise
tähtpäevi, sest nende tähtpäevade
möödalaskmisega kaotate võimaluse
osa võtta viimses klassis toimuvast
miljonite jagamisest

Meie esindame parimaid

Alfa-Laval käsi- ja jõukoorelahutajaid
Kolding piimatalitusmasinaid
Svecia rohu- ja viljaniitjaid, viljapeksumasinaid
Radix reaskülvimasinaid
Tempus kunstväetisekülvimasinaid
Stigluft viljapuhastajaid
Teras-Neusaat viljapuhastajaid
Jaehne diiselmootoreid
Knoch õmblusmasinaid

Alati laos: aiatööriistad, seemned, kunstväetised, jõusöödad, raua-, ehitus-, põllumajandus-, koloniaal- ja majapidamistarbed

Tallinna Eesti Majandusühisus

Estonia puiestee 21

Perenaised!

Töö majapidamises on mänguasi, kui tarvitate

LODIX kingakreemi

SIDOL metalli- ja aknapuhastajat

SIGELLA poonimisvaha

SIRAX küürimispulbrit

A.-S.

SIDOL COMPANY

TALLINN, SOO TÄN. 29

Aga aroomilist ja head ETK kohvi

Suitsetamisel loovad samasuguse
mõnutunde

ETK NAUDINGSUITSUD

AHTO.TURIST.VIKING

SÜNDMUSTERIKKAL AJAL

on ajakirjaniku töö iseäranis närvepingutav. Vastupidavaks teeb lühike puhkus hea sigareti või paberossiga nagu

POLO * DERBY * ORIENT

Terve Euroopa ja viis maailmajagu

on Teie valduses iga meie raadiovastuvõtja kaudu

Meie käesoleva hooaja vastuvõtjate programm pakub väljapaistvaid tüüpe:

KONTSERT-SUPER

— Maavastuvõtjate eriklass. Võimsus ja ökonoomsus koos. Hind kr. 200.—

AGU 3

— iga taluelamu uhkus — elegantseimaid ja viimistletuimaid patarevastuvõtjaid erakordselt hea lühilainevastuvõtuga, isegi Tokio. Lülitav voolukokkuhoid.

Hind kr. 155.—

AGU 2

— eelmise väärikas kaaslane, samuti lühilainealaga.

Hind kr. 130.—

MELOODIA ja MAESTRO 2

— võrksuperid kõigi superi finessidega. Meloodia Hind kr. 200.—
Maestro 2 Hind kr. 225.—

Meie saadame nõudmisel tasuta tehnilisi andmeid, katalooge ja informatsioone nende vastuvõtjate kohta. Nõudke nende vastuvõtjate demonstreerimist meie esindusärides

TARTU TELEFONIVABRIK A.-S.

TARTU, PUIESTEE 9/11. TELEFON 2-34

Suurim erialaline ettevõte

A. TÕNISSON & Ko

TALLINN, RÜÜTLI 28/30. TEL. 416-00

varustab teid

	vesivarustuse,	
	keskkütte,	
	pumba- või	
	elektriseadmega	

Suurimad materjalilaoed erialal

Oma tehased Tallinnas, Siimoni t. 3. Tel. 310-07

A/s Tallinna Laevaihisus

LAEVAOMANIKUD JA LAEVAMAAKLERID
SÜTE IMPORTÖÖRID JA SPEDITÖÖRID

Peakontor: Tallinn, S.-Karja 18. Tel. 42690 (4 liini)

EKSPEDITSIOON:

Korrespondendid kõigis suuremates sadamalinnades.
Kaupade tollimine ja ekspedeerimine. Inkasso. Kinnitus.
Telefon: 42690, telefon tollil: 4600+

TOLLIVABALADU:

Laevade varustamine ja provianteerimine tollivabalaost.
Ladu sadamas, Uus-Hollandi tn. 6. Telefon: 31452.
Kontor: Vana-Sadama 3. Telefonid: 45638 ja 44180

SUTELADU:

Auru- ja sepasöed ning valu- ja küttekoks laost ja
sadamas otse laevast alati saadaval
Kontor: V.-Sadama 3. Telefonid: 45638 ja 44180

LAEVATARVETE KAUPLUS JA PUUTUOKODA:

V.-Sadama 3. Telefonid: 45638 ja 44180

A/s. «Kopli Kinnisvarad»

Tallinn, Kopli, Vene-Balti as. nr. 60

Kodukeskjaam tel. 427-88, 427-89

ŠOKOLAAD

A/S **GINOVKER & Co**

BISKVIIT

TARTU LINNAPANK

TARTUS, RAEKOJAS

TELEF. ÜLDINE: 22-32. JUHATUS: 31-32

Võtab raha hoiule, jooksvale arvele, kindlale tähtajale ja kuude viisi ning maksab ajakohast protsenti. Annab laene. Toimetab kõiki pangaoperatsioone. Korrespondendid kõigis kodumaa linnades ja rahvarikkamates kohtades üle maa

K/ü. «EHITUSKIVI»

V.-KARJA TN. 12-1, TALLINN

TELEFON: 421-90, 455-30

MÜÜB: EHITUSTELLISKIVE
KATUSEKIVE
SILIKAATKIVE
PÖLLUTORUSID
ETERNIITI
LAEKIVE

G. Scheel & Ka

Tallinnas

Asutatud 1884. a.

Ü.
K. EESTI
RAHVAPANK

TALLINNAS, SUUR-KARJA NR. 19
TELEFON 425-55

TOIMETAB KÕIKI PANGAOPERATSIOONE

Ühistegelikkudele kindlustusseltsidele ja
-kassadele korraldab edasikindlustust
ning annab nõu ja juhatust asjaajamises

*Eesti Ühistegelik
Kindlustuskeskselts*

TALLINN, SUUR-KARJA 19
Postkast 122. Kõnetr. 426-83

„POLARIS“

EESTI KINDLUSTUS-AKTSIA-SELTS

VÖTAB VASTU JÄRGMISI KINDLUSTUSI:

elu-, tule-, murdvarguse-, veo-,
väärtsaadete-, kasko- (laeva-
kerede) ja klaasikindlustusi

Seltsi PÕHI- ja TAGAVARAKAPITALID ületavad

Kr. 1.057.000.—

Seltsi asutamisest peale on KAHJUDE eest välja maksetud
üle

Kr. 6.500.000.—

Soliidne edasikindlustus! Kahjud likvideeritakse viivitamata!

JUHATUS asub TALLINNAS, Vana-Viru 12. Kõnetraat 426-66
Telegrammi-aadress: „POLARIS“ • OSAKOND asub TARTUS, Suur-
Turg 11. Kõnetr. 6-75 • ESINDAJAD kõigis linnades ja maakohtades

Masinaehitusvabrik

A.-s. Franz Krull

Tallinn, Kopli 68. Oma keskjaam 415-35
Osak. Tartus, Narva mnt. 19, tel. 17

Valmistab parimas headuses:

tõstetoole (lifte), keskkütte
katlaid, keskkütte radiaato-
reid, kõiksuguseid masinaid
ja põllutööriistu, tempervalu

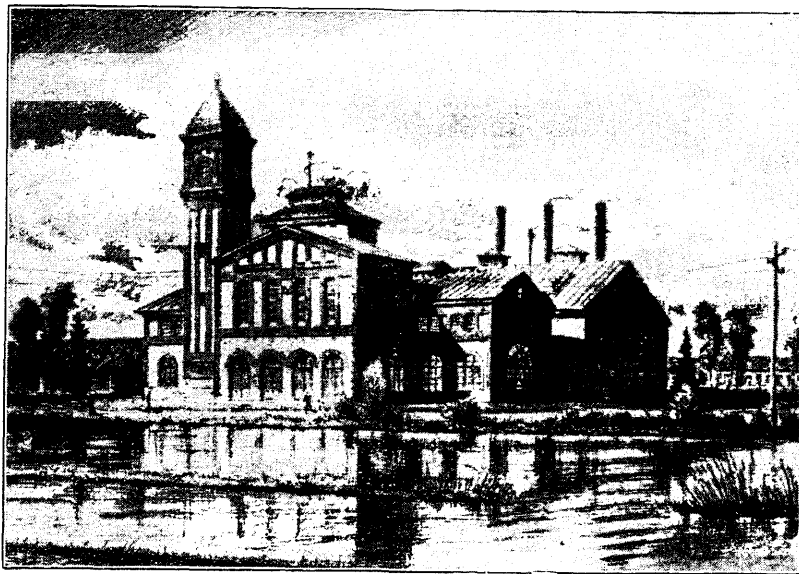
Nõudke kalkulatsioone

A/s. „Volta Tehased“

Tallinn, Tööstuse 47

Elektri-kiirkeeduplaadid ja triik-
masinad ● Soojaõhu kütteseaded ●
Vesivarustus ● Ventilatsioon ●
Gaasikaitse ● Kliimaseaded

A.-S. EESTI TURBATÖÖSTUSED

Ellamaa jõujaam

A/s. EESTI METSATÖÖSTUS

(TALLINN, FALKPARGI 4)

MUUB METSAST mitmesuguseid metsamaterjale riigi- ning omavalitsusasutustele, kohalikele elanikele ja teistele tarvitajatele kohaliku metsametskonna kaudu

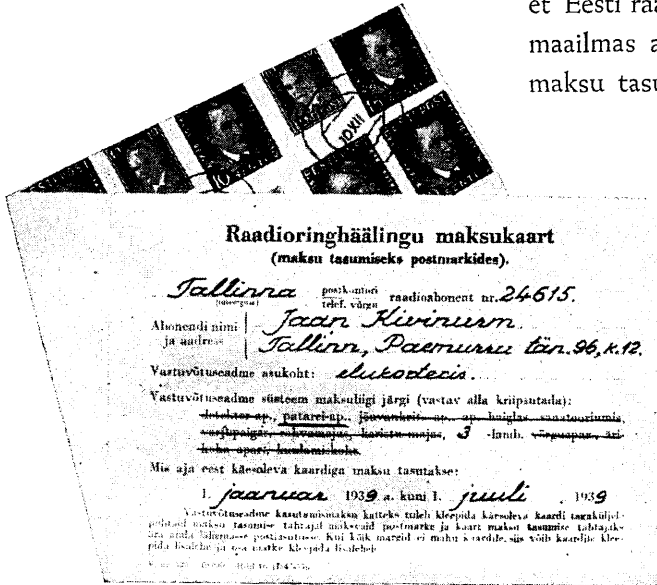
KUTTEPUUDE VÄIKEMUUGILAOD on: Tallinnas (tel. 316-84), Tartus (tel. 7-28), Valgas (tel. 1-73), Viljandis (tel. 13), Võrus (tel. 10), Petseris (tel. 77), Tapal (tel. 18-a) ja Jõhvis (tel. 1-07)

LAUAMATERJALIDE MUUGIKOHAD on: Tallinnas (tel. 441-16), Tartus (tel. 17-52), Pärnus (tel. 3-12), Sarus (Võrumaal), Kilingi-Nõmmes, Valgas, Tahevas, Otepääl, Jõgeval ja metstkondades, kus teostatakse palkide saagimist a/seltsi arvel

A/S. „EESTI METSATÖÖSTUS“

Kas Teie teate,

et Eesti raadioabonentidel on kasutada maailmas ainulaadne soodustus raadio-maksu tasumiseks?

Kui Teile teeb raadio-maksu korraga tasumine raskusi, siis küsige endale postiasutusest pildil kujutatud maksukaart ja kleepige sellele poolaasta jooksul ja vähehaaval Eestis käibelolevaid postmarke kuni järgmisel tähtpäeval tasumisele tuleva summa väärtuseni ning esitage see kaart ühes raadioloaga postiasutusele raadiomaksu tasumiseks

EESTI MAAKREDIITSELTS

ASUTATUD 1802. A.

TALLINN, VABADUSE PST. 1, OMAS MAJAS

Juhatuse telefon 466-37

Annab põllupidajatele pikaajalisi laene talukoha pantimisel

5⁰/₀ Eesti Maakrediitseltsi eriseeria pantlehed on kindlustatud talukohtadel lasuvate esimeste võlakohustistega ja seltsi varandusega ning tagatud riigikassa poolt. Pantlehed kannavad 5⁰/₀, mis makstakse välja kaks korda aastas. Pantlehed kustutatakse 29 aasta jooksul iga aasta kaks korda ning pantlehtede praeguse kursi 95 juures on nende tulutoovus aastas 5,48⁰/₀. Seega osutuvad need mitmekordselt kindlustatud pantlehed kindlaimaks ja soodsaimaks raha paigutamise vahendiks

Eesti Maakrediitseltsi pantlehti võetakse vastu valitsus- ja omavalitsusasutisega sõlmitud lepingute ja hangete ning aktsiisi- ja tollimaksu kindlustuseks kursi-ga 95. Pantlehtedesse võib mahutada vaestelaste, seltside, usuühingute ja oma-valitsusasutiste kapitale

EESTI MAAKREDIITSELTSI JUHATUS

PÖLLUMAJANDUSE PANK

Asukoht: Tartus, Suurturg nr. 9, omas majas. Osakond Valgas.

Telefonid: kodukeskjaam Nr. 40-50.

Arvete seis 31. augustil 1939. a.

AKTIVA		PASSIVA
Kassa ja j'arv. teist. pankades . . .	Kr. 549.270.78	Osa- ja muud kapitalid Kr. 292.258.11
Väärtpaberid ja osamaks teistes asutistes	" 201.297.11	Hoiusummad:
Väärtused	" 189.24	tähtajal 1.351.725.02
Laenud	2.813.442.24	jooksvad 1.632.537.34
Korrespondendid	" 44.471.23	Vekslite rediskont " 246.720.—
Garantii deebitorid	" 25.829.50	Võlad teistes krediitasutustes " 199.267.10
Vallasvara	" 35.031.19	Korrespondendid " 66.909.28
Kinnisvara	250.000.—	Väljaantud garantiid " 25.829.50
Kulud	" 71.469.83	Osakond " 135.427.62
Osakond	135.427.62	Tulud " 185.494.07
Muud aktivad.	28.478.41	Muud passivad " 18.739.11
	<u>Kr. 4.154.907.15</u>	
		<u>Kr. 4.154.907.15</u>

Pank võtab raha hoiule ajakohase %ga, annab heade kindlustuste vastu takistuseeta laenusid ja toimetab kõiki pangaoperatsioone Korrespondendid kõigis tähtsamates keskkohades.

Pangal moodne varakamber. Hoiulaekad mitmesuguses suuruses.

Põllumajanduse Pangaga opereerivad kõik põllumehed, põllumajanduslikud ühisused ja omavalitsused.

Panga juures E. O. ja U. A. Kindlustusselts „OMA“ agentuur.

Juhatus.

Kaubandus-tööstuskoja Teataja

ILMUB KAKS KORDA KUUS

TOIMETUS JA TALITUS:

KAUBANDUS-TOOSTUSKODA

Tallinnas, Pikk 20, tel. 426-15

Millest kirjutab «Kaubandus-tööstuskoja Teataja»?

Oles ainus sellesarnane majanduslik ajakiri Eestis paneb «Kaubandus-tööstuskoja Teataja» erilist rõhku sisu mitmekesisusele, tuues äri alal tegutsevale lugejaskonnale hulga väärtuslikku, populaarselt kirjutatud lugemismaterjali artiklite näol parimate majanduselu tundjate sulest kaubanduse, tööstuse, panga- ja kindlustusasjanduse ning meresõidu alalt, eriti aga praktilisi näpunäiteid organisatsiooni korraldamise ja ostu-müügi kohta. Edasi toob «Kaubandus-tööstuskoja Teataja» igas numbris ärimehel hädatarvilist informatsiooni turgude, kaubahindade, rahakursside, uute seaduste ja määruste ning paljude teiste igapäevases ärilises tegevuses lahendust nõudvate küsimuste kohta. Suurimat tähelepanu pöörab «Kaubandus-tööstuskoja Teataja» puuduste ning väärnähtuste selgitamisele meie maksusüsteemis ja uute kaubandusse ning tööstusse puutuvate seaduseelnõude refereerimisele. Samuti leiab Kaubandus-tööstuskoja tegevus ajakirja veergudel võimalikult täielist peegeldust, luues kindla ja vahetu ühenduse meie majandusliku parlamendi ja selle valijate vahele

A.S.
EESTI TULITIKUMONOPOL

VABADUSVÄLJAK 7
KODUKESKJAA M 427-91

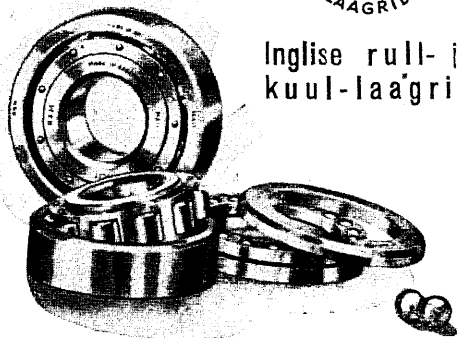
Rügi Püritusmonopol

Kiirelt ja
maitsekalt

valmistatakse Teie
trükitööd
kõitetööd
klišeed
etiketid
jne. jne.

„Päevalehe“
trükikojas
Pikk tän. 2, tel. 428-83

KUULERULL
R&M
LAAGRID

Inglise rull- ja
kuul-laagrid

R&M

Ransome & Marles
Bearing Co., Ltd.,
Newark-on-Trent
England

Ainuesiedaja
ja pealadu
Eestis:

Evika

Kaubanduse A/S
Tallinn

Tatari 28.

Telefonid 479-76, 480-22

EESTI MEHAANILISE PUUTÖÖSTUSE
AKTSIASELTS

A. M. LUTHER

SAADUSTE MÜÜGIKOHAD:

TALLINNAS:

Vana-Posti 9, telefon 446-16,
Pärnu maantee 69, tel. 482-60

TARTUS:

E. V. Jürgens, Ülikooli tän 2,
telefon 7-88

PÄRNUS:

A-S. Heinr. Puls, Kuninga 19,
telefon 2-56
A-S. Jaak Puhk & Pojad, Pikk 6,
telefon 1-90

VILJANDIS:

Eestimaa Põllumajand. Kauba-
maja E. Vohrmann & Co.,
Lossi tänav 30, telefon 1-59

PETSERIS:

Paul Mägi & E. Nassar, Turu-
plats 16, telefon 1-15

VÖRUS:

Joh. Salveste, Jüri 24, tel. 1-32

VIRUMAA
ELEKTRI A/S.

SAKALA TÄN. 36-4

O.-Ü.
SYSTEMA

Tallinn, Lai 9. Tel. 430-09
Asut. 1923. a.

Kontorimasinad ja
kontoritarbed,
jalgrattad,
mootorrattad,
rauatöösuse
masinad,
raua- ja
teraskaubad

Hulgi- ja jaemüük

Kirveid

Iga kirve
headuse eest
vastutus

parimast rootsi
terasest ja katud
teraga, kuues
suuruses,

valmistab

A.-S.

„Ilmarine“

Tallinn, Põhja puistee 21
Telefon 426-40

Metüülalkohol
Formaldehüüd
Metüülatsetaat
Atsetoon
Amüülalkohol
Butüülatsetaat
Tohtõli
Kasepuusüsi
Kaseputõrv
Vastnevaik
(bakeliit)

O.-Ü. Keemiatehas

Eesti Destillaat

Ricb. Ovel & Ko

Tallinn, Pärnu 6, tel. 438-95

Puuvilja eksport ja import

*Aedvilja
Keskühisus*

Tallinnas, Pärnu mnt. 6
Telefon 460-95

Eesti Punase Risti häälekandja

«EESTI PUNANE RIST»

Populaarteaduslik rahvater-
vishoiu- ja sotsiaalküsimusi
käsitav ajakiri

Ilmub neli suurt albumit
aastas. Kaastöölisiks tun-
tud arstid ja eriteadlased

Ajakirja „Eesti Punane Rist“ tellimishind
on aastas 3 krooni, üksiknumber 75 s.

„EESTI PUNANE RIST“

Niguliste 12, Tallinn

„KAITSE KODU!“

on rahvuslik perekonna-
ajakiri igale tõsiselt mõt-
levale Eesti kodanikule

„KAITSE KODU!“

tellimise hinnaks on 6 krooni
aastas. Tellimisi võtavad
vastukõik postiasutused ja tel-
limiste vastuvõtjad üle maa

LUGE GE JA LEVITAGE
„KAITSE KODU!“

Nägus ja sisukas noorteajakiri

«Meie Noorus»

ilmub 18 suurt numbr. aastas

„MEIE NOORUS“ on sobivaim lektüür
murdealistele tüdrukutele ja
poistele. Kaastöölisteks on
tuntuimad noortekirjanikud ja
haridus- ning koolitegelased

«MEIE NOORUSE» tellimishind on
aastas 3 krooni
Üksiknumber 20 senti

«Meie Noorus»

Niguliste 12, Tallinn

Revalsche Zeitung

Begründet im Jahre 1860

Das deutsche kulturell, politisch
und wirtschaftlich führende
Blatt in Estland. Vertritt
die politischen und wirtschaft-
lichen Interessen des baltischen
Deutschtums in Estland. Ein-
gehende objektive Berichter-
stattung über das gesamte
Wirtschaftsleben Estlands. Reg-
elmässige Kursnotierungen

Bezugspreis: monatlich Kr. 2.—

Anzeigenpreis: für 1 mm Höhe
der Spalte im Anzeigenteil für Estland
00.6 E. Kr., für Deutschland und das
übrige Ausland 6 Goldpf

Tallinn, Rataskaevu 12. Telefon 430-31

Kúlastage

PANDIMAJA KAUPLUSI!

a) **Narva mnt. 18,**

kus leiata mitmesugusi mőőblit, őmb-
lus- ja kirjutusmasinaid, jalgrattaid,
grammofone, peegleid, elektriarma-
tuure jm.

b) **Manceži tšn. 4,**

kus on saadaval valmistrőivad, ka-
rusnahed, vaibad, jätalsid ja pea-
katted, tasku- ja kőekellad, fotoapa-
raadid, binoklid, laskeriistad jm.

Mitmesuguseid pruužitud
asju mőlemas kaupluses

TALLINNA LINNA
PANDIMAJA KAUPLUSED

Tallinna Juudi Ühispank

Vene 6, telef. 448-25
448-26
448-27

*Toimetab kőiki
pangaoperatsioone
sise- ja vőlismaal*

Reserveeritud

o.ü.

„MOOTOR“

AUTOBUSE- JA
KAUBAVEOLIINID

TALLINN
SADAMA 1-3

TELEFONID:

KONTOR, KESKJAAM 478-15
LIIKLEMISKORRALDAJA 305-45

Jõulurõõm on täielik,
kui pühadelaul

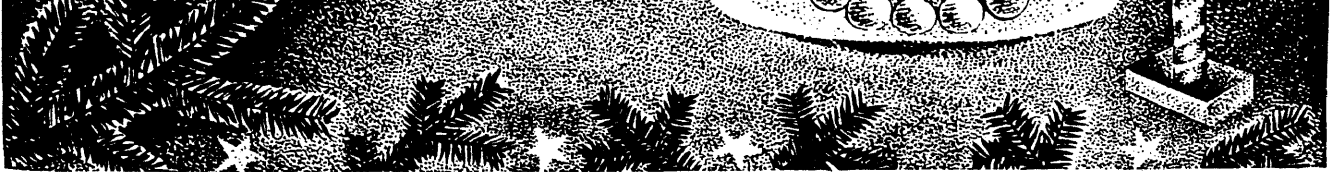
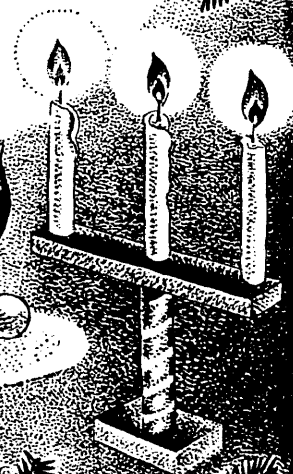
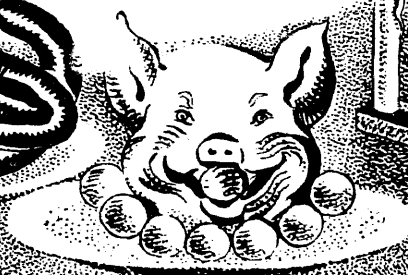
Eston

KONSERVID,
VORSTID,
SINGID,
PIRUKAD,
VÕILEIVAD.

Müügil „LIHASENTRAALIDES“

ja kõigis paremates toiduainete- ja
delikatesskauplustes

Ühing „EESTI LIHAEKSPORT“

Sügisundiseid

68A

WATEL

A/S **TEKLA**
RIIDEKAUPLUSED

TALLINN, S. KARJA 15;
PÄRNU MNT. 6; ESTO-
NIA PST. 11.

HAAPSALU, KURESSAA-
RE, MUSTVEE, NARVA,
PETSERI, PÄRNU, RAK-
VERE, VALGA, VILJAN-
DI, VÕRU, PAIDE.

